

Sociální pedagog Miroslav Dědič a jeho působení v oblasti výchovy a vzdělávání romských dětí

Bc. Martina Kastlová

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martina Kastlová**

Osobní číslo: **H140622**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální pedagog Miroslav Dědič a jeho působení v oblasti výchovy a vzdělávání romských dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výchovné činnosti s romskými dětmi a specifik práce Miroslava Dědiče.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALVÍN, Jaroslav. Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka. Praha: Radix, 2008. ISBN 978-80-86031-83-5.

DĚDIČ, Miroslav. Než roztály ledy. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR, 2002. ISBN 80-239-2720-5.

DĚDIČ, Miroslav. Škola bez kázně. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1985.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

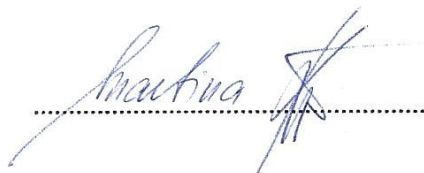
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 5. 3. 2018

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením = užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná diplomová práce se zabývá významnou osobností sociální pedagogiky, která svou alternativní koncepcí vzdělávání dětí národnostních menšin, zejména pak edukací romského etnika, postupně vytváří základy multikulturní výchovy v tehdejší Československu. Pro sociálního pedagoga Miroslava Dědiče je charakteristické, že zasvětil svůj život práci ve prospěch druhých. Teoretická část diplomové práce se zaměřuje na vymezení pojmů z oblasti sociální pedagogiky, multikulturalismu, vzdělávání a výchovy romského žáka. Představuje nám osobnost Miroslava Dědiče a jeho přínos v pedagogicko – výchovném procesu. V praktické části diplomové práce ověříme zjištěná fakta metodami kvalitativního výzkumu. Cílem diplomové práce je analyzovat metodou zakotvené teorie přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí, porozumění významu jeho pedagogické činnosti. Pevně věříme, že tyto poznatky budou užitečné pro obor sociální pedagogiky.

Klíčová slova: sociální pedagog, romský žák, výchova, vzdělávání, škola, multikulturalismus, etnikum.

ABSTRACT

This diploma thesis deals with a significant personality of social pedagogy, which gradually creates the basis of multicultural education in the former Czechoslovakia by its alternative concept of education of children of national minorities, especially by education of Roma ethnicity. Miroslav Dědič, a social pedagogue, is characterized by dedicating his life to work for the benefit of others. The theoretical part of the diploma thesis focuses on defining concepts of social pedagogy, multiculturalism, education and upbringing of a Roma pupil. The personality of Miroslav Dědič and his contribution in the pedagogical and educational process are presented to us in this part. In the practical part of the diploma thesis we will verify the established facts by methods of qualitative research. The aim of diploma thesis is to analyze by the grounded theory method the contribution of Miroslav Dědič in the field of education of Romany children, understanding the importance of his pedagogical activities. We firmly believe that this knowledge will be useful for the field of social pedagogy.

Keywords: Social pedagogue, Roma pupil, upbringing, education, school, multiculturalism, ethnicity

Děkuji vedoucímu práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení diplomové práce, za pomoc a cenné rady při konzultacích.

Dále bych ráda poděkovala PhDr. Miroslavu Dědičovi za vstřícnost, ochotu a čas, který nám v rámci výzkumu věnoval, taktéž za poskytnutí veškerých dobových materiálů a informací k danému tématu. Poděkování patří i jeho manželce, paní Anežce Dědičové, za vlídné přijetí a strávený čas.

Velké poděkování patří i mé rodině, za trpělivost a podporu při tvorbě této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Bez lásky se nedá nic dělat. Čím těžší je práce, které ve jménu lásky věnuješ své síly, tím větší je tvé nadšení. Čím víc dáváš, tím se stáváš větším.“

Antoine de Saint- Exupéry

OBSAH

I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	13
1.1 O POUŽÍVANÉ LITERATUŘE.....	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	16
1.3 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	18
NÁRODNOST.....	18
2 SOCIÁLNÍ PEDAGOG MIROSLAV DĚDIČ	24
2.1 ŽIVOTOPIS MIROSLAVA DĚDIČE.....	25
2.2 PUBLIKAČNÍ ČINNOST MIROSLAVA DĚDIČE	28
2.3 POHLED NA PEDAGOGICKOU ČINNOST M. DĚDIČE Z HLEDISKA FILOZOFICKÉHO, PEDAGOGICKÉHO A ETICKÉHO	29
3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG MIROSLAV DĚDIČ A JEHO PŮSOBENÍ V OBLASTI VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH DĚTÍ.....	33
3.1 ŠKOLA MÍRU V KVĚTUŠÍNĚ.....	33
3.2 PŘÍNOS PEDAGOGICKO – VÝCHOVNÉ ČINNOSTI M. DĚDIČE	40
3.3 POLEMKA S KRITIKOU EXPERIMENTU „ŠKOLY MÍRU“ V KVĚTUŠÍNĚ.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A CÍLE VÝZKUMU	47
4.1 VÝZKUMNÁ METODA	47
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	48
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	49
4.4 SBĚR DAT	51
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	55
5.1 ANALÝZA DAT Z ROZHOVORŮ	55
5.2 ANALÝZA ROZHOVORŮ OSTATNÍCH ÚČASTNÍKŮ VÝZKUMU.....	62
5.3 VZTAHY MEZI KATEGORIEMI.....	67
5.4 INTERPRETACE ANALYZOVANÝCH DAT	69
5.5 PREZENTACE ZÁVĚRŮ A DISKUZE	75
5.6 DOPORUČENÍ.....	77
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	87
SEZNAM OBRÁZKŮ	88
SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Multikulturní výchova patřila a patří k velmi diskutovaným tématům posledních desetiletí. Téma vzdělanosti a výchovy se týká i nejsilnější etnické menšiny u nás, romské minority. Úspěšná integrace Romů s majoritním obyvatelstvem, včetně vzdělávání a výchovy, je dlouhodobý proces. Otázka multikulturní výchovy je více či méně řešena po mnohá desetiletí. Avšak intenzita zájmu o toto téma v naší zemi vzrůstá až po pádu komunistického režimu. Po dlouhou dobu převládal pohled na Romy, jako na kulturně a sociálně zaostalou skupinu, které nebyla věnována téměř žádná pozornost. Paternalistické způsoby řešení jejich situace byly v tomto období obecně rozšířenou normou. Tehdejší trendy jako „kolektivní výchova“ či „převýchova“ se staly obecně platnými a uznávanými nástroji v oblasti výchovy uvědomělého a rovnoprávného občana socialistické vlasti, což se netýkalo jen Romů.

V tomto komplikovaném období poválečného Československa přichází PhDr. Miroslav Dědič se svou alternativní koncepcí vzdělávání romských dětí a dětí národnostních menšin. Tím postupně vytváří základy multikulturní výchovy v tehdejší Československé republice.

Cílem diplomové práce je tak v teoretické části představit význam práce Miroslava Dědiče jako sociálního pedagoga. Zmapovat a vymezit důležité mezníky jeho pedagogické činnosti v oblasti multikulturní výchovy a vzdělávání. Cílem praktické části je pak analýza pedagogicko – výchovné činnosti Miroslava Dědiče. Taktéž i ověření teoretických poznatků a doplnění jednotlivých souvislostí.

Teoretická část se dělí na tři hlavní kapitoly. První kapitola se věnuje vývoji sociální pedagogiky jako vědního oboru, vymezení základních pojmů a teoretických východisek z oborů filosofie výchovy a multikulturního vzdělávání. Součástí první kapitoly je též představení osobnosti a pedagogického počínání Miroslava Dědiče z pohledu sociální pedagogiky. V druhé a třetí kapitole je zmapován život a jednotlivá díla Miroslava Dědiče a analýza konkrétní pedagogické činnosti, včetně snahy o objektivní polemiku v kritice Květušínského experimentu „Škola míru“.

Empirická část diplomové práce je též rozdělena na tři hlavní kapitoly. První část vymezuje metodologii výzkumu, kterou tvoří kvalitativní výzkum, jeho metody a cíle. Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace, je následně

analyzováno v druhé kapitole. V závěrečné části jsou získané poznatky shrnuty a zformulovány do obecného doporučení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

V této části práce bude zmapován vývoj osobnosti Miroslava Dědiče a jeho pedagogického počínání v oblasti multikulturní výchovy a vzdělávání. Následnou snahou bude přinést pohled na toto téma i z oboru sociální pedagogiky. V přípravné fázi jsme se soustředili na zkoumání primárních i sekundárních písemných pramenů¹, tedy dobových materiálů a odborné literatury. Teoretická východiska k tomuto tématu je možno vyhledat i v článcích odborných časopisů, z publikovaných výzkumů, kvalifikačních prací a v další odborné publikační činnosti.

Následným krokem bude vymezení stěžejních termínů a kategorií.

1.1 O používané literatuře

Česká literatura

Doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc. se, jako docent pedagogiky, zaměřuje převážně na filozofii výchovy, multikulturní výchovu a v oblasti andragogiky na otázky vzdělávání dospělých. V oblasti multikulturní výchovy se věnuje převážně tématům vzdělávání a výchovy romské národnostní menšiny. Je zakladatelem občanského sdružení Hnutí spolupracujících škol R, známého též pod zkráceným názvem Hnutí R, kde zároveň působí jako předseda. Působí na akademických půdách několika českých a zahraničních univerzit. Je autorem více jak 500 titulů různých odborných článků, monografií, statí a sborníků.

V této práci bylo čerpáno převážně z publikací *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter* (Balvín, 2015), *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka* (Balvín, 2008), *Filozofie výchovy a její pedagogický rozměr* (Balvín, 2016).

Pro prohloubení orientace v oblasti multikulturní výchovy byla použita publikace Prof. PhDr. Jana Průchy, DrSc. s výstižným názvem *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* (Průcha, 2006). Profesor Jan Průcha, byl po své habilitaci v roce 1992 jmenován profesorem pedagogiky. Působí jako vysokoškolský pedagog na českých

¹ Primární prameny: Osobní deníky M. Dědiče, archivní materiály (Muzeum romské kultury v Brně, Vojenský ústřední archiv v Praze, Státní okresní archiv v Č. Krumlově), výpovědi účastníků.

Sekundární prameny: Odborná literatura, beletrie, kvalifikační práce ad.

a zahraničních univerzitách. Ve své odborné činnosti se soustředí na témata teorie pedagogiky, pedagogický výzkum, vzdělávání a otázky školství. V oblasti teorie pedagogiky se, kromě jiného, věnuje uplatnění explanačního přístupu v pedagogice². Ve zmíněné publikaci lze nalézt vymezení základních pojmů z oblasti multikulturní výchovy a to, jak v rovině teoretické, tak praktické.

Další přínosnou literaturou k tématu je publikace profesora Jana Patočky *Filosofie výchovy*. (Patočka, 1997) Publikaci tvoří výňatky myšlenek z přednášek profesora Jana Patočky, které sepsal profesor Radim Palouš, bývalý posluchač filosofie na FF UK v Praze. Profesor Jan Patočka patří k nejvýznamnějším českým filosofům 20. století. Oba vědci byli mluvčí Charty 77. Oba pojí vysoký morální kredit.

Pro komplexní pohled na obor sociální pedagogiky jsem si k tématu zvolila publikaci PhDr. Miroslava Procházky Ph.D., *Sociální pedagogika*. (Procházka, 2012) Jsou zde přehledně zpracována témata historie oboru sociální pedagogiky, úloha rodiny, vztah výchovy a prostředí, kompetence sociálního pedagoga, přehled patologických jevů ve školním prostředí, aplikace sociální pedagogiky v praxi a dalších témat tohoto oboru. Dr. Miroslav Procházka působí na Jihočeské univerzitě jako vedoucí katedry Pedagogiky a psychologie na Pedagogické fakultě. Je garantem výuky sociální pedagogiky.

Pro zvolené téma předkládané diplomové práce jsou dále vztyčné publikace od samotného PhDr. Miroslava Dědiče, které jsou obrazem autorova života. Čerpal v nich převážně ze svých deníků, jež mu poskytly zdroj informací. Žádná publikace tak není smyšlená. Jedná se o publikace: *Šumavská Bukolika* (1975), *Výchova a vzdělávání cikánských dětí a mládeže* (1982), *Škola bez kázně* (1985), *Než roztály ledy* (2002), *Kantor z Mářina dvora* (2003), *Květušínská poema* (2006) ad.

Pro dokreslení doby a uchopení tématu jako celku byly použity knihy z oblasti beletrie, jako jsou publikace Dr. Pohla a J. Štycha.

Obsah všech výše zmiňovaných publikací je uveden v příloze P1: Rešerše použité literatury.

² Explanační přístup je přístup hledající a objasňující. Na rozdíl od tradičních teorií pedagogiky, kde je uplatňován především normativní přístup.

Zahraniční literatura

Zmiňme zde polské sociální pedagogy, jako jsou M. Walancik, M. Kowalski, S. Kawula a další, kteří též spolupracují s českými a slovenskými kolegy. Dokladem je společná publikace Marka Walancika a Jolany Hroncové, *Vybrané problémy slovenskej a polskej sociálnej pedagogiky. História- súčasnosť- perspektivy*. (Hroncová, Walancik, 2009)

Ze zámořské skupiny sociálních pedagogů můžeme zmínit J. F. Soltise a G. D. Fenstermachera, kteří ve své publikaci poukazují na skutečnost prolínání praxe a teorie v oboru pedagogických výukových stylů a odkazují na rozvoj reflektivních a sebereflektivních dovedností. (Fenstermacher, Soltis, 2008)

Cizojazyčná literatura

Velmi zajímavou publikací je dílo Miroslava Dědiče, *Než roztály ledy - Bevor das Eis auftaute* (Dědič, 2002). V této dvojjazyčné knize vyobrazuje Miroslav Dědič své působení v poválečném Podkrušnohoří. Líčí zde komplikované vztahy Čechů a Němců v poválečné době a s tím spojené úsilí mladého učitele najít cestu ke svým svěřencům. Po hrůzných zážitcích z 2. světové války je, jako v této době většina Čechů, plný averze k Němcům. Přestože byl mladý začínající pedagog, přistoupil k této otázce velmi profesionálně a dokázal najít cestu nejen ke svým žákům, ale i k jejich rodičům, jak ostatně líčí i v rozhovoru ze dne 5. 3. 2016: „ ... Když jsem nastupoval tam do pohraničí na tu školu a přišel jsem do třídy a tam se prostě zvedlo třicet žáků v lavicích a já jsem zjistil, že až asi na tři jsou všichni Němci, tak si vzpomínám, jak jsem si říkal, tak to bych měl jít správně radši jako drvoštěp do lesa, než se tadyhle tej pakáži věnovat. Po zkušenostech, které mám. Jenže já jsem prostě byl kantor, tak jsem je začal učit a postupně jsem zjistil, že jsou vlastně chuděry.“

K otázce vzdělávání romských dětí v poválečném Československu se vyjadřuje ve své disertační práci *Citizens of Gypsy Origin: The Roma in the Reconstruction of Czechoslovakia, 1948 – 1989* z roku 2008 Dr. Celia Donert, která napsala o Květušinské škole:

„Asi nejutopičtější (ze všech pokusů o kolektivní výchovu, které měly řešit „cikánskou

otázku“ ve stalinistickém Československu), byla internátní škola Míru pro cikánské děti, kterou vybudoval mladý učitel Miroslav Dědič.“³ (Donert, 2008, s. 74 In Šebová, 2009, s. 9)

Dr. Celia Donert působí na univerzitě v Liverpoolu ve Velké Británii a spolupracuje s dalšími univerzitami jako je například Cambridge University. Jako historička se zabývá otázkou dějin lidských práv v kontextu s politickými režimy a otázkami národnostních skupin.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika je disciplína pedagogiky, která se zabývá širokou oblastí problémů spjatých s výchovným působením na sociálně znevýhodněné a rizikové skupiny mládeže a dospělých. Mezi tyto problémy řadíme dodržování práv dítěte, poruchy v oblasti rodiny a rodičovství, náhradní rodinná výchova, zanedbávané, zneužívané a týrané děti, agrese a delikvence mládeže a dospělých, resocializace trestaných osob a další. V České republice je sociální pedagogika na vzestupu až po roce 1989, kdy se stává i vyhledávaným studijním oborem na mnoha českých a moravských univerzitách. (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 217 – 218)

Poněkud širší pojetí sociální pedagogiky předkládá Pedagogická encyklopedie, kdy je sociální pedagogika vnímána jako transdisciplinární obor, jež sleduje úlohu prostředí ve výchově. (Průcha a kol., 2009, s. 733 – 737 In Procházka, 2012, s. 65)

Profesor B. Kraus vymezuje sociální pedagogiku jako obor, který je zaměřen na hlediska sociální výchovy a vývoje osobnosti. (Kraus, 2008, s. 49)

Základy sociální pedagogiky jako vědního oboru tvoří dva pilíře. Jedním je tradice filozofického myšlení, která vypovídá o vztahu společnosti a člověka. Druhým pilířem je tradice sociální práce, starost o druhé, solidarita, jež se projevuje v mezilidském soužití v celé historii. (Procházka M., 2012, s. 11)

³ „Most utopian of all, perhaps was the School of Peace, a boarding school for Gypsy children established by a young teacher called Miroslav Dědič...“ DONERT, Celia: *Citizens of Gypsy Origin: The Roma in the Reconstruction of Czechoslovakia, 1948 – 1989*. European University Institut, Department of History and Civilization. 2008, s. 74 In ŠEBOVÁ, Barbora: „Škola Míru“ v Květušíně 1950 – 1954 (a její pokračování na Dobré Vodě u Prachatic) – kritická reflexe v historickém kontextu 50. let. FF UK, Praha: 2009.

Pedagogické působení Miroslava Dědiče zcela naplňuje poselství sociální pedagogiky. Jeho velkým přínosem je vzdělávání a výchova dětí jiných národností. Přesto, že byl během svého života ovlivňován několika nepříznivými historickými událostmi, i tak dokázal přesáhnout svůj vlastní život a najít řešení hodné velikána sociální pedagogiky. Kromě jiného dospěl k názoru, že „*V dětech není rozdíl*“. Tuto myšlenku pak M. Dědič praktikuje i ve výchově romských dětí a nejen v této oblasti. (Balvín, 2015, s. 11)

Dalším důležitým poselstvím sociální pedagogiky je vliv výchovy na společnost. Touto myšlenkou se zabýval i J. A. Komenský, jež je také představitelem náboženského a filozofického učení Jednoty českobratrské. I zde nacházíme jistou podobnost, jakýsi průnik, s M. Dědičem, který byl v tomto učení vychováván a snažil se ho šířit po celý svůj život. I on se v rámci své pedagogické činnosti snažil pozitivně ovlivňovat životy svých svěřenců a jejich rodin.

Migrace slovenských Romů do českých zemí v období poválečného Československa byla zásadním přelomovým procesem v poválečných dějinách této národnostní menšiny. Měla významný dopad na další vývoj vztahů české společnosti vůči Romům. Taktéž i na vývoj vztahů vůči Romům ze strany úředních institucí. Jak uvádí Dr. Eva Davidová, na Romy bylo pohlíženo jako na skupinu „zaostalých“ lidí, jejichž základním problémem byl „*podstatně nižší stupeň způsobu života, myšlení a kultury ve srovnání s většinovou společností*“. (Davidová, 1961, s. 73)

Cestu ke zdravé asimilaci slovenských Romů na našem území komplikovala naprostá neznalost psychiky a života cikánských občanů, doprovázená nečinností ze strany státního aparátu. Velmi kritický a otažitý postoj plný předsudků zastávala vůči Romům i česká veřejnost.

Byť se jednalo o kočovný národ, zvyklý často měnit prostředí, známý svou nestálostí, vyvstávala zde otázka, v jakém sociálním prostředí vyrůstají děti Romských imigrantů, jak probíhá jejich socializace, výchova a vzdělávání.

Snahou této práce je ukázat, že lze vlivem pedagogického působení kultivovat děti jakýchkoliv národností, různého stupně myšlení a poukázat i na fakt, že u některých jedinců lze docílit i vysokého stupně vzdělanosti. Snahou bude též zjistit závislost úrovně vzdělanosti na vlivu podmínek sociálního a rodinného prostředí.

1.3 Vymezení základních pojmů

V této kapitole se budeme věnovat vymezení pojmů, které se vztahují ke zvolenému tématu diplomové práce. Jedná se o základní pojmy z oboru sociální pedagogiky, výchovy a vzdělávání dětí etnických menšin, multikulturalismu a otázek národnostních.

Národnost

Národnost označuje příslušnost k určitému národu, kdy národ je chápán jako společenství. Na jeho utváření mají významný vliv společná kultura, dějiny a společné území. Jeho členové mají povědomí o sounáležitosti s tímto společenstvím. Profesor Průcha uvádí, že již J. A. Komenský ve svém díle Šťěstí národa (1659) vymezuje pojem „národ“ etnograficky. Jedná se o skupinu lidí, která hovoří stejným jazykem, pochází ze stejného kmene a bydlí na stejném místě. (Průcha, 2001, s. 21)

Národnostní menšina

Národnostní/etnickou menšinou je skupina lidí, která má významně odlišné etnické znaky od většinové společnosti. (Jedná se o jazyk, kulturní tradice, mentalitu) Národnostní menšina nepřijímá národní identitu většinové společnosti. Projevuje svou osobitost a disponuje národním/etnickým vědomím.

Organizace OSN vymezuje pojem „národnostní menšina“ v tomto znění: *„Národnostní menšina je skupina obyvatel státu, tvořící menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou odlišné od charakteristik většiny obyvatel, mající vědomí vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně kolektivní vůlí přežít, a jejímž cílem je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak i podle zákona.* (UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1985/31 of 14/5/85 at para. 181.)

V české legislativě vymezuje pojem „národnostní menšina“ Zákon č. 273/2001 Sb. tzv. Menšinový zákon.⁴ V současné době je v České republice statut „národnostní menšiny“ přiznán dvanácti menšinám.

⁴ Citace Zákona č. 273/2001 Sb. tzv. Menšinový zákon:

„Národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří

Romové, Cikáni

Cikán má v českém jazyce, tak i v řadě dalších jazyků, prapůvod v řeckém Atsinganoi (Atzinganoi). Takto bylo nazýváno toto etnikum v byzantské říši. (Machek, 1971)

Cikáni je označení pro příslušníky romského nebo sintskeho etnika.⁵

V roce 1971 proběhl ve Velké Británii první Mezinárodní romský sjezd, World Romani Congress, kde se zástupci Romů ze 14 zemí dohodli na používání označení etnika „**Romové**“. To mělo nahradit různé, dosud používané, pejorativní pojmy jako například slovo „**Cikán**“. Jak napsal Hertfordshire Press v článku „*Mezi minulostí a budoucností: Romové ze střední a východní Evropy: „Tato nová dynamika inspirovala založení dalších bezprecedentních organizací na Západě, jako je například Rada Cikánů ve Velké Británii a Nordic Rom Council ve Švédsku a nakonec došlo k prvnímu světovému romskému kongresu, který se konal v Londýně v roce 1971, jehož se zúčastnili delegáti ze 14 zemí. Jméno **Romové** bylo upřednostňováno vůči variantám pejorativních pojmů, jako jsou Cikáni, Zigeuner atd. Byly zřízeny výzkumné komise a v rámci zjevně nacionalistického programu byla přijata vlajka a hymna.*“⁶

V textu diplomové práce bude použito obou pojmů, neboť zkoumáme a popisujeme události z let padesátých, kdy se ještě běžně používal výraz „Cikán“, jako název etnika. A v jako takovém označení, se v rámci této diplomové práce, neskrývá žádný pejorativní význam.

početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“

⁵ Sinti nebo Sinta nebo Sinte, jde o název cikánské nebo romské populace v Evropě. Jedná se o tradiční kočovníky. V současnosti zůstává jen malé procento etnika bez usídlení. Často žijící na okrajích komunit. Sindh byl historický region na indickém subkontinentu, dnešní provincie Pákistánu. V 11. století byl region Sindh napaden a to zapříčinilo migraci místních obyvatel.

⁶ Between Past and Future: The Roma of central and Eastern Europe: Hertfordshire Press: „*This new dynamism inspired the foundation of other unprecedented organizations in the west, such as the gypsy Council in Britain and Nordic Rom Council in Sweden and eventually led to the landmark first World Romani Congress, held in London in 1971 and attended by delegates from fourteen countries. The name Roma was preferred to variants of pejorative terms such as Gypsies, Zigeuner, etc. Research commissions were established and in confirmations of the overtly nationalistic agenda, a flag and anthem were adopted.*“

Multikulturalismus

Pojem nemá jednoznačné definice a v sociální pedagogice je na něj nahlíženo z různých hledisek.

Dle Krause může být multikulturalismus chápán jako stav, v němž existují různá sociokulturní uskupení nebo jako proces, ve kterém dochází k vzájemnému ovlivňování různorodých kulturních systémů. Další pohled na tento pojem z hlediska sociální pedagogiky je: multikulturalismus jako společenský cíl. Úsilí o vytvoření pestré společnosti, která zahrnuje více rozdílných sociokulturních skupin. (Kraus, 2008, s. 157-158)

Multikulturalismus jako myšlenkový a politický směr, jenž zastává názor, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít jednotlivci rozdílných kultur. To ve svém důsledku přináší prospěšnost kulturní rozmanitosti pro stát i společnost.

Dle Průchy představuje multikulturalismus ideologii o rovnocennosti lidských kultur, etnik a ras. Tato ideologie uznává a respektuje odlišnosti jiných kultur, ty jsou stejně hodnotné a mají rovnoprávnost ve vzdělání, i v uplatnění v životě jako takovém. (Průcha, 2006, s. 239)

Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. (Průcha, 2006, s. 15)

Migrace, asimilace

Pojem **migrace** se vymezuje jako přesídlování lidí uvnitř jedné země nebo do země jiné. Důvody mohou být různé, převládají důvody politické a ekonomické. Z hlediska pedagogického nabývá dnes na důležitosti kvůli vzdělávání dětí imigrantů. Je třeba brát zřetel na odlišnost kultury, náboženství i jazyku. (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 124)

Asimilace, neboli přizpůsobení. Může mít více významů, ale pro téma této diplomové práce lze vysvětlit jako proces, kdy se minoritní skupina adaptuje a postupně přejímá zvyky a postoje majoritní společnosti.

Výchova a vzdělávání

Definicí pojmů výchova a vzdělávání existuje mnoho. Lze na ně nahlížet z pohledu širšího i užšího slova smyslu. Pro dané téma diplomové práce zde uvádím vybrané definice.

Výchovu lze definovat jako cílevědomou, všestrannou a plánovitou činnost, která směřuje k přípravě člověka pro jeho osobní život a společenské úkoly.

Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2008) definuje výchovu jako *proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji*.

Zdeněk Helus (2004) definuje výchovu jako záměrné a cílené působení na jedince během jeho života, které probíhá v daném společensko – kulturním systému.

Profesor Patočka uvádí: „*Víte, že výchova tak, jak se praktikuje, jak v ní žijeme, je něco, co probíhá především v nitru člověka.*“ (Patočka, 1997, s. 24)

Pojem **vzdělávání** je definováno jako proces, který napomáhá a podporuje učení. Taktéž lze říci, že je to proces směřující primárně k rozvoji jedincových schopností, vědomostí, dovedností a návyků.

Patočka dále uvádí, že **výchova a vzdělávání** má napomáhat člověku v nalézání svého smyslu života. Definuje **výchovu jako zápas**, který se odehrává ve výchovné situaci⁷. Onen “zápas“, jako prostředek humanizace výchovy, je důležitý i u znevýhodněných dětí. (Balvín, 2015, s. 24)

Socializace

M. Nakonečný pojem **socializace** definuje jako postupnou přeměnu člověka jako biologického tvora v bytost společenskou.⁸ Domnívám se, že tuto definici lze považovat za velmi výstižnou a dobře uchopitelnou pro téma předkládané diplomové práce.

Cílem procesu socializace je zformování bytosti tak, aby byla schopna chovat se samostatně. Chovat se tak, jako by byla pod stálým dohledem ostatních členů skupiny. (Keller, 1997)

⁷ Balvín, 2015, s. 20.

⁸ Nakonečný, 1970

Edukace romského žáka

Edukace romských žáků bývá spojena s problémy, které pramení již z historie. Souvislost lze hledat v kultuře tohoto etnika, v tradicích, ve specifčnosti etnika jako takovém, v kočovném způsobu života. Romské děti často vstupují do edukačního prostředí nepřipraveny v oblasti základních vědomostí, dovedností, často postrádají základní hygienické a kulturní návyky. Můžeme pozorovat nedostatky v oblasti komunikace, myšlení, smyslového vnímání ad. Romské děti trpí nedostatečnou znalostí českého jazyka, což je z velké části způsobeno životem v bilingvním prostředí. (Bittnerová, 2009)

Učení romských dětí by mělo být pojímáno zážitkově, za využití co nejjednodušších teoretických postupů. Jak uvádí M. Zelina, romské děti by měly být vychovávány v duchu *tvůřivě – humanistické výchovy*. (Zelina, 2004)

Bartoňová ve své publikaci zmiňuje zajímavou myšlenku a to, že „*romské děti nemůžeme motivovat budoucností, žijí pouze současností.*“ (Bartoňová, 2005, s. 127) Dále zmiňuje, že „*myšlení mnohých romských dětí se utváří v podmínkách neplnohodnotného smyslového poznávání, nedostatečného rozvoje řeči a omezené činnosti.*“ (Bartoňová, 2005, s. 128)

Je nutné brát na zřetel, že romské děti vyrůstají v naprosto odlišném sociálním prostředí, které se vyznačuje odlišnými normami, vzory chování, hodnotami, jiným způsobem komunikace.

Jaké kompetence by měl mít učitel romských dětí? M. Kaleja (2011) je vymezuje následovně:

- základní znalost jazyka etnické skupiny,
- znalost etnika,
- spravedlnost vůči všem,
- prosociální charakter řešení výchovně vzdělávacích problémů,
- ochota poskytovat základní poznatky o kultuře etnika,
- citlivá komunikace s rodiči.

Vrátíme - li se do historie, k prvním zmínek o vzdělávání romských dětí na území Československa, dostaneme se právě k snahám Miroslava Dědiče, který se edukaci romských žáků začal věnovat v 50. letech minulého století v rámci svého „experimentu“ na Škole Míru v obci Květušín. Zřídil zde první internátní školu pro „cikánské děti“, která

úspěšně fungovala následujících 10 let. Významně tak ovlivnil životy nejen samotným dětem navštěvujícím „Školu Míru“, ale i dalším generacím, kterým byla myšlenka o pozitivním vlivu vzdělávání a výchovy předávána.

2 SOCIÁLNÍ PEDAGOG MIROSLAV DĚDIČ

Miroslav Dědič je velkou osobností české sociální pedagogiky. Je to osobnost s velkým morálním kreditem, jež zasvětila svůj život práci ve prospěch druhých. Obzvláště v otázce výchovy a vzdělávání romských dětí, jíž byl v podstatě průkopníkem, je obdivuhodné, s jakou neústupností a zarputilostí jde za svou myšlenkou. Ač mladý, poměrně nezkušený pedagog přichází s myšlenkou svého experimentu v oblasti vzdělávání a výchovy romských dětí na první romskou školu v Československu. Ujímá se vedení této školy, kterou založil kpt. JUDr. Josef Pohl, správce vojenského újezdu Boletice. Během desetiletého působení ve „Škole Míru“ v obci Květušín dosahuje nevídaných výsledků. Vše si s každodenní pečlivostí sobě vlastní zaznamenává do osobních deníků, které se pak stávají podkladem jeho publikací.

Téma vzdělávání a výchovy Romů v poválečném Československu a vlastní příběh Miroslava Dědiče zaujal i filmový svět. Podle literární předlohy Dr. Josefa Pohla „Na cikánské stezce“ natočil režisér Dušan Klein film „*Kdo se bojí, utíká*“, kde ústřední postavu Miroslava Dědiče ztvárnil herec Pavel Kříž, pod pseudonymem „Miroslav Dudek“.

Je také nutno zmínit, že Miroslav Dědič byl velmi úspěšný ve vzdělávání dětí různých národnostních menšin. Ať se jednalo o děti Slovenských a Volyňských emigrantů, či německých dětí. I zde projevil své vrozené pedagogické vlohy a duši sociálního pedagoga.

Všeobecně lze konstatovat, že Miroslav Dědič je činorodá osobnost. Dokazuje to i řada jeho publikací, odborných článků a přednášek. Velký přínos lze též spatřovat v jeho osobních denících, které si psal od svých 14 – ti let. Je to velmi cenný materiál, jež slouží, někdy i jako jediný materiál, k rekonstrukci některých dějinných úseků.

2.1 Životopis Miroslava Dědiče

Údaje o životě PhDr. Miroslava Dědiče byly převážně čerpány z jeho vlastní autobiografické publikace „*Ohlédnutí*“ z roku 2005. Další informace o jeho životě byly poskytnuty během výzkumu, při rozhovoru ze dne 5. 3. 2016.

Miroslav Dědič se narodil 30. srpna 1925 do rodiny železničáře ve Čtyřech Dvorech, které jsou dnes součástí Českých Budějovic. Maminka, Barbora Dědičová, dívčím jménem Papoušková, se narodila 10. listopadu 1890 v Markvarticích u Velešína. Tatínek, Jan Dědič, se narodil 26. února 1890, v malé jihočeské vesnici Purkarec u Týna nad Vltavou.

V roce 1928 se Dědičovi stěhují do pohraničí u Nových Hradů, kam byl otec přeložen. Zde Miroslav Dědič prožil své dětství na třech strážních železničních domcích, kam byl jeho otec postupně překládán. Jak sám uvádí v rozhovoru, jeho první kamarádi byli Němci. „*My jsme žili tam v pohraničí mezi Českými Velenicemi a Borovany, na strážních domcích a se mnou do třídy chodila většina těch dětí, co tam byla, to byli Němci. Samozřejmě uměli česky a přátelili jsme se, prostě jsme byli skuteční kamarádi...*“

Obecnou školu absolvoval v této sudetské oblasti, škola se nacházela v místě zvaném Jagule⁹. V roce 1936 byl přijat na gymnázium v Českých Budějovicích. Na jaře roku 1939 již bydleli Dědičovi ve strážním železničním domku u rybníka Bezdrev u Zlivi. „*Když nás prostě obsadili, poněvadž začala válka v roce 1938, tak jsme se přestěhovali do Zlivi, zase na strážní domek.*“

Mládí tedy Miroslav Dědič prožívá v malebné krajině mezi Hlubokou nad Vltavou a Zlíví, byť v obtížné době 2. světové války. Ve svých 14 letech si začíná psát deníky. Zatím se jedná o nepravidelné zápisky. Z těchto deníkových zápisů později vznikla publikace, *Omluvte mě, pane profesore.* (1998)

Vzhledem k tomu, že válka značně snížila stavy učitelů, rozhodl se M. Dědič, po absolvování gymnázia, nastoupit učitelskou dráhu. První působiště mladého učitele Dědiče bylo na základní škole, v obci Zahájí. Po krátké odmlce, kdy se snažil o studium na vysoké škole a vykonával jemu předcházející manuální práce, nutné pro přijetí

⁹ Osada u železničního nádraží Nové Hrady.

na univerzitu, se vrací zpět do Jižních Čech, aby požádal na školském úřadě v Č. Budějovicích o místo učitele. Byl umístěn na základní školu v Nákří. V roce 1947, koncem února, byl M. Dědič předvolán na školský úřad, aby si vyslechl zprávu o přeložení do pohraničí, do okresu Žlutice, obec Skoky. Byla to doba, kdy docházelo k postupnému osidlování pohraničí, a byla potřeba zajistit vzdělávání příchozích dětí. Jednalo se převážně o děti Slováků, jež válka připravila o domovy. Zde učil i přímého potomka Juraje Jánošíka, Františka Jánošíka.

V letech 1947 – 1949 absolvoval základní vojenskou službu ve škole pro důstojníky v záloze, v obci Milovice. „*Pro zajímavost, já jsem byl prostě ve škole pro důstojníky v záloze se Zátopkem. Ten tam sloužil jako mladej poručík. Tam jsme se spolu poznali.*“

V říjnu 1949 pokračuje ve své pedagogické činnosti v Podkrušnohoří, na základní škole v Novém Zvolání. Učil třídu nejstarších žáků od 10 – 14 let. Většina dětí byla německé národnosti. Jak M. Dědič píše ve své knize *Ohlédnutí*: „*První setkání se žáky bylo neosobní, stísňené, vyvolalo nezhojené, strastiplné zážitky z války.*“ (Dědič, 2005, s. 31)

Svou počáteční averzi vůči německým občanům, ať již dětem či k jejich rodičům, asi po měsíci překonal. Při přemítání myšlenek o opuštění této školy se v něm nakonec probudilo svědomí a negativní pocity byly zahnány myšlenkami, jež mu byly vlastní. Miroslav Dědič, ač mladý, téměř nezkušený učitel, se zachoval jako správný sociální pedagog a uvědomil si, že **v dětech není rozdílu**. Doslova ve své publikaci uvádí: „*Zvítězilo ve mně to, co jsem v srdci nosil od dětství. „Milovat budeš bližního svého jako sebe samého. A nadto: „Milujte i nepřátele své a dobře čiňte těm, kteří vám ubližují.*“¹⁰

Myšlenky, jež byly v dějinách realizovány i J. A. Komenským, zcela odehaly veškeré Dědičovy pochybnosti a odmítavý postoj. Nakonec zde zažil krásné chvíle a z původní averze a nenávisti vznikla silná pouta a hezké vztahy.

Miroslav Dědič se snažil, po celou dobu působení v Novém Zvolání, vrátit zpět do rodných Jižních Čech, a tak posílal žádosti o umístění do škol ve svém kraji. Jeho žádost byla vyslyšena a v roce 1950 se ocitá v kanceláři školského úřadu v Českém Krumlově. Zde dostává nabídku 3 pracovních míst. K úžasu školního inspektora Václava Boubelíka si vybírá tu nejstrastiplnější variantu a to nově otevřenou školu v Květušíně, v oblasti

¹⁰ Rozhovor s Miroslavem Dědičem ze dne 20. 2. 2016 v Chlumučech.

Vojenského výcvikového prostoru Boletice. Jednalo se o školu pro cikánské děti, které se sem přestěhovaly se svými rodinami z vesnice Hromoš u Staré Lubovni z východního Slovenska. Po desetileté činnosti byla internátní škola, která se mezitím přestěhovala do Dobré Vody u Prachatic, výnosem Ministerstva školství ukončena. V prostorách této internátní školy vznikl výchovný ústav pro mladé, morálně narušené dívky, kde M. Dědič působil jako ředitel další dva roky.

V roce 1962 opouští M. Dědič výchovný ústav a odchází učit na základní školu v obci Lčovice na Prachaticku, kde stráví 2 roky. Následně nastupuje, v roce 1964, do Krajského pedagogického ústavu v Českých Budějovicích. Do své kompetence dostává úsek mimoškolní výchovy Jihočeského kraje. O 3 roky později přechází do kabinetu pedagogiky a psychologie, jehož se stává vedoucím. Později je zřízen kabinet pro výchovu a vzdělávání cikánských dětí a M. Dědič se stává jeho vedoucím. Jeho působnost již byla v rámci celé republiky. Od samého počátku působnosti na Krajském pedagogickém ústavu pořádal přednášky na téma vzdělávání „cikánských dětí“. Velmi přínosná a zajímavá byla i vzájemná spolupráce s Dr. Milenou Hübschmannovou, se kterou organizovali kurzy cikánštiny pro učitele a M. Dědič zde přednášel metodiku práce s „cikánskými dětmi“. Své zkušenosti dále zúročil při přednáškách na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity, kde spolu s PhDr. Evou Davidovou vedli přednášky na téma Výchova a vzdělávání dětí etnických menšin.

V rámci svého vzdělávání absolvoval šestileté studium v oboru Pedagogika a psychologie pro učitelství na školách II. cyklu na FF UK v Praze. A v roce 1984 získává doktorát filozofie.

Miroslav Dědič byl aktivním členem občanského sdružení Hnutí spolupracujících škol R, známého též pod zkráceným názvem Hnutí R.

V rovině osobního života je otcem dvou dcer, Šárky a Miroslavy. S manželkou Anežkou, rozenou Filipovou, se seznámili v Květušíně, kde pracovala jako učitelka v mateřské škole. 16. července 1955 manželům Dědičovým zazněly svatební zvony. Od té doby spolu jdou životem, jsou pyšní na své dcery a svá 4 vnoučata, i pravnučku Julii. Díky vrozené pracovitosti a houževnatosti je M. Dědič, i jeho paní, ve výborné fyzické i duševní kondici.

2.2 Publikační činnost Miroslava Dědiče

Knihy Miroslava Dědiče jsou reálným obrazem jeho života. Deníky, které se staly předlohami mnoha publikací, si vedl již od svých 14 – ti let. Jsou unikátní výpovědí své doby. Můžeme v nich vnímat smýšlení autora i lidí, kteří ho obklopovali. V denících se promítají i dobové politické situace a postoje, které k nim M. Dědič zastával. Je možné konstatovat, že se často ve své práci, a v životě jako takovém, řídil spíše vlastní intuicí, než konkrétní podloženou metodikou. Deníky lze též považovat za cenný zdroj informací z historie. Kromě autorova textu obsahují i různé výstřižky z novin a časopisů. V některých případech jsou deníky; vzhledem k nedostatku, či úplné absenci jiných informací; jedinými podklady, jedinou alternativou k následné interpretaci zkoumaného tématu. Jejich jedinečnost tkví též v tom, s jakou pravidelností byly tvořeny. Můžeme tak sledovat vývoj události doslova den po dni, právě díky časosledné rekonstrukci.

Publikace Miroslava Dědiče¹¹:

Šumavská bukolika, 1975.

K úrovni hygienických a kulturních návyků cikánských dětí: K úrovni cikánských dětí v 1. ročníku, 1976.

Uvádění začínajících pedagogických pracovníků do praxe, 1978.

Výchova a vzdělávání cikánských dětí a mládeže, 1982.

Škola bez kázně, 1985

Věnujme pozornost dětem z neúplných rodin, 1986.

Omluvte mě, pane profesore, 1998.

Než roztály ledy, 2002.

Kantor z Mářina dvora, 2003.

Ohlédnutí, 2005.

Květušínská poema, 2006.

¹¹ Řazení publikací dle roku vydání

Miroslav Dědič aktivně přispíval svými články v periodikách, jako například v **Učitelských novinách**, kde byly uvedeny následující příspěvky:

Čím se získává autorita (1974), Cesta zarubaná (1974), Cikánské děti ve školních družinách (1975), Ve třídách máme také problémové děti (1979).

Další příspěvky vyšly v periodikách, jako byla Předškolná výchova, časopis Pedagogika, Most pro lidská práva a další. Taktéž sdílel své příspěvky v mnoha sbornících.

Publikační a literární činnost neodmyslitelně patří k Miroslavu Dědičovi. A jak již bylo v začátku této kapitoly řečeno, díky dlouhodobému vytrvání ve psaní osobních deníků je možné získat, leckdy jedinečný, pohled na některá historická fakta v oblasti výchovy a vzdělávání dětí národnostních menšin, především pak začátky edukace romských dětí v poválečném Československu.

2.3 Pohled na pedagogickou činnost M. Dědiče z hlediska filozofického, pedagogického a etického

Z **hlediska filozofického** lze pedagogickou činnost Miroslava Dědiče zařadit *do tvořivě – humanistické výchovy*, kdy humanismus vyzdvihuje důstojnost a hodnotu člověka a její schopnost seberealizace. Tato teorie říká, že každý člověk má v sobě potenciál pro zdravý a tvořivý růst, pokud respektuje svojí zodpovědnost za vlastní život a využije tento potenciál. Pak je každý jedinec schopen překonat případné omezení v podobě výchovy rodičů, různých sociálních tlaků či vzdělání. V tomto výchovném směru nemá vychovatel jednostrannou roli, je flexibilní. (Zelina, 2004, s. 161 - 165)

Pro Miroslava Dědiče byl velkým vzorem *J. A. Komenský*, jehož jedním z hlavních poselství bylo *ovlivnění společnosti výchovou*. Stejná byla i Dědičova filozofie výchovy. Snažil se v romských dětech probudit zájem o vzdělání a tím jim pozitivně ovlivnit životy do budoucna. Připravit jim tak lepší podmínky pro život. Stejně tak byli oba zastánci otázky *rovnosti přístupu ke vzdělání*.

Z pohledu Patočkovy filozofie výchovy bychom mohli konstatovat, že svedl „boj“, „zápas“ o žáka ve výchovném a vzdělávacím procesu.

Z hlediska pedagogického šlo o velice náročný proces. Z rozhovoru i osobních deníků M. Dědiče vyplývá, že on sám prošel v procesu vnímání Romů určitým vývojem. Počáteční negativní, mohli bychom konstatovat až extrémní, postoj k Romům se později zmírnil. Jak sám uvádí, měl pocit, že z výuky slovenských a německých dětí získal hodně zkušeností, ale toto ho šokovalo. Považoval vstup do květušinské školy za „kus romantiky“ a zároveň jistou „zvědavost“. V rámci svého pedagogického procesu procházel různými obdobími. Na mou otázku, zda někdy uvažoval o ukončení svého působení v Květušíně, odpověděl: *“To byly jen ty začátky, než jsem si uvědomil, že se jedná o lidské bytosti. Tak to jo, ten začátek byla averze a negativita. Co se budu s tou sebrankou tady otravovat, to půjdu raději do lesa, jako drvoštěp, než tohle, ne? A pak jsem si ověřil, že jsou to kultivatelné děti jako všechny ostatní. Protože oni potom, když prostě ke mně přilnuly, tak jsem si uvědomil, že oni mě mají radši, než tátu s mámou a podle toho jsem se k nim začal chovat. Oni pak začali vyrůstat, absolvovali školu, pak střední školu nebo učiliště a někteří i školy vysoké.”* (Rozhovor s M. Dědičem ze dne 20. 2. 2016)

Je tedy nezbytné uvědomit si, jak náročná pedagogická práce byla, vychovat z dětí, jež nebyly doposud zvyklé navštěvovat školu, které nebyly rodiči vedeny k „ničemu pořádnému“¹², kultivované bytosti, které budou schopné obstát v reálném životě.

M. Dědič dochází k myšlence, že nutné oddělit děti od **negativního vlivu rodinného prostředí** a začal budovat internátní školu, ze které se později stal dětský domov. Tato metoda se ukázala být velmi přínosnou.

V rámci svého působení na škole v Květušíně používal M. Dědič různé pedagogické metody. Ze začátku se jednalo o odměny nebo spíše motivaci odměnou jako byly hry, hudba, možnost přespání ve škole. Z toho plynulo dobré jídlo a teplé, příjemné zázemí. Naopak trestem byla ztráta těchto výhod.

Nejvýznamnější bylo vystihnout náladu dětí se učit. Ne vždy měly děti náladu na výuku. V tu chvíli přizpůsoboval M. Dědič výuku dle potřeby. Bylo – li hezké počasí, věnovali se s dětmi venkovním aktivitám a míčovým hrám, bylo – li škaredě, věnovali se zpěvu, hře na housle a tanci. Později se je v této náladě snažil přesvědčit, že je „něco za něco“, že je

¹² Rozhovor s M. Dědičem ze dne 20. 2. 2016

nutné se nejdříve učit a potom se bavit. Miroslav Dědič uvádí, že ta *nálada*, které se zpočátku muselo vyjít vstříc, byla rozhodující. Také uvádí, že se vznikem dětského domova při škole se výrazně zvedla kázeň a s odstupem času dokonce soudí, že i převyšovala stupeň kázně na běžných školách.

Miroslav Dědič otevřeně přiznává, že užíval i fyzických trestů. Používání fyzických trestů nebylo povoleno ani v tehdejší době. Jak sám uvádí, zjistil, že to byl jednodušší způsob, jak **dosáhnout pozitivních výsledků** v oblasti **kázně**. Nejednalo se o tresty pravidelné a nešlo o to, aby bylo dítěti ublíženo, ale spíše o otázku určitého zostuzení před ostatními. Děti dostávali koženým řemenem zvaným „Makarenko“, který byl použit v době krajní nouze. Trestání probíhalo v klidu, bez křiku a hněvu. Dědič se držel slov J. A. Komenského: „*Když trestáš dítě, neměj zuřivý výraz v obličeji, ale potrestej ho, když to potřebuje.*“ I trest, míněno počet šlehnutí, byl předmětem jisté společné domluvy. Dítě navrhlo podobu trestu a M. Dědič, na základě posouzení závažnosti přečinu, trest odsouhlasil, či se domluvili na jeho případném zvýšení či snížení. Neřešil, že má dítě v kalhotách polštář, neboť smyslem nebylo, aby dítě cítilo bolest, ale smyslem bylo způsobit spíše ostudu před ostatními žáky, kteří se pak smáli a říkali: „*Ty jsi byl v ředitelně, vid', ty ses musel ohnout.*“

V rámci způsobu výuky měl v začátcích M. Dědič zcela volné pole působnosti. I z rozhovoru vyplývá, že byl v Květušíně v podstatě ponechán svému osudu, „*...ať si tam dělá, co chce.*“¹³ Dokázal, že byl velmi talentovaným a úspěšným pedagogem. Po dvou letech školní docházky odchází 5 dětí na střední školu do Horní Plané. (dnešní 2. stupeň)

Z **hlediska etického** je Miroslav Dědič osobnost s vysokým morálním kreditem. Ve své pedagogické činnosti vždy jednal a vystupoval jako *humanista*. Vždy jednal v zájmu dětí. Dokázal se držet svých zásad a cílů, které si vytyčil. Ač to někdy přinášelo i velmi nepříjemné situace, jako například odebírání dětí rodičům za účasti tehdejšího SNB. I v těchto chvílích byl věrný své myšlence. Právě násilné odebírání dětí je jednou z ožehavých otázek, které jsou mu některými novodobými zastánci lidských práv v současnosti vytýkány. Více v kapitole 3.3.

¹³ Rozhovor s M. Dědičem, 20. 2. 2016

Při našich rozhovorech s M. Dědičem, a posléze i s jeho ženou Anežkou, byl často od obou aktérů zmiňován fakt, že „*prostě měli děti rádi*“. Právě díky vlastnostem, jako jsou laskavá povaha, upřímný zájem o děti, obrovské pracovní nasazení a empatie získal důvěru dětí a jejich rodičů. Mohl se tak přiblížit jemné dětské duši a v tomto, na jednu stranu křehkém, ale zároveň i pevném poutu započít proces edukace.

Vzdělávání romských dětí mělo a má velmi důležitý přesah pro celou společnost. Tento experiment ukázal, že nesplnil svou úlohu pouze u edukované osoby, ale že má působnost i na další generace Romů, minimálně v přímé příbuzenské linii. Další generace těchto dětí kladou, napříč svými rody, důraz na potřebu výchovy a vzdělávání a pokračují v myšlence, kterou jejím předchůdcům předal právě M. Dědič. Díky tomu došlo k pozitivním změnám jejich sociálního i rodinného prostředí. A to je výrazný přínos pro celou společnost.

3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG MIROSLAV DĚDIČ A JEHO PŮSOBENÍ V OBLASTI VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH DĚTÍ

*„Učitel je často přirovnáván k umělci,
který formuje nejkřehčí hmotu ve vesmíru – dětskou duši.“ Balvín Jaroslav¹⁴*

Píše se rok 1950 a v kanceláři školního inspektora v Českém Krumlově stojí mladý muž, bez speciálního pedagogického vzdělání, se zkušenostmi s výukou dětí národnostních menšin. Nicméně jistě člověk, v té chvíli ne zcela schopný domyslet veškerých následků svého rozhodnutí. Ale stojí zde člověk, jehož podstatou je nezištnost, pracovitost, velké odhodlání, cílevědomost a jistá ambice. On sám dnes s odstupem času říká, že v jeho rozhodnutí byl i kus romantiky a zvědavosti. Vzpomíná na to, jak svým rozhodnutím doslova paralyzoval školního inspektora Boubelíka: *“Já jsem za čtvrt hodiny vstal a řekl jsem: Já půjdu do toho Květušina k těm cikánským dětem. On říkal: Jsi normální? Nezbláznil ses? Vždyť máš tady ty jiný možnosti.”¹⁵*

Celým životem provázela Miroslava Dědiče myšlenka pomoci bližnímu svému. Pomáhat dětem, obzvláště pak dětem znevýhodněným. Jako by to bylo jeho předem určeným životním posláním. Když se k těmto vlastnostem přidá ještě jeho houževnatost a cílevědomost, pak se asi nelze podívat jeho volbě. Jednal hned, bez dlouhého zaváhání. Jednal instinktivně. A domnívám se, že jednal nejlépe, jak v dané chvíli mohl.

3.1 Škola Míru v Květušíně

Květušín, původně německá vesnice Kwitoschink, zůstala po skončení druhé světové války a následném vysídlení původních obyvatel, v podstatě prázdná. Po roce 1945 zde vznikl nejdříve vojenský tábor Boletice, následně pak vojenský výcvikový prostor Boletice.

¹⁴ BALVÍN, Jaroslav, 2004, s. 16.

¹⁵ Rozhovor s M. Dědičem ze dne 20. 2. 2016.

V prosinci roku 1950 byl, na základě zákona č. 169/ 1949 Sb., o vojenských újezdech, založen vojenský újezd Boletice, jehož řízením byl pověřen kpt. JUDr. Josef Pohl.

Květušín byl po válce dosídlen Romy z východního Slovenska, z okresu Stará Ľubovňa, z obcí Hromoš, Ľubotín, Kozelec, Vislanka a Šambron. V této oblasti probíhali za války tvrdé boje a místní obyvatelé přišli o své domovy, některé osady byly vypálené.

Romské rodiny se tak rozhodly odejít do Čech, kde byla nabídka práce a ubytování.

Při pohledu na květušínský experiment je důležité si uvědomit, v jakém **politickém režimu** se uskutečnil, v jaké **oblasti státu**, a jak **pohlížel režim a společnost na Romy**. Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.2, na Romy bylo v době poválečného Československa nahlíženo, jako na kulturně a sociálně zaostalou skupinu. Socialistický režim si kladl za úkol dát Romům příležitost dostat se na úroveň ostatní společnosti. Vychovat a převychovat je v uvědomělé občany a odstranit diskriminaci, která se nehodila socialistickému systému, jehož hlavní myšlenkou bylo, aby si všichni občané byli rovni.

Na jaře 1950 žilo v Květušíně 86 romských obyvatel, děti i dospělých.¹⁶ Ve stejné zprávě se, v souvislosti s kvalitou ubytování romských rodin, uvádí výrok Dr. J. Pohla, který na svou návštěvu v Květušíně na jaře 1950 vzpomíná takto: „*Uprostřed bláta a nevzhledných domků jsem potkal lidi žijící v odloučenosti od okolního světa, zapomenuté, zanedbalé a na nízkém stupni životní úrovně.*“¹⁷

Jak ve filmovém dokumentu prof. G. Švejdy „Květušínská škola“ vypovídá M. Dědič, situace cikánů byla hrozná. Jejich hygiena, pracovní morálka, péče o děti, to vše bylo zoufale zanedbáno. Dr. Pohl celou situaci také vnímal a jako humanista ve vojenském obleku se zasloužil o otevření této školy. Nebyl mu lhostejný osud těchto dětí. (Švejda, 1998)

Dr. Pohl zajistil celou akci i po linii úřední, kdy svůj záměr o zbudování školy v Květušíně představil předsedovi KNV v Č. Budějovicích, který jeho myšlenku podpořil. Upozornil

¹⁶ „*Na jaře 1950 bylo v Květušíně 86 cikánských duší.*“ Zpráva o mateřské a národní škole Míru vojenského újezdu Boletice, VÚA – fond MNO 1952/ Hlavní soudní zpráva, signatura 28/1, karton 473 In Šebová, 2009, s. 47.

¹⁷ Zpráva o mateřské a národní škole Míru vojenského újezdu Boletice, VÚA – fond MNO 1952/ Hlavní soudní zpráva, signatura 28/1, karton 473 In ŠEBOVÁ, 2009, s. 47.

však na fakt, že je třeba zajistit nějaký objekt pro budovu školy. Dr. Pohl zorganizoval brigádu pro vojáky újezdu, kteří opravili bývalé zemědělské stavení za vesnicí.

Jak popisuje M. Dědič v rozhovoru ze dne 20. 2. 2016, „cikáni“ se ke škole stavěli negativně. Vnímali ji jako záminku, jak jim děti „sebrat“ a odcizit se s nimi.

Právě z důvodů špatných životních podmínek, nízké životní i sociální úrovně romských přistěhovalců, měla vznikající škola v Květušíně podporu i u sociálního odboru na ONV v Českém Krumlově. Sociální pracovníce spolupracovaly s M. Dědičem a podporovaly jeho myšlenku zřízení internátní školy.

V červenci roku 1950 byla v Květušíně otevřena mateřská škola s jeslemi. Ministerstvo školství udělilo škole čestný název „Škola Míru“ a to na základě pomoci vojáků, kteří školu vybudovali v rámci závazku mírového úsilí.

V rámci slavnostního otevření školy ze dne 3. července 1950 učinil Dr. Pohl zápis: „Před školou očekával mě hlouček cikánských dětí, dnes umytých a převlečených v nové oblečky. V pozadí stál učitelský sbor v bílých pláštích. Z hloučku dětí vystoupil cikánský chlapec Franta a podával mi kytičku prostých lučních květů. Pán kapitán, d'akujeme Vám za školu!“ (Správce újezdního úřadu, kpt. JUDr. Josef Pohl)

Do mateřské školy chodily děti od nemluvňat po patnáctileté hochy a dívky převážně romského původu. Ve škole si děti zpočátku osvojovaly základní návyky týkající se hygieny a stravování. Strava byla ostatně jeden z hlavních důvodů, proč děti do školy docházely. Po vyhodnocení situace, která se zdála být velmi neúnosná, rozhodlo vedení školy spolu s Dr. Pohlem, že je nutné zřídit i třídy základní školy, aby se dětem dostalo, v rámci povinné školní docházky, základů gramotnosti a mohlo tak dojít ke změně jejich psychiky. (Dědič in Balvín, 1999, str. 28)

Vedením třídy prvního stupně základní školy byl pověřen Miroslav Dědič, který si toto místo vybral po návratu ze svého působení v Podkrušnohoří. Jak sám uvádí v rozhovoru: „Po zkušenostech, které jsem měl se slovenskými a německými dětmi jsem se domníval, že mě, jako učitele, už nic nemůže překvapit. To, co mi pak nabídl inspektor v Krumlově, mě šokovalo. Bylo v tom kus romantiky, ale i učitelského zájmu, abych si doplnil tu představu, že ne všechno už vím.“

Na začátku bylo ve třídě 15 žáků. Avšak práce se vymykala všem představám o normální učitelské práci. Děti chodily do školy hlavně kvůli zázemí, dostávali svačiny a obědy,

a v budově bylo teplo. Někdy se stávalo, že děti přišly právě až v době svačin a po obědě zase zmizely. V některých měsících děti lákalo být raději venku, než se učit, a tak vyskakovaly ven z okna a utíkaly pryč. A tak se Miroslav Dědič rozhodl přestěhovat učebnu do prvního poschodí budovy. Tím zajistil alespoň účast ve třídě. Trvalo asi 3 měsíce, než si děti zvykly a zjistily, že práce ve třídě je zajímavá a začala je bavit. K udržení dětské pozornosti a zájmu o vzdělávání mu pomohly dvě prosté věci, **fotbalový míč a housle**.

Z pedagogického hlediska se nejednalo o běžnou třídu, tak, jak jsou učitelé zvyklí. Děti, nejenom, že byly v roztrhaných šatech, zavšivené, prostě byly v hrozném stavu, ale, chybělo jim to základní, co potřebuje každá výuka ve škole, smysl pro kázeň a soustředění.

V říjnu 1950 otevírá Miroslav Dědič v Květušínské škole *kurz pro negramotné mladistvé a dospělé osoby*. Konal se dvě hodiny jednou za týden. Byla to pro něj zřejmě náročná práce, neboť v té době měl k dospělým Romům jistý odstup kvůli jejich nevybíravému chování a uvažování. Doslova si do deníku ze dne 13. 12. 1950 napsal: *“Celý den práce mě tak nedeprimuje, jako ty dvě večerní hodiny kursu negramotných. Jen osobní pocit povinnosti k člověku potřebnému mne vede k tomu, že nejen snesu jejich chování, ale dovedu je pochopit.”* (Dědič, Osobní deník, 1950)

V průběhu zimy se děti s učitelem Dědičem spřátelily a kvalita výuky se zlepšila. Jak Miroslav Dědič uvádí: *„K dobře fungující třídě patří odměny a tresty.”* Jednou z odměn byla možnost přespání ve škole, kde dostaly i stravu. Jedním z trestů paradoxně bylo, že děti chodily spát domů. Samy děti to jako trest pojímaly. M. Dědič s Dr. Pohlem obstarali dětem boty a oblečení, aby nechodily v zimě bosy.

Za opětovné pomoci armády zřizuje M. Dědič ve škole, v lednu 1951, provizorní internát. Šlo o to udržet děti ve škole na co nejdélší dobu a dostat je zároveň z nevyhovujícího rodinného prostředí. Za, již výše zmíněnou, odměnu tak děti mohly přespávat ve škole, dostaly chutnou večeři, pobývaly v příjemném prostředí. Probíhali zajímavé besedy, hráli se společenské hry, zpívalo se. To vše mělo na děti velmi pozitivní efekt a děti si brzy samy uvědomily, že pakliže se budou chovat ukázněně a věnovat se výuce, budou se mít lépe.

Na jedné straně to byla pro děti situace téměř idylická, na druhé ovšem velmi náročná. Někteří rodiče s internátní školou a přebýváním svých dětí tam nesouhlasili. Vystavovali

tak své děti těžkému rozhodování, zda využít nabízeného dobrého zázemí, které je ještě ke všemu rozvíjelo a kultivovalo nebo zvolit domov. Miroslav Dědič věděl, že čím více budou mít děti kontaktu s rodinou, tím obtížněji a pomaleji se bude dařit růstu jejich pozitivního osobního vývoje. Rodiče dětí, kromě jiného, apelovali na to, že se škola snaží od nich děti odpoutat.

V rozhodování dětí, přespávat více ve škole, pomohlo i zimní období. Doma je čekala nouze, zima, hlad a špína. Ve škole naopak teplo a dobrá strava.

Na jaře se stalo to, co někteří škole předpovídali, že se cikáni sbalí, a odejdou. Tak se i stalo a škola zela prázdnotou. Při loučení řekl M. Dědič dětem: „*Pakliže se vám tady líbilo a myslíte si, že škola byla lepší, než se courat někde po světě, počkáme na vás 14 dní.*“¹⁸ 12. den se stalo něco nepředpokládaného, děti utekly rodičům, vrátily se ze Severních Čech a ve škole tak vznikla potřeba zřídit skutečný internát, a tak vznikl dětský domov. Do kterého přicházely i děti z rozhodnutí soudů a péče o mládež. Kapacita budovy se tak začala rychle naplňovat.

V Českém Krumlově, kde tou dobou bydlelo mnoho cikánských rodin, vyvstávala čím dál více otázka kam umístit odebrané „cikánské děti“ z nevyhovujících rodin. Umisťování takových dětí v dětských domovech bylo velmi obtížné, a tak se Květušín stává útočištěm i pro soudně odňaté děti. Prvním byl Emil Kuča z Českého Krumlova.

Umisťování dětí odebraných z nevyhovujících rodin tak pomohlo částečně řešit náhle vyvstalou otázku, jak zaplnit a udržet v chodu školu, která zela prázdnotou po odchodu romských rodin z Květušína. V deníku si M. Dědič zapisuje: „*Máme dát padnout myšlence? Nikoliv! Vše pro myšlenku! Vše pro myšlenku! Myšlenka výchovy Cikánů, již jsme počali uvádět ve skutek, není ilusí, ani utopií.*“ (Deník M. Dědiče, 3. 4. 1951)

O návratu dětí zpět do Květušína mluví M. Dědič jako o osudovém zlomu, kdy děti utekly od svých rodičů a daly přednost škole před rodiči.¹⁹

¹⁸ŠVEJDA, Gabriel: Filmový dokument „Květušínská škola“. Katedra psychologie a pedagogiky, JCU, 1998.

¹⁹ DĚDIČ, Miroslav: *Z historie první romské školy v České republice* in Balvín, Jaroslav: *Romové a jejich učitelé, 12. Setkání hnutí R v Květušíně 27. -28. Listopadu 1998*. Ústí nad Labem, 1999.

„*No, a stalo se nečekané, prostě 12. den děti stály před školou. V roztrhaných šatech, špinavé, pohublé, smutné oči a prosily mě, že jsem jim slíbil, že, když se vrátí, že je ve škole nechám. No, a tak došlo k tomu zlomu. Já, když se na to dneska dívám, já bych tomu sám nevěřil. Jo, kdybych to neměl v deníku napsané a neměl to ve vzpomínkách, kdybych to nezažil, tak bych tomu sám nechtěl věřit, ovšem, stalo se. No, prostě,*

Po obnovení chodu školy v dubnu 1951 a pro velký zájem dětí o hudbu, vzniknul v Květušínské škole pěvecký a taneční kroužek, který vystupoval po celé republice, včetně Slovenska.

V červnu téhož roku přibývá do školy 9 nových dětí z Českého Krumlova, počet dětí ve škole je 27. Po vítězné účasti na soutěži dětských sborů se o Květušínskou školu začínají zajímat noviny a rozhlas.

Po rozdělení vysvědčení je dětem nabídnuto, že mohou pobývat v internátu i o prázdninách.

Miroslav Dědič vedl děti i k pracovním činnostem. Měli vlastních 52 včelích úlů, o které se většinou staraly děti samy. V areálu školy byl i ovocný sad. Děti ve službách obstarávaly i úklidové práce, či pomáhaly v kuchyni s přípravou jídla. Tato pracovní činnost je vedla ke kázni a vedla je zároveň ke zjištění, že člověk v životě nedostává nic zadarmo. To považuje M. Dědič za velmi významné a toto by mělo být bráno za obecně platné pravidlo.

Z důvodu zvyšujícího se počtu dětí dochází k rozšíření dětského domova v Květušíně. Ten nemá sloužit pouze jako výchovná a sociální instituce pro děti z nuzných poměrů, ale jejím prostřednictvím mělo dojít i k uplatnění a vymáhání povinné školní docházky romských dětí v celém okrese český Krumlov a postupně i v celé zemi.

Výuka ve školním roce 1951/ 52 pokračuje v jedné smíšené třídě. Děti jsou zde rozděleny do skupin podle úrovně znalostí. Počet dětí se během školního roku zvyšuje na 32 dětí. 25 dětí bydlí na internátě školy. Miroslav Dědič začíná jednat o přestěhování učebny do dřevěného domku za školou. Škola Míru je v zemi čím dál více známější, přijímá mnohé návštěvy z řad úředníků. Dochází k masivní propagaci školy. Miroslav Dědič dostává nabídky účasti na konferencích, kde se řeší „cikánská otázka“. Za svou práci dostává ocenění od ministra školství Z. Nejedlého a to ještě více posiluje propagaci květušínského experimentu v zemi. Zároveň je vyzýván, aby své zkušenosti a výchovné metody pospal v publikaci.

abych byl zase upřímněj... Prostě měli nás v té situaci radši, než mámu s tátou, protože věděli, že nejenom, že je teda učím, a že vychovatelky se o ně starají, ale že prostě dostávají pěkně najíst a sou v teple, a že mají všechno, co potřebují. No prostě došlo k takovému zvratu a vznikl dětský domov.“

Dále intenzivně cestuje s pěveckým kroužkem po celé republice a úspěšně reprezentují školu v soutěžích i na přehlídkách.

V létě, roku 1952, narušil idylickou náladu v Květušíně útěk dětí. Zapříčinila to roztržka dětí s vychovatelkami, jež vznikla z banálního problému, neuposlechli výzvu k úklidu.

Miroslav Dědič nevnímal situaci tak vážně, byl si vědom již nastaveného pevného vztahu s dětmi a věřil, že se děti vrátí zpět. To se také ve většině případů stalo. Některé děti, jež byly do školy umístěné soudním rozhodnutím, musel za účasti SNB přivést zpět. Byly to leckdy nervy drásající situace spojené s násilným odebíráním dětí od rodičů. Tato situace byla vypětím i pro M. Dědiče. Také mu byla v budoucnu několikrát předkládána jako neetická. (Více o tomto v kapitole 3.3) Miroslav Dědič si byl svým konáním pevně jist, neboť stejně pevně si stál za svou myšlenkou, že je na dobré cestě vychovat z romských dětí kultivované bytosti, které budou mít možnost vést kvalitní život. A této myšlenky se po celou dobu nevzdal a v každém okamžiku za ní bojoval.

V září se stává do té doby něco nevídaného, odchází prvních pět romských dětí na střední školu. Tuto událost zachycuje článek v tisku pod titulkem „*Cikánský chlapec jde na střední školu.*“ (Jihočeská pravda, 5. 9. 1952)

V říjnu 1952 byl Dr. Pohl přeložen. Stalo se tak po dlouhodobých rozporech mezi vedením vojenského statku a Dr. Pohlem. Stalo se tak i přes velký odpor M. Dědiče, vedení ONV v Č. Krumlově a dalších jeho zastánců z úředních míst. (Deník M. Dědiče ze dne 1. 11. 1952) M. Dědič sepsal petici a přimlouval se za Dr. Pohla na Ministerstvu národní obrany. Dožadoval se i rozhovoru s ministrem Čepičkou, ale nebyl vyslyšen. Bohužel ne všichni byli kultivování a vzdělávání romských obyvatel v Květušíně nakloněni. Vedení vojenského statku mělo k Romům doslova rasistický postoj. Ostatně takové myšlení převládalo v této době ve velké části společnosti.

Během let 1953 – 1954 žádá M. Dědič o navýšení finančních prostředků pro školu, jelikož bylo plánováno navýšení počtu dětí až na 300 dětí. Tento projekt nebyl schválen. I přesto, že projekt nebyl schválen, tudíž nebyl navýšen ani počet dětí, byla kapacita květušínského objektu nedostačující a o letních prázdninách roku 1954 se škola přestěhovala do objektu na Dobrou Vodu u Prachatic.

3.2 Přínos pedagogicko – výchovné činnosti M. Dědiče

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.3, na přínos pedagogicko – výchovné činnosti Miroslava Dědiče lze pohlížet ze tří hledisek. A to z hlediska filozofického, pedagogického a etického.

Z filozofického hlediska implementuje do své pedagogické práce dvě hlavní poselství J. A. Komenského: „*rovnost přístupu ke vzdělání*“ a „*ovlivnění společnosti výchovou*.“ Ve své výchovné a pedagogické činnosti volí cestu humanistické výchovy.

Z hlediska pedagogického je zajímavá schopnost motivace dětí ve výchovně vzdělávacím procesu, která byla patrná v používání metod odměn a trestů. Kdy odměny jsou v podobě možnosti přespání ve škole a využití dobrého zázemí a stravy. Zatímco trestem pak byla ztráta těchto výhod. Zajímavá je též diagnostika dobrého rozpoložení, dobré nálady dětí, jako základní východisko pro výuku. Dobrá nálada byla rozhodující pro dosažení cíle. Miroslav Dědič též citlivě pracuje s úpravou výukového plánu dle ovlivňujících faktorů, jako bylo například počasí. V rámci hezkého počasí volí venkovní aktivity a v případě špatného počasí se s dětmi věnuje hudbě, tanci a zpěvu. Postupně se dostává do fáze, kdy je připravená půda pro praktikování modelu „*něco za něco*“. Nastavení systému „*nejdříve výuka, potom zábava*.“

Z hlediska etického je hlavním přínosem, že vždy jednal v zájmu dětí. Doslova pro blaho dětí. Ostatně tato schopnost je společnou vlastností sociálních pedagogů. Byl humanistou, vyzdvihoval důstojnost a hodnotu člověka a její schopnost seberealizace. Po celou dobu zůstával věrný své myšlence.

Velkým přínosem je jeho memoárová literatura. Jak jsme již v této práci zmiňovali, osobní deníky jsou často i jediným dílem zachycující dané historické období.

Memoárová literatura shrnuje autorovy vzpomínky z minulosti, jedná se o zachycení autentické skutečnosti, nejde o fikci či rekonstrukci. Události zachycené ve vzpomínkách jsou pravdivé. Deníky mohou sloužit též jako způsob reflexe.

Miroslav Dědič se zasloužil o převedení svých zkušeností do společenské podoby a všeobecné známosti. Jeho snaha popularizovat výsledky výchovy a vzdělávání romských dětí je obdivuhodná. Sepsal je v podobě odborných článků, statí ve sbornících, ale i ve svých publikacích, které sloužily a slouží i nadále pro vzdělávání pedagogů, či přímo pro samotnou práci pedagogů. V této snaze tak převádí teorii do praxe.

3.3 Polemika s kritikou experimentu „Školy Míru“ v Květušíně

Jak již bylo lehce nastíněno v kapitole 2.3, objevují se v současnosti, pod vlivem jakéhosi „boje“ za lidská práva rodičů a dětí, různé kritiky metod a postojů Miroslava Dědiče. Jedná se o metody a postoje převážně z období působení na škole Míru v Květušíně. Tedy na první škole pro „cikánské děti“ v tehdejší Československu. Uvádíme zde některé z kritických článků a počinů.

Jedná se především o filmový dokument „*Zatajené dopisy*“, který natočil režisér Tomáš Kudrna. Na tomto dokumentu spolupracoval s romistkou Barborou Šebovou. Následovaly další kritické články od Judity Matyášové („*Škola, která měla převychovat divochy*“, Lidové noviny, 2015.), romistek Trachtové a Šebové, která kritiku experimentu popisuje, mimo jiné, i ve své diplomové práci („*Škola Míru“ v Květušíně 1950 – 1954*) ad.

Základním problémem je, že kritika profesní etiky Dr. Miroslava Dědiče a jeho kolegů nebere v potaz podmínky tehdejší doby. Často též dochází k vytrhávání jednotlivých dějů (úseků) z kontextu celého příběhu.

Tak například B. Šebová kritizuje ve zmíněném filmovém dokumentu **kontrolu a zatajování došlých dopisů** od rodičů romských dětí z květušínské školy. Odsuzuje nemorálnost tohoto činu, aniž by se snažila vložit do své úvahy ten fakt, že k tomuto kroku se M. Dědič uchýlil až v krajní nouzi, kdy dopis vyzýval děti k útěku ze školy a manipuloval by jimi velmi negativním způsobem. Jeví se jako téměř jisté, že takový krok by znamenal naprostou destrukci v dosavadním, slibně se vyvíjejícím, edukačním a výchovném procesu. (Obsah dopisu zde nelze interpretovat, vzhledem k velmi vulgárnímu obsahu. Po korekci jazyku by již ztrácel na autentičnosti a vypovídající hodnotě.)

M. Dědič k této kritice podotýká, že se necítí nikterak provinile. Také zmiňuje, že to byla daň za blaho dítěte. Je nutno pohlížet na celou záležitost v širším kontextu doby. Ujal se vzdělávání a výchovy „cikánských dětí“ v době, kdy veškeré předchozí snahy o totéž selhaly. Zároveň se jednalo o dobu, kdy ve společnosti převládal spíše negativní postoj k veškerým otázkám, jež byly spojené s romským obyvatelstvem. Neexistovala podpora

od místních obyvatel, ani z vyšších úřadů. Zároveň uvádí, že nepředal pouze malý zlomek dopisů, doslova říká: „...to by se dalo spočítat na prstech jedné ruky.“²⁰

Dalším faktem, jež zcela B. Šebová v dokumentu odsuzuje, je **násilné odebírání dětí** z rodin na základě soudního rozhodnutí a po útěku ze školy v létě v roce 1952. Ve své diplomové práci uvádí: „*On (M. Dědič) i celý experiment už měl takové postavení, že se mohl dopustit i násilí, aniž by byl za to jakkoliv postihován.*“²¹

Přesto, že tyto zásahy určitě nelze zlehčovat a jistě se jednalo o velmi náročné akce plné psychického vypětí pro všechny zúčastněné, je nutné poznamenat, že M. Dědič spolu se sociální pracovnicí Librovou a přidělenými příslušníky SNB konali to, co museli. Plnili rozhodnutí soudu a byli povinni přivést děti zpět do internátní školy. M. Dědič, tak, jak ho znám z více, než dvouleté spolupráce, z výpovědí jeho kolegů z práce, ale i výpovědi vzdělaných lidí z akademické obce, není a nebyl žádný násilník. Snažil se jen držet své původní myšlenky a cíle, tj. vychovat z „cikánských dětí“ morálně kvalitní a vzdělané osobnosti, které budou připravené pro reálný život. K tomuto cíli postupoval instinktivně a dle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Cesta to nebyla vždy lehká a tak musel jednat vždy na základě vzniklé situace. Jakkoliv tedy můžeme situaci odebírání dětí z rodin vnímat jako násilnou, možná i neetickou a zavržení hodnou, šlo by jen o povrchní vnímání věci. Jen vytržení útržku z celkového sledu událostí.

Jak uvádí J. Balvín ve svém článku pro časopis Speciální pedagogika v reakci na rozporuplný kritický článek B. Šebové: „*Bohužel, v tomto duchu s cílem ukázat Dědiče jako „násilníka“, který získával děti bez ohledu na jejich rodiče a jehož cílem bylo odtrhnout děti od rodiny, jako individualistu, který chtěl na prostých romských dětech vyzkoušet sílu svého pedagogického umění a za tím účelem použil bez skrupulí všech prostředků, včetně „svých pěstí“ a zatajovaných dopisů, aby tím zároveň posloužil a zalíbil se tehdejšímu režimu, se nese celý článek.*“²²

²⁰ KASTLOVÁ, Martina; BALVÍN, Jaroslav. *Filmový dokument Sociální pedagog Miroslav Dědič, 1. díl.* Hnutí R, 2017.

²¹ ŠEBOVÁ, Barbora. *Škola Míru“ v Květušíně 1950 – 1954 (a její pokračování na Dobré vodě u Prachatic) – kritická reflexe v historickém kontextu 50. let.* Diplomová práce. FF UK. Praha, 2009. s. 102.

²² BALVÍN, Jaroslav. *Etika učitele jako zápas.* Speciální Pedagogika, 2016. s. 63.

Dalším bodem, kdy se, B. Šebová, staví do kritického postoje vůči M. Dědičovi je její rozbor **postoje M. Dědiče vůči KSČ a k tehdejšímu politickému režimu** jako takovému a jeho zaštitění se Marakenkem „jako úlitba režimu“.

Z mého, více, než dvouletého výzkumu, který jsem vedla s M. Dědičem, je mi známo, že jeho postoj ke komunistickému režimu byl spíše negativní, Vyznával hodnoty Tomáše Garrigue Masaryka. Do KSČ vstoupil až v roce 1960, kdy jako ředitel dětského domova neměl jiné východisko. A v období roku 1968 byl z komunistické strany vyloučen pro nesouhlas s okupací ze strany Sovětského svazu. To již bylo v období působení v Pedagogickém ústavu v Č. Budějovicích. B. Šebová v diplomové práci uvádí své stanovisko k věci: „*Odolávat tak dlouho vstupu do KSČ a nebýt perzekuován bylo zřejmě možné hlavně díky tomu, že jednak navenek žádný nesouhlas s režimem neprojevoval a také proto, že ho režim potřeboval, a proto ho nechával být.*“²³

V rozhovoru s doc. M. Dvořákem, kolegou M. Dědiče z Pedagogického ústavu v Č. Budějovicích, k této záležitosti zaznělo: „*My jsme byli v ústavu pedagogickém a my jsme museli být ve straně, potom z té strany nás vyhodili. Když přišel ten 68. rok potom, kvůli pasivitě. A ještě jedno, před čím se před ním klaním (i když já se před ním klaním v mnoha věcech), my jsme prožívali dobu minulou, tedy totalitní režim, a to byste se divila, co on si všechno dovolil. Když jsme byli ve straně, on byl pokladník. A vždycky, když přišel vybírat členské příspěvky, tak s humorem rozhlašoval: „Daň z blbosti!“, „Daň z blbosti!“.* A překvapila mě jedna věc, že vedení Pedagogického ústavu si ho nesmírně vážilo, i když věděli, že on s těma komunistama nesouhlasí, i přesto si ho vážili. My jsme měli v ústavu skončit, kvůli tomu, že nás ze strany vyhodili. Nás zachránila naše ředitelka. Šla za Štrougalem, aby nás ponechali na ústavu. A řekla, že pokud nás vyhodí, tak ona odejde. **Takže on pracoval, aniž by podléhal vlivu komunismu.**“²⁴

²³ ŠEBOVÁ, Barbora. *Škola Míru“ v Květušíně 1950 – 1954 (a její pokračování na Dobré vodě u Prachatic) – kritická reflexe v historickém kontextu 50. let.* Diplomová práce. FF UK. Praha, 2009. s. 14.

²⁴ Rozhovor s doc. Dvořákem ze dne 6. 4. 2016 Pořízený v Č. Budějovicích. Rozhovor R7.

B. Šebová k tomuto tématu dodává ještě svou další konstrukci: „*Jak zvládal hru na obě strany? Tedy formálně plnit požadavky režimu – zajišťoval se Makarenkem, děti byly v Pionýru atd. - a zároveň nebyť v KSČ?*“²⁵

Zde ale dochází k desinterpretaci. M. Dědič ještě v době svého působení v květušinské škole neznal spisy a pedagogickou činnost A. S. Makarenka. Jak ostatně sám potvrzuje. Výchovný model, který Dědič použil, byl jeho vlastní. Ostatně škola „makarenkovského typu“ byl poněkud odlišný výchovný model. Jednalo se o tzv. „*kolonie pro bezprizorné*“²⁶, pro mladistvé bez rodičovské péče, žijící tuláckým životem v bídě. Je tvůrcem výchovného systému kolektivní výchovy. Kdy za jeden ze základních výchovných prostředků považuje kolektiv. V tomto zřejmě spatřuje B. Šebová podobnost s výchovným modelem M. Dědiče. Existuje tu však jeden významný rozdíl. Chovanci makarenkovských kolonií byly v těchto ústavěch nedobrovolně zavřeny, jako vězni.

M. Dědič používal v rámci trestů kožený řemen, který nazval „*Makarenko*“. V té době totiž znal pouze příběh, popsany právě Makarenkem, o udeření chlapce v rámci výchovy.

V práci nalezneme ještě hodně pasáží a kapitol, jejichž věcnost je překroucená, či zmanipulovaná do negativního úhlu pohledu. Jsou vytržené z kontextu věcného i dobového. Domnívám se, že základním problémem je, že je na problém výchovy romských dětí pohlíženo z náhledu současné doby.

Všechny vyšlé články, a nakonec i samotný filmový dokument *Zatajené dopisy*, spojuje jedna linie. Jsou předkládány jako silně kritické, moralizující a necitlivé, a jak se vyjádřil i docent Boris Titzl, v reakci na článek „*Škola, která měla převychovat divočky*“²⁷ hlavně vytržený z kontextu doby: „*Jedná se o článek ahistorizující, moralizující a necitlivý, snažící se v rámci současné novinářské etiky i důrazem na práva dítěte a eliminaci násilí na něm páchaného absolutizovat negativní jev v pedagogické práci a povýšit jej na jediný, ve svém důsledku dehonestující práci celou.*“²⁸

Je to již taková vlastnost některých lidí vracet se k historickým počinům a chtít je analyzovat pohledem současným. Domnívám se, že je zcela na místě vracet

²⁵ ŠEBOVÁ, Barbora. *Škola Míru“ v Květušíně 1950 – 1954 (a její pokračování na Dobré vodě u Prachatic) – kritická reflexe v historickém kontextu 50. let*. Diplomová práce. FF UK. Praha, 2009. s. 14.

²⁶ Rok založení 1920.

²⁷ MATYÁŠOVÁ, Judita. *Škola, která měla převychovat divočky*. Lidové noviny, 7. 3. 2015.

²⁸ TITZL, Boris In BALVÍN, Jaroslav. *Etika učitele jako zápas*. Speciální pedagogika. 2016, s. 62.

se k zajímavým historickým počínům, ale je nutné zachovat veškerou etiku analýzy a postupovat zcela korektně.

Právě pedagogický počín M. Dědiče byl ve své době tak ojedinělým a přínosným, že si zaslouží, při případném rozboru, dodržování etických i vědeckých zásad.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A CÍLE VÝZKUMU

V empirické části se budeme zabývat vymezením výzkumného problému a rozbořením získaných dat. V rámci kvalitativního výzkumu byly rozhovory s účastníky výzkumu zkoumány metodou zakotvené teorie. Cílem výzkumu je analýza a popis přínosu Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí, porozumění významu jeho pedagogické činnosti, nevyjímaje tak i úhel pohledu na téma z roviny sociální pedagogiky. Půjde o zjištění přínosu v oblasti pedagogické, filozofické, etické a profesní. Dále pak o vlivu Dědičovy pedagogické činnosti v oblasti mezigenerační výchovy. Předpokládáme, že ve výzkumu nalezneme společné znaky, na jejichž základě lépe pronikneme do výše uvedené problematiky.

Cílem praktické části je ověření předložených teoretických poznatků a doplnění jednotlivých souvislostí.

4.1 Výzkumná metoda

Vzhledem k tomu, že záměrem výzkumu je zkoumání přínosu M. Dědiče v oblasti edukace romských dětí, výpověď jeho profesního života, byl zvolen kvalitativní výzkum.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 17)

Metodu zakotvené teorie řadíme mezi klasické kvalitativní metody. Cílem výzkumníka je, za pomoci daných postupů, rozklíčovat data a dojít k tomu, co je v datech a za nimi. Daty se rozumí především rozhovory a pozorování. Tuto metodu lze primárně aplikovat pro výzkum jednání a motivace, avšak nelze ji limitovat pouze na tyto fenomény. Důležitým krokem v rámci této metody, je vhodná formulace výzkumné otázky. V procesu sběru a analýzy dat se soustředíme na hledání pojmů, které se zkoumaným jevem souvisí, a následně dochází k vyhodnocení vzájemných vztahů. K analýze textu pak slouží nástroje

zvané **kódování**, jehož typy jsou: otevřené, selektivní a axiální. Cílem této metody je specifikace podmínek, při kterých se jev vyskytuje a popis interakcí, které se k tomuto jevu vážou. Následně pak popis výsledků.²⁹

„Nezačínáme teorii, kterou bychom následně ověřovali. Spíše začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné.“ (Strauss, Corbinová, 1991, Kapitola 1)

4.2 Výzkumné otázky

Jak uvádí Řiháček a Hytych: *„Úkolem výzkumné otázky v zakotvené teorii je především identifikovat zkoumaný jev.“*³⁰ V rámci zakotvené teorie se výzkumná otázka většinou zaměřuje na dění, proces nebo průběh nějakého jevu a má za cíl popsat zákonitosti tohoto dění.³¹

V rámci výzkumu jsme stanovili hlavní a dílčí výzkumné otázky.

Hlavní otázka:

Jaký je přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí z pohledu sociální pedagogiky?

V rámci zpřesnění relativně širokého výzkumnému problému jsme formulovali následující **dílčí výzkumné otázky:**

Jakým způsobem jste získával pedagogické zkušenosti?

Jak jste přizpůsobil vzdělávací proces dětem ze Slovenska a Balkánu?

Jaká byla specifika vzdělávání německých dětí v poválečném Československu?

Jakým způsobem jste motivoval romské děti, aby se chtěli vzdělávat?

Jaká myšlenka provázela zakládání internátu při škole v Květušíně?

Jak Vás podporovali místní obyvatelé Květušína ve Vaší snaze kultivovat romské děti?

²⁹ Teoretické informace čerpány z webové stránky https://cs.wikipedia.org/wiki/Zakotven%C3%A1_teorie

³⁰ ŘIHÁČEK, Tomáš; HYTYCH, Roman. *Metoda zakotvené teorie. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. [cit. 2018-01-03], s. 45.

³¹ Tamtéž, s. 46.

Jaké jste měl pracovní vztahy s úředníky, například se sociálním odborem?

Jaká byla myšlenka, ke které jste vzhlížel v rámci edukačního procesu s romskými dětmi?

Ostatním účastníkům výzkumu byly kladeny obdobné otázky směřující nejen k hlavní výzkumné otázce, ale i k dílčím otázkám. Rozhovory byly doplněny o další výzkumné otázky týkající se tématu diplomové práce.

V rámci stanovených výzkumných otázek se zaměříme na tyto základní oblasti v pedagogické činnosti Miroslava Dědiče:

1. Vzdělávání dětí různorodých etnik obecně
2. Metody v oblasti výchovně – vzdělávacího procesu romských dětí
3. Vliv rodinného prostředí na edukaci romských dětí
4. Filozofické, etické a pedagogické hledisko edukační činnosti M. Dědiče
5. Osobnostní profil M. Dědiče

4.3 Výzkumný vzorek

Subjekty výzkumu byly voleny záměrně a cíleně. Vzhledem ke zkoumanému tématu je hlavním subjektem výzkumu Miroslav Dědič. Ovšem z hlediska proniknutí do tématu a následného zvýšení validity výzkumu, tzv. triangulace dat, jsme výzkumný vzorek rozšířili a stanovili jsme tyto charakteristické znaky výzkumného souboru: mělo jít o osoby, které byly v letech 1950 – 1960 přímými účastníky květušínského experimentu, tj. pedagogičtí pracovníci a tehdejší žáci ze Školy Míru v Květušíně. Pro následné dotvoření komplexního pohledu na téma byli vyhledáni další informanti, kteří poskytli výpovědi a historická data sloužící k rekonstrukci daného tématu květušínského experimentu a z něho vyplývající otázky přínosu M. Dědiče v edukaci romských dětí. Účastníci rozhovorů byli voleni tak, abychom mohli docílit co nejhlubšího proniknutí do zvoleného tématu, což vedlo k objevení nových souvislostí.

Jako prvotní krok, před samotným výběrem účastníků rozhovorů, došlo, v rámci přípravné fáze, k prostudování tématu. Posléze jsme přikročili k oslovení Miroslava Dědiče s žádostí o rozhovor. Z rozhovorů s M. Dědičem vplynuly další poznatky a zároveň i jistá potřeba rozšířit výzkum o další rozhovory. Přistoupili jsme k postupnému vyhledávání a oslovení konkrétních osob, které byli přímými účastníky květušínského experimentu (tehdejší vychovatelka a žákyně ze Školy Míru), dále jsme oslovili kolegu M. Dědiče z Krajského pedagogického ústavu, rodinné příslušníky a kolegy z řad akademické obce. Výzkumný

vzorek tak byl tvořen a rozšiřován v průběhu výzkumu. Ve všech případech jsme se setkali s ochotou a nadšením podat výpovědi o daném tématu. Pouze u jedné oslovené respondentky, osoby z řad akademické obce, jež se tématem romského etnika zabývala v rámci své celoživotní profesní dráhy, jsme rozhovor nerealizovali. Důvodem odmítnutí byl špatný zdravotní stav.

Účastníci rozhovorů byli seznámeni s obsahem diplomové práce a byli poučeni, jak bude výzkum probíhat. Zároveň byli informováni o metodice zpracování poskytnutých dat a byli seznámeni s pravidly zachování anonymity.

Celkově bylo během výzkumu realizováno 11 rozhovorů. A to s Miroslavem Dědičem (se kterým byly realizovány 4 rozhovory) a dalšími sedmi dotazovanými v následujícím složení: žena 88 let, žena 78 let, žena 44 let, muž 49 let, muž 68 let, žena 80 let, Muž 85 let.

Představení účastníků rozhovorů

Vztyčnými rozhovory v rámci výzkumu jsou rozhovory s Miroslavem Dědičem. Jedná se o rozhovory, které byly označeny R1 – R4. Ostatní rozhovory nám, v rámci výzkumu, pomohly více proniknout do jádra daného tématu. Nebude na ně použita metoda kódování, budou využity pro triangulaci dat. Účastníky jsme pro účely analýzy dat označili písmenem R 5 – R 11 (rozhovor pět až jedenáct. K označení rozhovorů je ještě přidělen pojem „žena“, „muž“)

Zde předkládáme stručnou charakteristiku účastníků výzkumu.

R 5, žena 88 let

Žena, která je pracovitá, skromná, s kultivovaným projevem. Žena, jež zasvětila svůj život výchově dětí a pomoci svému muži v jeho myšlence. Přímá účastnice květušínského experimentu.

R 6, žena 78 let

Žena pochází z 11 dětí, prožila bombardování rodné vesnice, ze které později emigrovali do Čech. Pochází z etnické menšiny. Vystudovala střední průmyslovou školu. Během svého aktivního života byla nápomocna s řešením různých úředních záležitostí Romů. Přímý účastník květušínského experimentu.

R 7, muž 85 let

Velmi intelektuálně zaměřený, vzdělaný muž. Distingované vystupování. Otevřený a přátelský přístup. Kolega M. Dědiče z Krajského pedagogického ústavu.

R 8, žena 80 let

Velmi energická, pozitivně naladěná dáma. Sdílná a otevřená vyprávět svůj životní příběh. Má příjemný, kultivovaný projev. Pochází z etnické menšiny. Je přímým účastníkem edukačního procesu M. Dědiče z jiného školního působiště.

R 9, muž 68 let

Velmi kultivovaný, intelektuálně zaměřený, vzdělaný muž. Otevřený a přátelský přístup. Přispěl výrazně v našem výzkumu, mimo jiné, i se svým filmovým dokumentem o stejném tématu. Nebyl přímým účastníkem květušínského experimentu.

R 10, žena 44 let

Příjemná mladá dáma, lehce ostýchavá. Ač nepřímá účastnice květušínského experimentu, přesto v našem výzkumu přispěla významnými informacemi, hlavně v oblasti životního příběhu M. Dědiče.

R 11, muž 49 let

Velmi vzdělaný muž, s kultivovaným vystupováním a významným rozhledem. Člověk, který se velmi orientuje v tématu naší diplomové práce. Ač není přímým účastníkem květušínského experimentu, přispěl významnými informacemi z oblasti životního i profesního příběhu M. Dědiče.

4.4 Sběr dat

Pro sběr dat jsme zvolili techniku polostrukturovaného rozhovoru. Otázky pro účastníky výzkumu byly směřovány do období roku 1950 – 1960, tedy do období fungování Květušínské Školy Míru, dále na profesní život M. Dědiče, převážně právě z období výchovy a vzdělávání cikánských dětí a na charakteristiku pedagogické činnosti jako takové. Pro hlavního aktéra výzkumu byly otázky směřovány na jeho profesní a osobní život, hlavně pak cíleně na pedagogickou činnost. Ostatní polostrukturované rozhovory, ať již s přímými či nepřímými účastníky Květušínského experimentu, dotvářely celkový rámec výzkumu.

Polostrukturovaný rozhovor je metodou kvalitativního výzkumu. Tazatel (tvůrce) má připravené otázky a témata, které chce v rozhovoru probírat, ale zároveň je možné se během rozhovoru od připravených otázek či témat odklonit. Pakliže například v dané chvíli považuje odpověď dotazovaného za důležitou. Pro tuto metodu je důležitá velmi dobrá znalost a orientace v daném tématu. Taktéž je nutná kvalitní příprava.³² Polostrukturovaný rozhovor bývá označován jako hloubkový rozhovor.

Před uskutečněním rozhovorů jsme připravili seznam otázek, které směřovaly k výzkumnému cíli, a byli jsme si vědomi faktu, že během rozhovorů mohou nastat situace, kdy vyvstanou nové otázky, které budou upřesňovat či doplňovat otázky předchozí. Účastníci výzkumu tak dostali dostatečný prostor k vyjádření. Výzkum, v podobě rozhovorů, probíhal v období od února 2016 – prosince 2017. (Paralelně s tímto výzkumem vznikal i několikadílný filmový dokument³³, věnovaný osobnosti Miroslava Dědiče jako sociálního pedagoga a jeho přínosu v oblasti pedagogické činnosti edukace žáků etnických skupin, jehož první část je již oficiálně dostupná.)

Rozhovory v rámci výzkumu probíhaly v předem domluveném **prostředí**. Rozhovory s Miroslavem Dědičem a jeho rodinou probíhaly v domácím prostředí, v rodinném domě Dědičových, v obci Chlumany. I v dalším případě byl rozhovor uskutečněn v domácím prostředí respondentky. Ve dvou případech jsme uskutečnili rozhovory i v prostorech státního zámku Kratochvíle. A to z čistě praktických důvodů, jak časových, kdy jeden respondent je přímo pracovně i soukromě vázán k tomuto místu, v druhém případě byl respondent pozván k natáčení filmového dokumentu, kdy jsme využili krásných interiérů a exteriérů zámku. Dva rozhovory byly uskutečněny v prostorách kavárny a restaurace. Na přání respondentů.

Jak již bylo uvedeno výše, v kapitole 4. 3, v rámci dodržení **etické otázky výzkumu**, byli všichni účastníci seznámeni s obsahem diplomové práce, byl jim vysvětlen účel dotazování a byl dán informovaný souhlas. Účastníci výzkumu s výzkumem souhlasili, souhlasili též se záznamem rozhovorů na diktafon a byli seznámeni s ochranou soukromí i jejich osobních údajů. Dle vzájemné dohody neuvádíme v práci jména respondentů, ale pouze

³² Reichel, J. 2009, s. 111 – 112.

³³ KASTLOVÁ, Martina; BALVÍN Jaroslav. *Filmový dokument Sociální pedagog Miroslav Dědič, 1. díl*. Praha: Hnutí R, 2017.

označení „muž“ nebo „žena“ a věk. Navázání vzájemné důvěry s některými dotazovanými osobami bylo velmi důležité, neboť v minulosti došlo, v rámci jiných rozhovorů sloužících jako podklad pro výzkum či filmový dokument, k jisté dezinterpretaci a manipulaci rozhovorů a někteří informanti, v návaznosti na tuto zkušenost, jsou již opatrní při poskytování informací a rozhovorů. Tento fakt jsme ostatně nastínili v kapitole 3. 3.

Výzkum vedl k rekonstrukci dějinných událostí zasazených do určitého časového období, do určité politické situace a do určitých životních osudů. K založení a fungování první školy pro cikánské děti existují dobové záznamy, k rekonstrukci pedagogické činnosti Miroslava Dědiče existuje minimálně jeho memoárová literatura. Přesto jsou rozhovory účastníků velmi přínosné z hlediska předpokládaného naleznutí společných znaků, které nám pomohou lépe proniknout do dané problematiky a zároveň dotvoří celkový obraz.

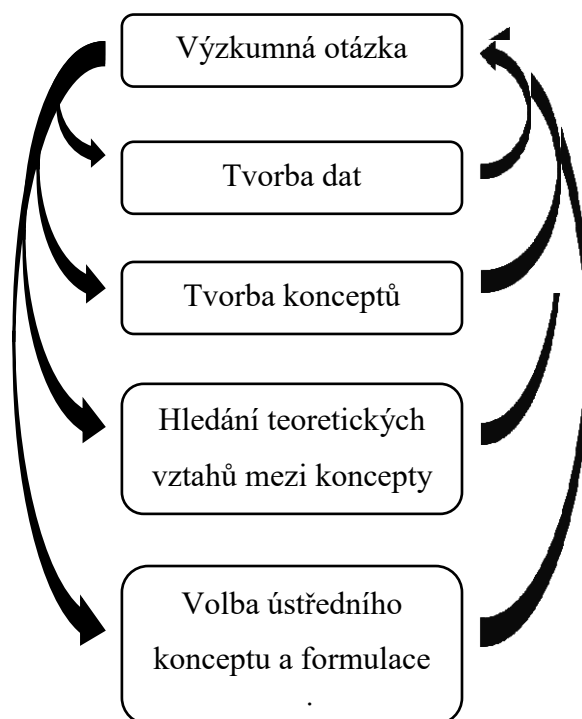
Zpracování dat

Rozhovory účastníků výzkumu byly nahrávány na diktafon a poté přepsány metodou doslovné transkripce. Metodě otevřeného kódování jsme podrobili rozhovory s Miroslavem Dědičem. Došlo k vytvoření seznamu kódů. Všechny kódy jsme přepsali na pomocné listy a přiřadili k sobě dle podobnosti a dle provázanosti. Postupně tak vyvstaly kategorie, které jsme pojmenovali a označili jejich dimenze a vlastnosti. V jednotlivých kategoriích pak byly hledány spojitosti mezi jednotlivými případy.

Dále jsme provedli axiální kódování, spojením kategorií a subkategorií. Ty byly následně zasazeny do paradigmatického modelu, který byl základem pro selektivní kódování. Byla vytvořena kostra analytického příběhu a došlo k určení centrální kategorie. Vzhledem k tomu, že naším záměr bylo zvýšení validity provedeného výzkumu, použili jsme následně triangulaci dat prostřednictvím stručného ověření výsledků ostatních rozhovorů.

V rámci triangulace dat kombinujeme více výzkumných metod v jedné studii o stejném tématu. Cílem pak je zvýšení validity výzkumu.

Obrázek č. 1. Schéma výzkumného procesu u metody zakotvené teorie

Zdroj: ŘIHÁČEK, Tomáš; HYTYCH, Roman. *Metoda zakotvené teorie. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. [cit. 2018-01-03], s. 47.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

5.1 Analýza dat z rozhovorů

S využitím techniky otevřeného kódování jsme provedli kategorizaci rozhovorů. Na základě provázanosti dat vyplynuly kategorie. Za použitými citacemi je uvedeno číslo řádku, na kterém se nachází a označení účastníka rozhovoru.

Kategorie Výuka dětí z etnických skupin

Subkategorie – První pedagogické zkušenosti, přizpůsobení výuky, pocity dětí, pocity a postoje učitele, vývoj vztahů učitel x děti

Výuka dětí z etnických skupin a jejich zařazení do vzdělávacího procesu jako takového s sebou přináší složité situace. Za nejdůležitější otázku lze považovat pochopení a respektování etnických, kulturních a náboženských tradic dítěte – cizince, pochopení jeho osobní a rodinné historie, empatický přístup s kvalitními výukovými metodami. Tato skutečnost se promítla i v pedagogické činnosti M. Dědiče.

První pedagogické zkušenosti v edukačním procesu dětí z různorodých etnik získává Miroslav Dědič v roce 1947 v obci Skoky, kde se věnoval výuce slovenských dětí a dětí reemigrantů z Balkánu. „*Tam jsem se poprvé potkal s jinou etnickou skupinou. Mně se tam líbilo, byl jsem tam spokojený.*“ (R 2, 318)

Přizpůsobení výuky dětem z různorodých etnik byla jedna z nejdůležitějších otázek, kterými se, Miroslav Dědič, ve svém pedagogickém působení zabýval. Ostatně byl to jakýsi „prostředek“, jak dosáhnout stanovených pedagogických cílů. Jak sám uvádí: „*Naučil jsem se jejich jazyk, umím dobře slovensky, sblížil jsem se s lidmi.*“ (R 2, 321) Ostatně, hned v roce 1949 dostává M. Dědič umístěnku na své další působiště, do Nového Zvolání, kde se věnuje vzdělávání německých dětí. Z toho vyplývá, že se setkává s další etnickou skupinou a navazuje na své prvotní zkušenosti s výukou dětí různorodých etnik. I zde přizpůsobuje výuku potřebám německých dětí. „*Samozřejmě jsem se musel učit já taky. Přestože jsem sice německy částečně ovládal, poněvadž jsme měli za války němčinu.*“ (R2, 336)

Děti z obou zmíněných škol prožívaly pocity strachu a nejistoty. Obávaly se, jak se k nim učitel - Čech bude chovat. Obzvláště pak německé děti. Německé obyvatelstvo bylo v naší zemi po válce vystaveno velké nenávisti. „*Ano, samozřejmě byly šokované, čekaly, že je*

budu nenávidět.“ (R 2, 326) V případě slovenských dětí M. Dědič uvádí: *„Obávaly se, že české kantor na ně bude zlej, ale my jsme se brzy spřátelili.*“ (R 2, 322)

Pocity a postoje M. Dědiče byly v prvních chvílích obdobné jako u dětí. Převážně na škole v Novém Zvolání. *„... já jsem stál před lavicema, a když jsem zjistil, že jsou to vesměs německé děti, tak si pamatuju, že jsem si říkal: „To půjdeš radši někam do lesa, dělat drvoštěpa, než tadyhle s těma mizerama německýma, jo? To byl skutečně můj první postoj.*“ (R 2, 327) V případě prvotních postojů k cikánským dětem to bylo obdobné, říkal si: *„Přijdeš mezi cikány, já se na ně také koukal jako na sebranku, která žije ze dne na den, a o tom jsem byl přesvědčen. Že se zvednou a zmizí. Ale nastupoval jsem tam s tímhle tím negativním přístupem.*“ (R 2, 352)

Ve všech zmíněných případech však došlo velmi záhy k přerodu vztahů učitele a žáků. Vztahy se, na základě Dědičových lidských i profesních kvalit, brzy změnil v přátelství a důvěru. *„Taková ta averze po zkušenostech, které jsem měl po válce a velice brzy se to obrátilo a to říkám naprosto zodpovědně, že od té averze, nedůvěry se to obrátilo, jak Vám říkám, tolik pláče jsem nezažil jako nejvíc při loučení s německými dětmi.*“ (R 2, 330)

V případě edukace romských dětí probíhal úvodní proces sbližování obdobně. Po počátečních negativních pocitech, založených na všeobecných zkušenostech a shodujících se s všeobecnými postoji, si M. Dědič uvědomuje, že to jsou především lidské bytosti, děti a svůj přístup k dětem záhy mění. *„No a zůstal jsem tam (míněno v Květušíně) prostě a velice brzy jsem zjistil, že jsou to zase chuděry děti, které nemůžou být jiné, protože v tom vyrůstaly. Doma byl takový miserábl, oni tam vyrůstaly, takže jsem se na to začal dívat s takovým pochopením a výsledek byl, že se prostě jim začalo líbit, že začaly mít raději mě, než mámu s tátou.*“ (R 2, 356 - 360)

Kategorie Výchovné metody v edukačním procesu Romů

Subkategorie – odměny, tresty, spolupráce dětí

Kromě jiného, lze na odlišné potřeby žáků odpovídat zajištěním motivace a koncentrace žáků. Přesně tímto směrem se vydal v roce 1950 i M. Dědič ve svém novém působišti, ve Škole Míru v Květušíně. Odměny či tresty, které většinou spočívaly v odmítnutí odměn

nebo výhod, či požitků, byly účinnými metodami ve výchovně – vzdělávacím procesu romských dětí.

„Já jsem je dostal na svou stranu díky fotbalovému míči a houslím.“ (R 2, 368)
„... když jsem vstoupil do třídy s houslema, si vzpomínám, jak celá třída zašuměla:
„Učiteli, jste bašável pre lavuta.³⁴“ No, to bylo fantastický, tím jsem je získal, protože
začali zpívat, tancovat, ne? (R 1, 117 - 119) Dalšími motivačními nástroji bylo poskytnutí
zázemí. „Nejenom přes míč a housle, ale i dostali teplé jídlo, mohli přespat ve škole,
koupili jsme jim boty.“ (R 2, 373). Zde si můžeme povšimnout, pomalu se rodící myšlenky
internátní školy a zjištění, že pakliže budou děti mimo negativní vliv rodiny, bude jejich
výchova a vzdělávání účinnější. Tato idea bude více analyzována, viz dále v textu.

M. Dědič využíval motivační nástroje velmi rozumně. S jejich využitím dětem vštěpoval potřebnou myšlenku „něco za něco“. Vedl tak děti k zájmu o školu a ke školním povinnostem. *„Já jsem jim říkal, ale nejprve se budeme učit. Když se nebudete učit, nepůjdeme na louku s míčem a nebudu vám hrát na housle. A to byly první kroky, kdy si na to začali přivykat. Protože ze začátku ten zájem byl minimální. Ten šel přes výhody a požitky pro ně.“ (R 2, 368 – 371)*

V rámci výchovných metod se dostalo i na tresty, které spočívali buď v odnětí výhod, nebo v případě kázeňských přečinů v trestu fyzickém. Jednalo se o výprask koženým řemenem, zvaným „Makarenko“. Ale jak sám M. Dědič uvádí, v tomto případě nebyl úmysl, aby děti trpěly bolest, ale šlo spíše o určitou potupu, aby se styděly za to, že museli jít do ředitelny pro výprask. Počet ran byl dohodou mezi oběma aktéry. Jak M. Dědič dodává: *„Na některé stačilo jim dát nějakou dobrotu na talíř, na jiný bylo třeba vzít „Makarenka“.“ (R 2, 382 – 383)*

V rámci výchovného procesu se, M. Dědič, vydal i cestou spolupráce se samotnými dětmi, a to tak, že nechal nejstarší a nejkultivovanější děti podílet se s ním na výchovném procesu. Uvědomil si, že tak snadněji pronikne k dětem a bude moci udržet soudržnost kolektivu dětí. *„Ono to nebylo jednoduchý, ty začátky, než jsem se dostal do situace, kdy se z těch nejstarších a nejinteligentnějších dětí začali dělat moji spolupracovníci.*

³⁴ Překlad: Učitel hraje na housle.

Protože později jsem já jenom zavolal si ty nejstarší hochy a děvčata. Řekl jsem jim tohle a tohle potřebuji zařídit a oni to zařídili.“ (R 2, 376 – 379)

Kategorie Vliv rodinného prostředí žáků

Subkategorie – primární rodina, zázemí rodiny, rodinné vztahy, rozhodování dětí

Rodina poskytuje člověku první a nejrozsáhlejší socializaci. Rodiny romských dětí v Květušíně pocházely převážně z východního Slovenska. Romové masivně emigrovali do Čech ze slovenských, válkou zničených, vesnic. V pohraničí jim byly nabídnuty domy po sudetských Němcích nebo žili kočovným životem ve stanech, v osadách. To byl případ i několika rodin z Květušína. Ostatně místní usedlíci jim nebyli příliš nakloněni, tak jim zapojení do běžného života také neusnadňovali. A slovenští kočovní Romové byli velmi svéhlaví a nechtěli se příliš přizpůsobovat běžnému životu. Zázemí těchto rodin, ať již z pohledu materiálního, či sociálního, bylo ve velmi zoufalém stavu. Jak uvádí M. Dědič: *„Ano, tak měli radši školu než rodinu, kde prostě byla špína, nepořádek, zima.“ (R 2, 389)* Až na pár výjimek se rodiny se na jaře zvedly a odstěhovaly se. K situaci M. Dědič dodává: *„Vzpomínám si, rodina Černých a ti prostě tam byli trvale. Ti neodešli s těma druhějma. Byly to sice jen dvě rodiny, co zůstaly, ale i to mělo vliv na ten celek. Vedení statku s nima moc nevycházelo, ti byli proti nim. Tak tam bylo často zle.“ (R 2, 451 – 453)* Dětem se většinou rodiče výchovně nevěnovali, povinnosti, morálka jim nic neříkali. Školu vnímali jako odcizování dětí od rodin a děti do školy neposílali, často jim i bránili ji navštěvovat. Jak uvádí M. Dědič: *„Jejich rodiče tomu nedůvěřovali, jako škole, a ještě, když jsem je tam nechal přespat, tak proti tomu rodiče byli. Přišli do školy a vyhrožovali mi.“ (R 2, 380)* Děti byly negramotné, rodiče je ke vzdělání nevedli. Povinnost školní docházky bojkotovali. Později byly některé děti z romských rodin odňaty na základě soudního usnesení, právě z důvodu neplnění školní docházky.

Jakmile děti pochopily, že to s nimi M. Dědič myslí dobře, začaly mu důvěřovat a inklinovaly více k němu, než k rodině. Tento stav líčí takto: *„Rodiče nadávali, že mají radši školu, než je. No, ale bylo to tak, prostě. Já jsem si pak uvědomil, že to není nějaká výstřednost, ale že je to tak a já jsem přešel na práci z přesvědčení.“ (R 2, 360)*

„Začali mít raději mě, než tátu s mámou.“ (R 2, 359)

Děti se začaly stavět proti rozhodnutí rodičů, začaly zůstat na internátu školy nebo své přesvědčení manifestovaly útekami od rodičů. M. Dědič se k útěku od rodin vyjádřil: „*V tom byl právě ten šok, že oni děti utekly od rodičů až z Podkrušnohoří a vrátily se do školy. Já si pamatuji, jak prostě vyprávěly, že šly kus pěšky, kus vlakem.... A prostě říkaly, chceme do Květušína, tam to bylo nejlepší.*“ (R 2, 245 – 248)

Kategorie Internátní škola

Subkategorie: podněcující zázemí školy, vyloučení negativního vlivu rodiny, zájem o školu, důvěra dětí

M. Dědič se velmi záhy přesvědčil, že romské děti, ač jsou ve velmi zaostalém a zbídačeném stavu, jsou kultivovatelné jako jakékoliv ostatní děti. Doslova si uvědomil: „*No vidíš, jsou to děti jako všechny ostatní, záleží jenom na tom, jak se s nima jedná, a když je to pozitivní, tak jsou tvárné, jako všechny ostatní.*“ (R 1, 129)

Bylo již jisté, že v rodině se jim podpory ke vzdělávání nedostává. Zároveň dospěl do stádia, kdy k němu již děti pojalily důvěru. Výchovně – vzdělávací proces byl slibně započat a pro další podporu pozitivního průběhu tohoto procesu se začala nabízet myšlenka zprovoznění internátní školy v Květušíně. Děti by se dostaly z negativního vlivu svých rodin, měly by příjemné zázemí ve škole a byla by zajištěna pravidelná školní docházka. Zároveň by mohlo docházet k rozvoji výchovného procesu dětí i v mimoškolních aktivitách. Na základě těchto myšlenek, potvrzených reálnou praxí, zakládá M. Dědič první internátní školu pro cikánské děti. Do té doby něco nevídaného. Internátní škola se pak stává působištěm dětí nejen z Květušína, ale i z Č. Krumlova a přilehlých obcí. K této otázce M. Dědič podotýká: „*Díky tomuto způsobu, že budou na internátě, budou mít zázemí, dostanou se z negativního vlivu svých rodičů, jsme je získávali a oni se stali opravdovými příznivci školy. Z přesvědčení, že je to dobře, že jsou ve škole.*“ (R 2, 418)

Děti byly vedeny v mimoškolních aktivitách k pracovním činnostem, staraly se o včelí úly, o zahradu, pomáhaly v kuchyni a rozdělily si služby související s chodem internátu. Zároveň se věnovaly nácviku tanců a písni v rámci pěveckého a tanečního souboru, který s M. Dědičem založily. To byla velmi přínosná činnost pro jejich osobní rozvoj. Ne jenom po stránce kognitivní, ale i po stránce socializační, jelikož v rámci působení sboru děti vyjížděly na různé soutěže a představení. M. Dědič k tomu dodává: „*Tak pracovaly tam rády, podívaly se. Ony z toho měly. Viděly svět, jezdily autobusem, prostě si uvědomily, že spolupracují, že dělají kus užitečné práce. Já jsem je také motivoval a říkal jsem jim:*

„Vidíš to, udělali jste kus dobré práce a máš se.“ A ještě jsem jim řekl: „Řekni ještě támhle tomu a támhle tý.“ Netlačil jsem je nějakým striktním nařízením.“ (R 2 463 – 466)

Kategorie Filozofické hledisko výchovy romských dětí

Subkategorie – osobní filozofie, vliv náboženství, postoj

Z hlediska filozofického lze pedagogickou činnost Miroslava Dědiče zařadit *do tvořivě – humanistické výchovy*, kdy humanismus vyzdvihuje důstojnost a hodnotu člověka a její schopnost seberealizace. Implementuje do své pedagogické práce dvě hlavní poselství J. A. Komenského: „*rovnost přístupu ke vzdělání*“ a „*ovlivnění společnosti výchovou*.“

Můžeme konstatovat, že svedl „*boj*“, „*zápas*“ o žáka ve výchovném a vzdělávacím procesu. Jeho osobní filozofií bylo: „*Jednak mě to bavilo, bylo to prostě něco neobvyklého, ano a potom prostě ty moje zásady z mládí, Jednota bratrská, vztah k lidem, milovat bližního svého jako sebe samého, bez rozdílu o koho jde, ne? Prostě k tomu já jsem byl už od mládí veden. Ne k nenávisti, ale naopak, prostě. K vzájemnému mezilidskému pochopení.*“ (R 1, 141)

Svůj postoj k výchově a vzdělávání Romů z hlediska filozofického zmiňuje i v případě podpory od obyvatel Květušina, kdy mi M. Dědič na otázku, zda se mu dostávalo podpory od místních obyvatel, mimo jiné, řekl: „*Víte, důležité je to, kdo se na to dívá z toho humánního hlediska. Jako v tom smyslu, že pomáhám té společnosti, aby se lidi měnili.*“ (R 2, 472)

Po celou dobu svého pedagogického působení s romskými dětmi zůstával věrný své myšlence, že jeho počínání je reálné a prospěšné. Že se nejedná o nějakou fikci, která by byla nedosažitelná.

Kategorie Pedagogické hledisko edukační činnosti

Subkategorie – postoj k romským dětem, pedagogická práce, diagnostika nálady dětí, kantorská duše,

Z hlediska pedagogického šlo v edukační činnosti romských dětí o velice náročný proces. Z rozhovorů a ostatně i z osobních deníků M. Dědiče vyplývá, že on sám prošel v procesu vnímání Romů určitým vývojem. Počáteční negativní, mohli bychom konstatovat až extrémní, postoj k Romům se později zmírnil. Svůj nástup do květušinské školy

považoval za „kus romantiky“ a zároveň jistou „zvědavost“. V rámci svého pedagogického procesu procházel různými obdobími. Na mou otázku, zda někdy uvažoval o ukončení svého působení v Květušíně, odpověděl: *“To byly jen ty začátky, než jsem si uvědomil, že se jedná o lidské bytosti. Tak to jo, ten začátek byla averze a negativita. Co se budu s tou sebrankou tady otravovat, to půjdu raději do lesa, jako drvoštěp, než tohle, ne? A pak jsem si ověřil, že jsou to kultivatelné děti jako všechny ostatní. Protože oni potom, když prostě ke mně přilnuly, tak jsem si uvědomil, že oni mě mají radši, než tátu s mámou a podle toho jsem se k nim začal chovat. Oni pak začali vyrůstat, absolvovali školu, pak střední školu nebo učiliště a někteří i školy vysoké.”* (R 1, 151 – 157) Je tedy nezbytné uvědomit si, jak náročná pedagogická práce byla, vychovat z dětí, jež nebyly doposud zvyklé navštěvovat školu a, které nebyly rodiči vedeny k „ničemu pořádnému“, kultivované bytosti, jež budou schopné obstát v reálném životě.

Nejvýznamnější bylo vystihnout náladu dětí se učit. Ne vždy měly děti náladu na výuku. V tu chvíli přizpůsoboval M. Dědič výuku dle potřeby. Bylo – li hezké počasí, věnovali se s dětmi venkovním aktivitám a míčovým hrám, bylo – li škaredě, věnovali se zpěvu, hře na housle a tanci. Později se je v této náladě snažil přesvědčit, že je „něco za něco“, že je nutné se nejdříve učit a potom se bavit. Miroslav Dědič uvádí, že ta *nálada*, které se zpočátku muselo vyjít vstříc, byla rozhodující. Také uvádí, že se vznikem internátu a následně dětského domova při škole se výrazně zvedla kázeň. S odstupem času dokonce soudí, že i převyšovala stupeň kázně na běžných školách.

Rádi bychom zde zdůraznili i určitý „dar od Boha“, který M. Dědič má a dokázal to napříč svým pedagogickým působením. Ač původně pedagogicky nevzdělán, přesto si v pozici pedagoga počínal vždy výborně. Dovolujeme si konstatovat, že se nacházel v rovině pedagoga – mentora. On sám konstatuje: *„Podívejte se, já jsem vztah k dětem měl. My jsme se měli rádi navzájem. Já jsem všude, kde jsem byl, byl v pozitivním vztahu k dětem.”* (R 2, 302)

Dále říká: *„Lidská vstřícnost a zájem o děti je v podstatě víc, než nějaká pedagogická metoda. Měl jsem ty děti rád, chtěl jsem, aby z nich něco bylo. Viděl jsem tam děti, ne Němce. Víte, já jsem ten kontakt, nebo jak bych to řekl, kantorskou duši měl.”* (R 2, 338)

Kategorie Etické hledisko edukační činnosti

Subkategorie: morální kredit, zaměstnání x poslání, vytrvání v myšlence, blaho dětí, pracovitost

Miroslav Dědič je osobnost s vysokým morálním kreditem. Ve své pedagogické činnosti vždy jednal a vystupoval jako *humanista*. Vždy jednal v zájmu dětí. Doslova pro blaho dětí. Dokázal se držet svých zásad a cílů, které si vytyčil. Ač to někdy přinášelo i velmi nepříjemné situace. M. Dědič k této otázce podotýká: „*Kdybych se byl na to díval jen jako na zaměstnání, že za to budu brát peníze, tak bych byl asi brzy odtud utekl. Já jsem si říkal, ty děti tady rostou a ty máš na tom vliv, že se předělávají k lepšímu. A to byla pro mě odměna, že jsem viděl, jak jsou úspěšní.*“ (R 2, 401, 403)

M. Dědič byl a je velmi pracovitý člověk. Ostatně byl k tomu od dětství veden a vychováván. V rámci své pedagogické kariéry pracoval výrazně nad rámec svých učitelských povinností. Obzvláště pak v období působení ve Škole Míru v Květušíně. Zde ve spolupráci s vojáky z Vojenského újezdu Boletice, kteří byli pod vedením kpt. JUDr. Pohla, pracoval na obnově poskytnutého objektu, věnoval se opravám domu, zajišťoval sad a zahradu. V rozhovoru R7, mi dotazovaný potvrzuje tento fakt slovy: „... *v první řadě jsem nepoznal pracovitějšího člověka, než je on. Ovšem mám na mysli i tu práci duševní, i tu tělesnou.*“ (R 7, 817)

K pracovitosti vedl M. Dědič i své svěřence. A rozvíjel v nich tak myšlenku, že pakliže budou pracovití, budou se mít v životě lépe.

5.2 Analýza rozhovorů ostatních účastníků výzkumu

Pro zvýšení validity výzkumu, byly v rámci triangulace dat uskutečněny ještě další rozhovory. Mezi dotazovanými byli rodinní příslušníci M. Dědiče, kolega z Krajského pedagogického ústavu, zástupce akademické obce, který se pedagogickou činností M. Dědiče v romské škole zabýval, bývalé žákyně z Květušína a z německé školy v Novém Zvolání.

Rozhovory byly označeny R 5 – R 11. Stručná charakteristika účastníků viz kapitola 4.3. V rámci těchto rozhovorů došlo k stručnému ověření výsledků z hlediska triangulace. Dotazovaní účastníci výzkumu se vyjadřovali především k problematice výchovy

a vzdělávání romských dětí, k hledisku edukační činnosti: filozofickému, pedagogickému a etickému.

Kategorie Výuka dětí z etnických skupin³⁵

K této kategorii se vyjadřovala žena z rozhovoru R 8, která je bývalou žákyní M. Dědiče. Paní říká: *„My jsme tam, po válce, žili v tý vybydlený vesnici ve špatných podmínkách a hlavně v takovém strachu, protože nás Češi po válce nenáviděli. Když přišel pan Dědič, tak jsme se nejdříve ostýchali, ale on na nás tak nekoukal. Měl nás rád a tak jsme se brzy spřátelili. Je to úžasný člověk, my se stýkáme doposud.“* (R 8 2 049)

I žena z rozhovoru R 6 konstatuje: *„Dneska vím, že jsme mu za hodně vděčný, že nám udělal lepší život, tím, že nás honil do školy. Neuměli jsme se ani podepsat. Neměl to s námi lehký.“* (R 6, 1420)

Kategorie výchovné metody edukace Romů³⁶

Většina informantů se k této kategorii, míněno k edukaci Romů v tehdejší poválečném Československu v pojetí M. Dědiče, vyjadřuje s velkým obdivem a respektem. Muž R 7 k tomuto dodává: *„Chtěl tam, protože byl zaměřený na výchovu těchto dětí. Víte, on nebyl jenom učitel, on byl vychovatel. On s dětmi byl neustále. O prázdninách, o vánocích. On neznal čas, on neznal peníze. Nic. Dovedete si představit, co to vůbec bylo vychovávat tyhle děti v té době? To je člověk, kterýho si nesmírně vážím.“* (R 7, 843, 845)

Další dotazovaný (R 11, muž) k pedagogické činnosti M. Dědiče dodává: *„Jeho výchovný proces u dětí různých národností, kdy bylo prakticky po válce, a kdy ta situace byla nesmírně složitá a ty děti mnohdy žily v naprosto zoufalých podmínkách, tak jsem na to celé působení koukal s obrovským obdivem, a čím jsem starší, tak ten obdiv je intenzivnější a intenzivnější, protože jsem se dost důkladně přesvědčil o tom, že ta jeho pedagogická práce byla naplněna obrovskou láskou k dětem. A to se tak často nestává.“* (R 11, 2 960)

Žena v rozhovoru R 6 sděluje: *„On byl přísný, za začátku jsme se i trochu báli, ale pak jsme viděli, že to s námi myslí dobře. Měli jsme se tam (v Květušíně) dobře. Ale naši nechtěli, abysme tam chodili.“*

³⁵ Kategorie Kategorie Výuka dětí z etnických skupin, vzniknuvší z rozhovorů, str. 54.

³⁶ Kategorie Výchovné metody edukace Romů, vzniknuvší z rozhovorů, str. 55.

Existuje jistá polemika o využívaných metodách M. Dědiče v rámci působení v květušinské škole. K tomu se váže i filmový dokument, který kritizoval zatajování dopisů dětem. Muž z rozhovoru R 11 k tomu dodává: „*Pan Dr. Dědič nebyl nikdy člověkem, který by chtěl komukoliv, cokoliv zatajovat nebo ho dokonce poškodit. V žádném případě a za to se celou svou osobností mohu postavit. Samozřejmě mohlo se stát, že někdy by ty dopisy mohly narušovat doposud slibně se rozvíjející práci, tak je dětem, z pochopitelného důvodu nedal, protože by mohly utíkat. K čemuž je ostatně nabádali v dopisech i rodiče. Ta práce byla složitá, mnohem složitější, než jak k tomu může nahlížet ten film. Chápu, že to je dnes poměrně vděčné téma, ale pořád se na to dívají z vnějšího pohledu. Nebyli u toho, u těch situací. Nutno říci, že on si vždycky přál a věděl, že nebude pro budoucnost nic zatajovat. I možná někdy problematické metody. Říkal, že všechno by se mělo vědět, ať si to budoucnost zhodnotí a on, že má vůči těm dětem, které v mnoha případech doslova zachránil a dal jim nový životní smysl, což dokonce i ten film ukazuje. On ovlivnil už generace romských občanů. A že to byly někdy metody problematické, no prostě ten proces se neodehrává někde ve zkumavce.*“ (R 11, 2 971)

Kategorie Vliv rodinného prostředí žáků³⁷

Žena z rozhovoru R 5, která působila jako vychovatelka v mateřské škole v Květušíně, potvrzuje, v jakých nuzných podmínkách děti žily, doslova říká: „*To byly neskutečný poměry, kde děti žily. Byly zavšivené, špinavé, neměly základní hygienické návyky. Tak neměly je kde získat. Museli jsme je i ostrážat. To bylo velké zle. Rodiče na nás přišli, co jsme jim to udělali. Do školky nám někdy maminky vodily děti už v pět hodin ráno. I když jsme jim říkali, že až v sedm hodin otvíráme.*“ (R 5, 1410)

Ten fakt, že dětem škola v Květušíně poskytla zázemí, stravu a následně, v rámci internátní školy, i čisté postele, potvrdily obě přímé účastnice z Květušína, tj. paní z rozhovoru R 5 a R 6.

Kategorie Etické hledisko edukační činnosti³⁸

Informant se v rozhovoru R 11 vyjadřuje k velkému nasazení M. Dědiče, k jeho pracovitosti: „*Dovolenou prostě neměl x let, protože ten provoz školy běžel nepřetržitě.*

³⁷ Kategorie Vliv rodinného prostředí žáků, vzniknuvší z rozhovorů, str. 57.

³⁸ Kategorie Etické hledisko edukační činnosti, vzniknuvší z rozhovorů, str. 61.

A také jsem měl možnost se osobně přesvědčit, že pan Dr. Dědič prostě tomu všemu, vší té práci obětoval celý život, celý svůj profesní život, a že to byla práce, která snad nejvíc má nějaký smysl.“ (R 11, 2 122)

Zajímavá je shoda dvou informantů muže R 7 a muže R 11, kteří se prakticky ani neznají, kdy oba shodně vypovídají o nezištné práci a skromnosti pana M. Dědiče. Muž R 7 k tomu říká: *„Je to velmi pracovitý člověk, skromný a na nějaké tituly, na to on si nepotrpí.“ (R 7, 835)* A muž, R 11 říká: *„Pan Dr. Dědič nikdy nebyl člověk, který by toužil po nějakých metách nebo prostě vyznamenáních. To nikdy on v sobě neměl.“ (R 11, 3 005)*

Kategorie Filozofické hledisko výchovy romských dětí³⁹

Muž z rozhovoru R 7 zmiňuje, že mají společný filozoficko – náboženský základ. Jak uvedl: *„Víte, já jsem, stejně jako Mirek, velmi zbožný člověk. Oba jsme stejného vyznání Jednoty bratrské a oba jsme humanisté.“ (R 7, 839)*

V rozhovoru R 9, vyzdvihuje dotazovaný taktéž osobnost M. Dědiče: *„Pan Dědič, když jsem ho poznal osobně, jak na konferencích, tak při natáčení mého dokumentu, je velice skromný a pracovitý člověk, který si vždy stál za svou myšlenkou a v té setrval. Je to velký humanista. Myslím, že celý život zasvětil práci pro druhé.“ (R 9, 2531)*

Všeobecně lze uvést, že ve všech rozhovorech byla vyzdvihována osobnost M. Dědiče a jeho obrovský přínos nejen v otázce vzdělávání romských dětí, ale i v ostatní pedagogické činnosti.

Kategorie Pedagogické hledisko edukační činnosti⁴⁰

I v této kategorii lze z rozhovorů konstatovat, že M. Dědič se nesmazatelným způsobem zapsal do oblasti pedagogiky, respektive sociální pedagogiky. Všeobecně je vyzdvihován jeho přínos v oblasti edukace dětí z multikulturního prostředí. Obzvláště pak nejdelší projekt, a to edukace romských dětí. Zde mnozí informanti připisují velký význam mezigenerační výchově. Muž z rozhovoru R 11 uvádí: *„Je nutné si uvědomit, jak záslužnou práci vykonal. Díky tomu, že začal vzdělávat romské děti v Květušíně,*

³⁹ Kategorie Filozofické hledisko výchovy romských dětí, vzniknuvší z rozhovorů, str. 59.

⁴⁰ Kategorie Pedagogické hledisko edukační činnosti, vzniknuvší z rozhovorů, str. 59.

tím způsobil, že si v celém jejich rodě dál předávají myšlenku důležitosti vzdělávání. To je obrovská zásluha.“ (R 11, 3015)

Muž z rozhovoru R 7 zase konstatuje: *„Vybíral si vždycky tu nejtěžší cestu. Má také jednu ohromnou vlastnost, můžeme mít jiný názor, ale on se kvůli tomu nerozčiloval, on byl nekonfliktní. A právě proto, že nebyl konfliktní, tak mohl vychovávat Romy. Protože to nebyla rozhodně jednoduchá práce.“ (R 7, 836)*

Muž z rozhovoru R 9 k tomuto řekl: *„Je nutné si uvědomit, v jaké době se M. Dědič pustil do výchovy a vzdělávání romských dětí. To jaké byly podmínky. Do té doby nějaké snahy o vzdělávání romských dětí v podstatě selhaly. V tom je jeho přínos nedozírný. Ani nevím, zda si to tehdy vůbec ve školství uvědomovali, čeho dosáhl. A i dnes by se měla jeho záslužná práce více šířit. Minimálně na úrovni vzdělávání pedagogů.“ (R 9, 2535)*

Žena z rozhovoru R 5 zmiňuje, že ač to byla práce náročná, dělali jí rádi. Říká: *„Já si vzpomínám, že se mi tam líbilo. Práce to byla dost náročná, s cikány to nebylo lehké, ale my jsme ty děti měli rádi a ony zase měly rády nás. I když jsme jim museli občas vysvětlit, že takhle ne. A Mirka pak také začaly mít rády. Oni si uvědomovali, že se v té škole mají lépe.“ (R 5, 1412)*

Na základě provedení triangulace dat došlo ke stručnému ověření výsledků rozhovorů R 1 – R4 a rozhovorů R 5 – R 11. Tím byla zvýšena validita výzkumu. Zároveň jsme provedli proces triangulace dat s písemnými archivními prameny. Převážně pak osobních deníků M. Dědiče z období let 1950 – 1962. Dále pak pramenů z Ústředního vojenského archivu a Národního archivu týkajících se záležitostí provozu květušínské školy z období stejného časového úseku, viz výše.

5.3 Vztahy mezi kategoriemi

Následným krokem výzkumu bylo axiální kódování. Zde byla vyhledána spojení mezi kategoriemi a subkategoriemi. Tabulka níže zachycuje paradigmatický model.

Obrázek č. 2. Tabulka paradigmatického modelu

Příčinné podmínky	Jev	Kontext	Intervenující jednání	Strategie jednání	Následky
Poválečné období v Československu	Pedagogický model Miroslava Dědiče	Negramotné děti	Primární rodina	Výchovné a vzdělávací metody	Adaptace romských dětí ve škole
Osídlování pohraničí		Rodiče lpící na kultuře národu	Situace v pohraničí	Spolupráce dětí na výchovném procesu	Pocity a postoje dětí
Migrace Romů		Osídlování pohraničí	Období poválečného Československa	Věrnost myšlence	Důvěra dětí
			Vztahy v obci		Ovlivnění do budoucnosti

Zdroj: Martina Kastlová

Jevem je označována centrální myšlenka, případ, na který je zaměřen soubor interakcí a jednání nebo k němu má soubor nějaký vztah. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 71) V tomto významu jsme zvolili jako jev pedagogický model Miroslava Dědiče.

Kategorie poválečné období v Československu, Osidlování pohraničí a Migrace Romů ze Slovenska vnímáme jako **příčinné podmínky**, jelikož se jedná o události, které směřují k výskytu jevu. Diplomová práce se věnuje tématu působení M. Dědiče v oblasti výchovy a vzdělávání romských žáků v nelehkém období našich historických dějin. V poválečném Československu ještě doznávaly následky války a v pohraničí lidé prožívali, po bouřlivých odsunech sudetských Němců, nové osidlování oblasti. V obci Květušín se usadili Romové z východního Slovenska.

Kontext je konkrétní soubor vlastností, jež náleží jevu. Je to určitý soubor podmínek, na jehož základě jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce vedoucí k reagování na určitý jev. Jedná se o kulisu celého dění. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 74) Do kontextu jsou tak přiřazeny kategorie Osidlování pohraničí, Negramotné děti a kategorie Rodiče lpící na kultuře národu.

Strategie jednání nebo interakce jsou záměrné a cílené reakce na jev při splnění určitých podmínek. V našem případě jsme zde přidělili kategorie Výukové a vzdělávací metody, Spolupráce dětí na výchovném procesu a kategorii Věrnost myšlenke.

Jak uvádí Strauss a Corbinová, **intervenující podmínky** usnadňují použití strategie jednání. Jsou to obecné a široké podmínky, které ovlivňují strategie jednání. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 75) Primární rodina je zde vnímána jako nejdůležitější intervenující podmínka, jelikož právě rodina ovlivňovala vývoj dětí, většinou sice negativním způsobem, leč sehrála důležitou roli v následném uplatňování výchovně – vzdělávacího procesu. Další kategorie Situace v pohraničí ve spojitosti s aktem osidlování zde přináší intervenci v podobě sice složitých situací zasahujících do dění, ale s vyhlídkou na lepší podmínky. Dalšími kategoriemi jsou Vztahy v obci a Období poválečného Československa.

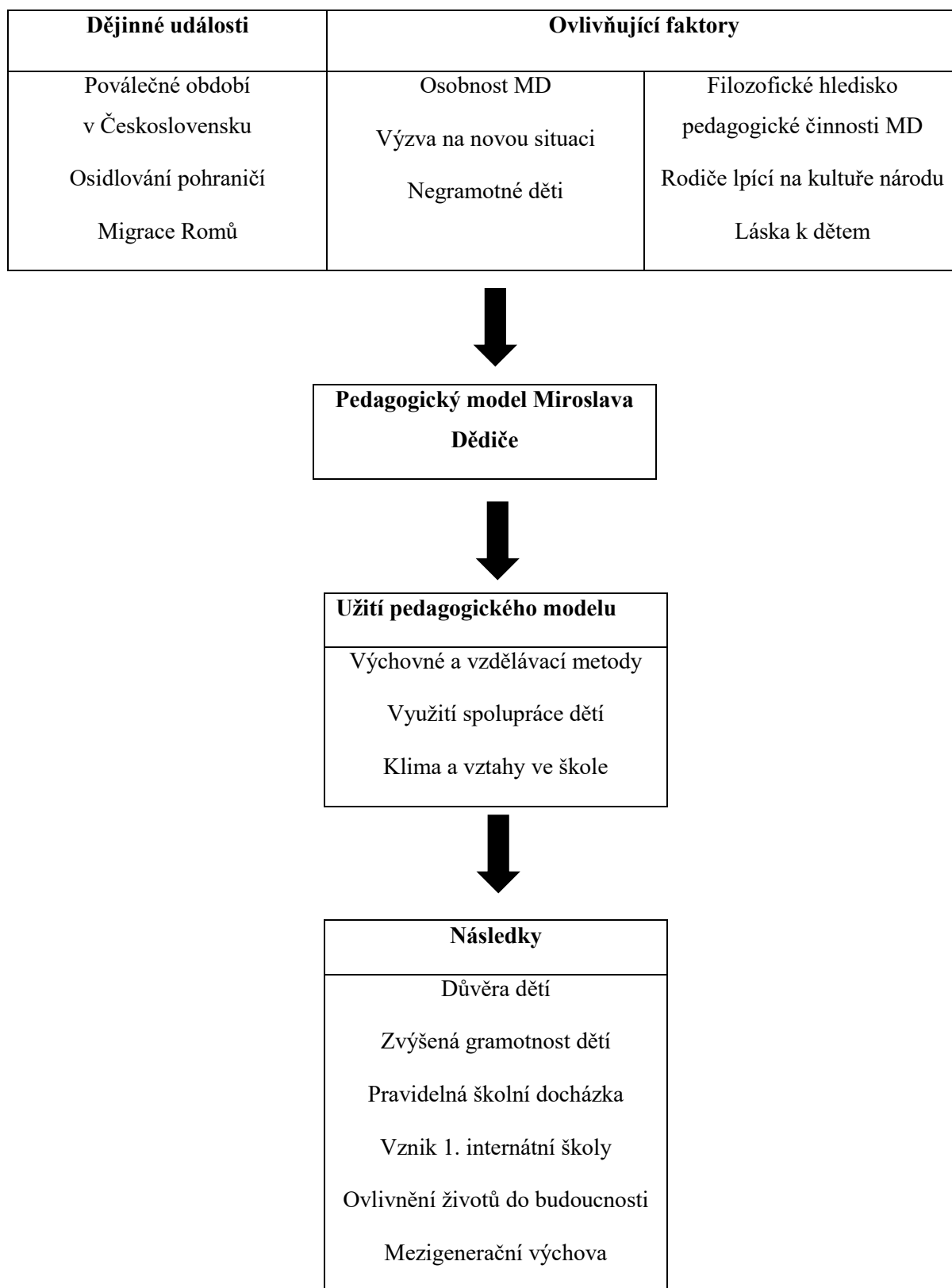
Za **následky** lze považovat jednání nebo interakce reagující na jev. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 79) Zde jsme vytvořili kategorii Adaptace romských dětí ve škole, se kterou souvisí i následující kategorie Pocity a postoje dětí. V poslední kategorii Ovlivnění do budoucnosti, ve které vnímáme nejen uplatnění v reálném životě jako takové, ale i myšlenku otázky mezigenerační výchovy.

5.4 Interpretace analyzovaných dat

V této části analýzy rozhovorů s účastníky výzkumu jsme přistoupili k selektivnímu kódování a **vytvoření centrální kategorie**. Centrální kategorií jsme zvolili **Pedagogický model Miroslava Dědiče**, jeho využití ve výchovně – vzdělávacím procesu, který byl ovlivňován historickými událostmi tehdejší doby. Následně jsme vytvořili analytický příběh, ze kterého jsme sestavili kauzální model.

Kauzální model je tvořen zvolenými kódy, jež představují základní faktory, které ovlivňují pedagogický model Miroslava Dědiče v kontextu s dějinnými událostmi.

Obrázek č. 3. Schéma kauzálního modelu

Zdroj: Martina Kastlová

Vytvoření teorie

Pedagogický model Miroslava Dědiče prošel postupem času vývojem, na který měly vliv historické události. Obzvláště pak historie poválečného Československa spojená s odsuny sudetských Němců a přicházející vlna romských migrantů z východního Slovenska. Byly zde však i další faktory, které sledovaný jev ovlivňovaly. Patří sem bezesporu i samotná osobnost M. Dědiče s typickými charakterovými vlastnostmi jako je skromnost, pracovitost a vytrvalost v původní myšlence edukace romských dětí, s další vlastností spočívající ve své jakési ambicióznosti přijímat výzvy života a mnohé další. Je to i filozofické hledisko pedagogické činnosti M. Dědiče, kdy se jako humanista snaží svést „boj o žáka“. Snaží se dopřát vzdělání všem dětem, nehledě na národnost a náboženské vyznání. Dalšími ovlivňujícími faktory byly samotné romské děti a jejich rodiče, kteří lpěli na svých historických kořenech, na své národní kultuře. Neopomenutelným, velmi ovlivňujícím faktorem byla láska k dětem. Tato charakteristická vlastnost M. Dědiče je typická pro celou jeho pedagogickou kariéru.

V rámci svého pedagogického modelu využívá různé výchovné a vzdělávací metody. Jak již v průběhu práce zaznělo, některé lze považovat za inovativní a v dané době jistě nevídané, jiné byly osvědčené metody výchovy známé z běžného života. Jednou ze zajímavých výchovných metod bylo jistě zainteresování nejstarších dětí do výchovného procesu a udržování, nakonec i stmelování dětského kolektivu právě přes tyto spolupracovníky. Tato metoda vedla k vytvoření určitého klimatu ve třídě a k upevnění vztahů ve škole. Následkem pedagogického působení M. Dědiče bylo dosaženo zvýšení gramotnosti romských dětí, zároveň i nastavení pravidelné školní docházky. Se vznikem 1. internátní školy pro romské děti došlo k odstranění negativního vlivu rodiny a tím pádem k urychlení výchovného a vzdělávacího procesu u dětí. Svým pedagogickým působením významně ovlivnil životy romských dětí a umožnil jim tak snazší vstup do reálného života, ve kterém se byly schopné realizovat. Zároveň své žáky ovlivnil i v oblasti mezigenerační výchovy. Jeho svěřenci tak šířili myšlenku potřeby vzdělanosti dále svým dalším generacím.

Zodpovězení výzkumných otázek

Na základě provedeného kvalitativního výzkumu lze na hlavní otázku odpovědět takto:

Jaký je přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí z pohledu sociální pedagogiky?

Na pedagogický přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí lze pohlížet ze tří hledisek: filozofického, pedagogického a etického.

Z filozofického hlediska implementuje do své pedagogické práce s romskými dětmi dvě hlavní poselství J. A. Komenského „*rovnost přístupu ke vzdělání*“ a „*ovlivnění společnosti výchovou*“.

Z hlediska pedagogického je zajímavá schopnost motivace dětí ve výchovně vzdělávacím procesu, která byla patrná v používání metod odměn a trestů. Zajímavá je též diagnostika dobrého rozpoložení, dobré nálady dětí, jako základní východisko pro výuku. Dobrá nálada byla rozhodující pro dosažení cíle. Miroslav Dědič též citlivě pracuje s úpravou výukového plánu dle ovlivňujících faktorů, jako bylo například počasí. Postupně se dostává do fáze, kdy je připravená půda pro praktikování modelu „*něco za něco*“. Nastavení systému „*nejdříve výuka, potom zábava*“.

Z hlediska etického je hlavním přínosem, že vždy jednal v zájmu dětí. Doslova pro blaho dětí. Ostatně tato schopnost je *společnou vlastností sociálních pedagogů*. Byl humanistou, vyzdvihoval důstojnost a hodnotu člověka a její schopnost seberealizace. Po celou dobu zůstával věrný své myšlence.

Miroslav Dědič se zasloužil o převedení svých zkušeností do společenské podoby a všeobecné známosti. Jeho snaha popularizovat výsledky výchovy a vzdělávání romských dětí je obdivuhodná.

Všeobecně tak lze konstatovat, že jeho velkým přínosem je vzdělávání a výchova dětí jiných národností. Přesto, že byl během svého života ovlivňován několika nepříznivými historickými událostmi, i tak dokázal přesáhnout svůj vlastní život a věnoval své úsilí výchově znevýhodněných dětí.

Myšlenku, že v „*dětech není rozdílu*“ praktikuje ve výchově a vzdělávání romských dětí a ne jenom tam.

Podrobnější analýzu poskytují odpovědi na dílčí výzkumné otázky:

Jakým způsobem jste získával pedagogické zkušenosti?

Z výzkumu vyplývá, že měl M. Dědič vrozený talent být pedagogem. Ač z počátku neměl pedagogické vzdělání, dovedl si instinktivně poradit v mnohých situacích. Z rozhovorů vyplývá, že se takzvaně „učil za pochodu.“ Při svém působení čerpal i ze svých osobních deníků, které mu poskytovaly retrospektivní pohled. Obrovskou devizou M. Dědiče je láska k dětem. Ve své práci tak vždy jednal pro blaho dítěte. Jak sám dodává: „*Podívejte se, já jsem vztah k dětem měl.*“ (R 2, 302)

Jak jste přizpůsobil vzdělávací proces dětem ze Slovenska a Balkánu?

Z této otázky vyplynulo, že se jedná o první zkušenost se vzděláváním dětí z etnických skupin. Překonal počáteční ostych dětí, snažil se dětem co nejvíce přiblížit. Naučil se jejich rodný jazyk, sblížil se s rodiči. Z výzkumu nevyplývalo, že by používal nějaké odlišné pedagogické metody, než jaké používal v edukaci českých dětí. Miroslav Dědič potvrdil, že to tato zkušenost byla jistou přípravou pro následující pedagogické působení.

Jaká byla specifika vzdělávání německých dětí v poválečném Československu?

Zde z výzkumu vyplývá, že M. Dědič musel v této fázi pedagogického života projít jistým osobnostním vývojem a změnou postoje vůči Němcům jako takovým. Respektive si musel uvědomit, že děti nemohou za činy druhých, proto bylo nutné se zbavit předsudků. Opět zvítězila láska k dětem a zdravý rozum. Miroslav Dědič brzy mění svůj postoj k dětem od počáteční nedůvěry a averze k přátelství. Z výzkumu dále vyplývá, že nelze hovořit o nějakém zvláštním rozdílu v jeho pedagogické činnosti. Německý jazyk ovládal a lidskou vstřícnost, spolu s kantorskou duší, staví nad všechny výukové metody.

Jakým způsobem jste motivoval romské děti, aby se chtěli vzdělávat?

Z výzkumu vyplynulo, že M. Dědič rozuměl dětské duši. To ostatně potvrzovali i ostatní účastníci výzkumu a tuto jeho vlastnost povšechně vyzdvihovali. Dokázal do výchovně – vzdělávacího procesu implementovat motivační prvky. Ať už se jednalo o hru s fotbalovým míčem, či hru na housle. Dále motivace spočívala v jistých požitcích v podobě možnosti přespat ve škole a nabídky teplého jídla. Věděl, že děti vyrůstají ve špatných sociálních podmínkách a tak tyto výhody vítaly a rády využívaly. Tím Miroslav Dědič postupně připravoval půdu pro aplikaci pedagogického modelu „*něco za něco*“.

Jaká myšlenka provázela zakládání internátu při škole v Květušíně?

Miroslav Dědič k této otázce konstatuje: „*Díky tomuto způsobu, že budou na internátě, budou mít zázemí, dostanou se z negativního vlivu svých rodičů, jsme je získávali a oni se stali opravdovými příznivci školy.*“ (R 2, 418) Tuto svou myšlenku ještě podpořil tím, že si byl vědom dalšího rozvoje žáků i v mimoškolních aktivitách. Děti chtěl vést k pracovitosti a i zde chtěl aplikovat svůj model „něco za něco“, i když v tomto případě spíše z pohledu výchovného. Budete – li pracovat v sadu, budete mít ovoce a med od včel. Všeobecně je tato otázka ostatními informanty výzkumu vnímána tak, že považují zřízení internátní školy pro romské děti za velmi přínosný počín Miroslava Dědiče. Dokázal tak zajistit potřebné podmínky pro úspěšnou kultivaci romských dětí.

Jak Vás podporovali místní obyvatelé Květušina ve Vaší snaze kultivovat romské děti?

Zde z výzkumu vyplynulo, že se tato otázka nedá zobecnit. V obci panovaly poměrně napjaté vztahy mezi vedením statku a Romy. To mělo za následek rozšiřování určité averze vůči Romům i směrem do vesnice, k ostatním obyvatelům. Ale z výzkumu vyplývá, že se v Květušíně našli i příznivci tohoto projektu, kteří si uvědomovali přínos a užitečnost práce Miroslava Dědiče a jeho kolegů. M. Dědič se v tomto ohledu snažil místním obyvatelům vysvětlit prospěšnost tohoto počínání pro společnost. Jak sám uvedl: „*Víte, důležité je to, kdo se na to dívá z toho humánního hlediska. Jako v tom smyslu, pomáhám té společnosti, aby se lidi měnili.*“ (R 2, 472)

Jaké jste měl pracovní vztahy s úředníky, například se sociálním odborem?

Zde je výsledek výzkumu naprosto odlišný, než v předchozí otázce. Vztahy se sociálním odborem ONV v Českém Krumlově, se sociálními pracovníci obzvláště, byly velice pozitivní. Podpora projektu internátní školy pro romské děti vycházela i z KNV v Českých Budějovicích. M. Dědič zmiňuje, že všichni výše uvedení měli radost, že se Romové kultivují a zařazují se do běžného života. Jistý styk s úřady zajišťoval i JUDr. Pohl, velitel Vojenského újezdu Boletice. Zároveň je zde možné konstatovat, že se M. Dědič projevil i jako schopný manažer, který dokázal své záměry a působení podpořit i z této stránky. Například vznik pěveckého a tanečního souboru byl velmi dobrým marketingovým krokem. Je nutné konstatovat, že M. Dědič v té době takto prvoplánově nesmyslel, ale byl si vědom, že úspěšná reprezentace školy v této podobě jen pomůže získat další příznivce tohoto experimentu.

Jaká byla myšlenka, ke které jste vzhlížel v rámci edukačního procesu s romskými dětmi?

Zde z výzkumu vyplývá, že se po počátečních myšlenkách typu „Vnímám to jako kus romantiky“ nebo „Byla to určitá výzva“ objevily myšlenky hlubšího významu, které se později pojí i s filozofickým hlediskem Dědičova pedagogického modelu. Byl věrný myšlence, ve které byl vychováván a to filozofickému rozměru náboženství Jednoty bratrské. Vztah k lidem, milovat bližního svého jako sebe samého, bez rozdílu, o koho jde. To jsou myšlenky, jež pojal za své a striktně se jimi řídil. To mu také pomáhalo vidět v lavicích děti, ne Němce nebo Romy. Zároveň se po celou dobu provozu květušínské školy držel myšlenky, že vzdělávání a kultivace Romů má svůj význam. Že to není pouhá fikce, ale jde o reálně uskutečnitelný proces. Právě z této myšlenky nikdy neuhýbal. Ani v případě náročných situací, kterými byly, například, odebrání dětí z rodin na základě soudního rozhodnutí. Ve svém deníku si poznamenal: *„Máme dát padnout myšlence? Nikoliv! Vše pro myšlenku! Vše pro myšlenku! Myšlenka výchovy Cikánů, již jsme počali uvádět ve skutek, není iluzí, ani utopií.“* (Deník M. Dědiče, 3. 4. 1951)

5.5 Presentace závěrů a diskuze

Realizovaný kvalitativní výzkum potvrdil, že základní oblasti pedagogické činnosti Miroslava Dědiče, které jsme definovali na počátku výzkumu, byly správně zvoleny. Jedná se o tyto oblasti:

1. Vzdělávání dětí různorodých etnik obecně
2. Metody v oblasti výchovně – vzdělávacího procesu romských dětí
3. Vliv rodinného prostředí na edukaci romských dětí
4. Filozofické, etické a pedagogické hledisko edukační činnosti M. Dědiče
5. Osobnostní profil M. Dědiče

Účastníci výzkumu byli lidé, kteří jsou nějakým způsobem spojeni s pedagogickou činností Miroslava Dědiče nebo patří do okruhu rodinných příslušníků. Samozřejmě ústřední osobou podrobenou výzkumu byl samotný Miroslav Dědič. V průběhu výzkumů, v rámci rozhovorů, jsme se tak mohli setkat s bývalými žákyněmi M. Dědiče, kolegy z různých pracovišť, se zástupci akademické obce, kteří s Miroslavem Dědičem spolupracovali nebo se věnovali výzkumu jeho pedagogické činnosti. Setkali jsme se i s rodinou M. Dědiče.

Dostalo se nám výpovědí, které měly charakter přímé zkušenosti s květušinským experimentem. Pro náš výzkum byla získána výpověď informantky, která má charakter přímé zkušenosti se začátky vzdělávání dětí z různých etnických skupin. Tato dobová svědectví považujeme za cennou oporu výzkumu.

Z výzkumu vyplývají následující závěry, které jsou prakticky odpovědí na hlavní výzkumnou otázku: Jaký je přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí z pohledu sociální pedagogiky?

V celoživotní pedagogické činnosti sehrála velkou roli právě *osobnost Miroslava Dědiče*. Jeho vysoký morální kredit a typické charakterové vlastnosti spojené s uplatněnými myšlenkami filozofického učení náboženství Jednoty bratrské, jsou hlavním pilířem jeho pedagogické činnosti. Neopomenutelným, velmi důležitým faktorem byla *láska k dětem*. Tato vlastnost je přenositelná napříč dobou a je aktuální v každém historickém období, současnost nevyjímaje.

Nejlépe nám vystihuje přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí pohled na toto téma ze tří hledisek – filozofického, pedagogického a etického.

Z filozofického hlediska spatřujeme přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí – a nutno podotknout, že nejenom tam – v implementaci dvou hlavních poselství J. A. Komenského: „*rovnosti přístupu ke vzdělání*“ a „*ovlivnění společnosti výchovou*“.

Z hlediska pedagogického je přínosem důkaz o tom, jak důležitou roli ve výchovně vzdělávacím procesu hraje *motivace dětí*, která spočívala, v případě edukace romských dětí, v používání metod odměn a trestů. Zajímavý je též výstup o *diagnostice dobrého rozpoložení*, dobré nálady dětí, jako základní východisko pro výuku. Dobrá nálada byla rozhodující pro dosažení cíle. Miroslav Dědič též citlivě pracuje s úpravou výukového plánu dle ovlivňujících faktorů. Z výzkumu též vyplynulo, jak důležitá je návaznost kroků ve výchovně – vzdělávacím procesu. V našem případě tak na výše zmíněné pedagogické metody motivace, diagnostiky dobrého rozpoložení a úpravu výukového plánu navazuje praktikování modelu „*něco za něco*“. Nastavení systému „*nejdříve výuka, potom zábava*“.

Z hlediska etického je hlavním přínosem, že vždy *jednal v zájmu dětí*. Doslova pro blaho dětí. Ostatně tato schopnost je *společnou vlastností sociálních pedagogů*. Byl *humanistou*, vyzdvihoval důstojnost a hodnotu člověka a její schopnost seberealizace. Po celou dobu zůstával věrný své myšlence.

Za velký přínos lze považovat též *převedení svých zkušeností do společenské podoby a všeobecné známosti*. Jeho snaha popularizovat výsledky výchovy a vzdělávání romských dětí je obdivuhodná.

Dalším velmi důležitým bodem v oblasti edukace romských dětí, je přínos v oblasti *mezigenerační výchovy*.

Všeobecně tak lze konstatovat, že jeho velkým přínosem byl zájem o vzdělávání a výchovu dětí jiných národností. Dědičovu myšlenku, že „*v dětech není rozdíl*“ můžeme uchopit za vztyčnou myšlenku. Zároveň ji můžeme považovat za jakési motto jeho pedagogického působení v oblasti multikulturní výchovy a vzdělávání.

5.6 Doporučení

Posláním sociálního pedagoga je, vztaheno k tématu naší diplomové práce, výchovně působit na sociálně znevýhodněné a rizikové skupiny mládeže. Sociální pedagog zároveň pomáhá řešit společenské problémy v současném světě, mezi které patří i multikulturní výchova. Základy multikulturní výchovy v poválečném Československu položil právě Miroslav Dědič. Migrace slovenských Romů do českých zemí v období poválečného Československa byla zásadním přelomovým procesem v poválečných dějinách této národnostní menšiny. Měla významný dopad na další vývoj vztahů české společnosti vůči Romům. Jak uvádí Dr. Eva Davidová, na Romy bylo pohlíženo jako na skupinu „*zaostalých*“ lidí, jejichž základním problémem byl „*podstatně nižší stupeň způsobu života, myšlení a kultury ve srovnání s většinovou společností*.“ (Davidová, 1961, s. 73) Cestu ke zdravé asimilaci slovenských Romů na našem území komplikovala naprostá neznalost psychiky a života romských občanů. Velmi kritický a odtažitý postoj plný předsudků zastávala vůči Romům i česká veřejnost. A zde si právě můžeme povšimnout podobných problémových znaků vyskytujících se i v současnosti. I dnes je soužití romské menšiny v naší společnosti komplikované, plné předsudků a nesnášenlivosti. Zde se naskýtá prostor pro působení sociálních pedagogů. Je nutné podotknout, že k jejich úspěšnému působení v této oblasti musí patřit i základní vybavenost ve smyslu znalosti historických kontextů romské menšiny, znalosti historie romského národa, jejich kultury a mentality. Úspěšná integrace romského žáka v edukačním procesu může být polem působnosti pro sociální pedagogy, například v podobě asistentů pedagoga. Pojdme se vrátit

k pedagogice Miroslava Dědiče a zkusme se, jako sociální pedagogové, inspirovat jeho přínosem v této oblasti. Některé Dědičovy myšlenky jsou nadčasové a stále platné. A jak konstatoval účastník výzkumu: „*Podporujte u pedagogů lásku k dětem, to by mělo být přednášeno na každé pedagogické fakultě.*“ (Rozhovor s Mgr. V. Troupem ze dne 10. 8. 2017)

ZÁVĚR

Snahou této diplomové práce bylo představit osobnost sociálního pedagoga Miroslava Dědiče a jeho působení v oblasti výchovy a vzdělávání romských dětí. Představujeme osobnost, která svou alternativní koncepcí vzdělávání dětí národnostních menšin, zejména pak edukací romského etnika, postupně vytváří základy multikulturní výchovy v tehdejší Československu. Nacházíme se v době, kdy Československý stát prochází náročnými dějinnými fázemi, jako byl odsun sudetských Němců a po té osidlování českého pohraničí spojené i s migračními vlnami Romů z východního Slovenska a jejich následnou asimilací.

Pro sociálního pedagoga Miroslava Dědiče je charakteristické, že zasvětil svůj život práci ve prospěch druhých. Dědičova myšlenka, že „*v dětech není rozdílu*“ je nadčasová a plně aplikovatelná i v současné době, kdy se stává multikulturní výchova stále více aktuálním tématem. Důležitým mezníkem v oblasti výchovy a vzdělávání romských dětí bylo založení 1. internátní školy pro romské děti. Miroslav Dědič tímto krokem upevňuje myšlenku kultivace romských dětí.

V teoretické části předkládané diplomové práce, kterou jsme rozdělili do 3 hlavních celků, představujeme podrobněji osobnost Miroslava Dědiče a jeho výchovně – vzdělávací činnost v oblasti edukace romských dětí. Jedním z důležitých bodů teoretické části diplomové práce je zachycení květušínského experimentu, jak byla kultivace romských dětí často oficiálně nazývána. K tomuto tématu se váže i předložená objektivní polemika s postupně se objevujícími kritickými reflexemi tohoto experimentu.

V rámci kvalitativního výzkumu byly rozhovory s účastníky výzkumu zkoumány metodou zakotvené teorie. Cílem výzkumu je analýza a popis přínosu Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí, porozumění významu jeho pedagogické činnosti, nevyjímaje tak i úhel pohledu na téma z roviny sociální pedagogiky. Půjde o zjištění přínosu v oblasti pedagogické, filozofické a etické. V rámci výzkumu byl analyzován i vliv Dědičovy pedagogické činnosti v oblasti mezigenerační výchovy.

Provedený výzkum potvrdil, že v celoživotní pedagogické činnosti sehrála velkou roli právě osobnost Miroslava Dědiče. Jeho vysoký morální kredit a typické charakterové vlastnosti jsou hlavním pilířem jeho pedagogické činnosti. Velmi důležitým faktorem byla láska k dětem. Tato vlastnost je přenositelná napříč dobou a je aktuální v každém historickém období, současnost nevyjímaje.

Z filozofického hlediska lze spatřovat přínos Miroslava Dědiče v oblasti edukace romských dětí v implementaci dvou hlavních poselství J. A. Komenského: „rovnosti přístupu ke vzdělání“ a „ovlivnění společnosti výchovou“. Z hlediska pedagogického je přínosem důkaz o tom, jak důležitou roli ve výchovně vzdělávacím procesu hrají pedagogické metody v podobě motivace dětí, diagnostiky dobrého rozpoložení žáků pro následný edukační proces, úprava výukového plánu dle ovlivňujících faktorů a praktikování modelu „něco za něco“, jinak řečeno nastavení systému „nejdříve výuka, potom zábava“. Z hlediska etického je hlavním přínosem jednání v zájmu dětí. Doslova pro blaho dětí. Ostatně tato schopnost je společnou vlastností sociálních pedagogů.

Za velký přínos lze považovat též převedení svých zkušeností do společenské podoby a všeobecné známosti. Jeho snaha popularizovat výsledky výchovy a vzdělávání romských dětí je obdivuhodná. Dalším velmi důležitým bodem v oblasti edukace romských dětí, je přínos v oblasti mezigenerační výchovy.

Domníváme se, že mnohé zjištěné poznatky by mohly být uplatnitelné i v současném edukačním procesu dětí z multikulturního prostředí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] Literatura

ARBURG, Adrian von; STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951: dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do roku 1945: úvod k edici. Středokluky: Zdeněk Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-66-8.*

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011. ISBN 978-80-9699-440-3.*

BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka. Praha: Radix, 2008. ISBN 978-80-86031-83-5.*

BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a její pedagogický rozměr. Praha: Hnutí R, 2016. ISBN 978-80-86798-78-3.*

BALVÍN, Jaroslav. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter. Praha: Radix, 2015. ISBN: 978-80-87573-13-6.*

BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém. Praha: Radix, 2004. ISBN 80-86031-48-9.*

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-37-3.*

BITTNEROVÁ, Dana. *Vzdělávací potřeby sociokulturně znevýhodněných: případ SIM – Středisek integrace menšin. Praha: Ermat, 2009.*

DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom - cesty Romů 1945 - 1990. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2004. ISBN 80-244-0524-5.*

DĚDIČ, Miroslav. *Kantor z Mářina dvora. Praha: Slovenský literárny klub, 2003. ISBN 80-902893-5-5.*

DĚDIČ, Miroslav. *Květušínská poema. Praha: Občanské sdružení Rom, 2006. ISBN 978-80-26058-66-3.*

DĚDIČ, Miroslav. *Než roztály ledy. / Bevor das eis auftaute. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR, 2002. ISBN 80-239-2720-5.*

DĚDIČ, Miroslav. *Omluvte mě, pane profesore. Vimperk: Papyrus, 1998. ISBN 80-857-7685-5.*

DĚDIČ, Miroslav. *Ohlédnutí*. Praha: Slovenský literárny klub, 2005. ISBN 80-903-581-1-X.

DĚDIČ, Miroslav. *Škola bez kázně*. Stráž, tiskařské závody, n. p., závod Vimperk. Plzeň: Jihočeské nakladatelství České Budějovice, 1985.

DĚDIČ, Miroslav. *Výchova a vzdělávání cikánských dětí a mládeže*. Praha: SNP, 1982.

DĚDIČ, Miroslav. *Problémy s adaptací ve školním prostředí. In metody výchovy a vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám: mezinárodní konference: 4. setkání národnostních menšin a 23. Setkání Hnutí R: 11. – 12. listopadu 2004*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2005. ISBN 80-902972-8-9.

DĚDIČ, Miroslav. *Z historie první romské školy v České republice* In BALVÍN, Jaroslav. *Romové a jejich učitelé, 12. setkání hnutí R v Květušíně 27. – 28. listopadu 1998*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999.

DONERT, Celia. *Citizens of Gypsy origin: The Roma in the Reconstruction of Czechoslovakia, 1948 – 189*. European University Institute, Department of History and Civilization, 2008.

ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Praha: Votobia, 1997. ISBN 80-719817-3-7.

FENSTERMACHER, Gary D.; SOLTIS, Jonas F. *Vyučovací styly učitelů*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-471-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HRONCOVÁ, Jolana; EMMEROVÁ, Ingrid; KRAUS, Blahoslav. *K dějinám sociální pedagogiky v Evropě*. Ústí nad Labem: PF, Univerzita J. E. Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-072-3.

HRONCOVÁ, Jolana; WALANCIK, Marek. *Vybrané problémy slovenskej a poľskej sociálnej pedagogiky. Historia – súčasnosť – perspektivy*. Banská Bystrica: pedagogická fakulta, 2009.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Po židoch Cigáni. 1. Díl*. Praha: Triáda, 2005.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1369-4.

- KALEJA, Martin. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2011. ISBN 978-80-7368-943-8.
- KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-25-7.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7376-383-3.
- MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1971.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Svoboda, 1970.
- PATOČKA, Jan. *Filosofie výchovy*. Editor Radim Palouš. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997.
- POHL, Josef. *Na cikánské stezce*. Praha: Albatros, 1981.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.
- PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: portál, 2009. ISBN 978-80-7376-546-2.
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
- STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení podané ruce, 1999. 195 s. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠEBOVÁ, Barbora. *Škola Míru“ v Květušíně 1950 – 1954 (a její pokračování na Dobré vodě u Prachatic) – kritická reflexe v historickém kontextu 50. let*. Diplomová práce. FF UK. Praha, 2009.
- ŠTYCH, Jiří. *Děti kapitána Kohla*. České Budějovice: Krajské nakladatelství, 1961.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ZELINA, Miron. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. ISBN 80-100-0456-1.

[2] Prameny práva

Citace Zákona č. 273/2001 Sb tzv. Menšinový zákon In: *Portál veřejné správy Ministerstva vnitra České republiky* [online]. [cit. 2018-01-03]. Dostupné z:

https://portal.gov.cz/wps/WPS_PA_2001/jsp/download.jsp?s=1&l=273%2F2001

<http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=2>

Vymezení pojmu národnostní menšina dle OSN In: *UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1985/31 of 14/5/85 at para. 181*. [online]. [cit. 2018-01-03].

Dostupné z: <http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=2>

[3] Internetové zdroje

BALVÍN, Jaroslav. *Etika učitele jako zápas*. Speciální Pedagogika [online]. 2016. s. 63. [cit. 2018-01-03]. ISSN: 1211-2720. Dostupné z: <http://dspace.specpeda.cz/handle/0/1603>

KRAUS, Blahoslav. *Pohled na současnou sociální pedagogiku*. Pedagogika [online]. 1996, s. 117 – 123. [cit. 2018-01-03]. ISSN: 3330 – 3815. Dostupné z:

<http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=2929&lang=cs>

ŘIHÁČEK, Tomáš; HYTYCH, Roman. *Metoda zakotvené teorie. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. s. 44 – 74. [online]. [cit. 2018-01-03]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/profile/Tomas_Rihacek/publication/258994659_Metoda_zakotvene-teorie/links/004635298f71e53e47000000/Metoda-zakotvene-teorie.pdf

Charakteristika a historie vojenského újezdu In *Oficiální internetové stránky Vojenský újezd Boletice*. [online]. [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <http://www.voujezd-boletice.cz/>

Informace o obci Květušín In *Databáze zaniklých obcí, HLÁVKA, Miloš*. [online]. [cit. 2018-01-03]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz>

[4] Periodika

DAVIDOVÁ, Eva. *K cikánské problematice*. Radostná země 11/1961. Č. 3, s. 73 – 80.

DĚDIČ, Miroslav. *Spravedlnost a láska ve výchově*. In *Most pro lidská práva*. (Dvuměsíčník pro svobodné a rovné vztahy), roč. II (Most 5), 1999, uloženo In Muzeum romské kultury, Brno.

[5] Filmová zpracování tématu

KASTLOVÁ, Martina; BALVÍN, Jaroslav. *Sociální pedagog Miroslav Dědič, 1. díl*. Filmový dokument. Praha: Hnutí R, 2017.

KLEIN, Dušan. *Kdo se bojí, utíká*. Drama. Československo, 1986.

KUDRNA, Tomáš. *Zatajené dopisy*. Filmový dokument. Praha: Česká Televize, 2015.

ŠVEJDA, Gabriel: *Filmový dokument „Květušínská škola“*. Katedra psychologie a pedagogiky, JCU, České Budějovice, 1998.

[6] Seznam nahrávek

R1 Rozhovor s PhDr. Miroslavem Dědičem ze dne 20. 2. 2016 v Chlumanech, vedla: Martina Kastlová.

R2 Rozhovor s PhDr. Miroslavem Dědičem ze dne 5. 3. 2016 v Chlumanech, vedla: Martina Kastlová.

R3 Rozhovor s PhDr. Miroslavem Dědičem ze dne 5. 3. 2016 v Chlumanech, vedla: Martina Kastlová. Vedlejší respondent: Anežka Dědičová.

R4 Rozhovor s PhDr. Miroslavem Dědičem ze dne 6. 8. 2017 v Chlumanech, vedla: Martina Kastlová. Vedlejší respondent: Šárka Dědičová.

R5 Rozhovor s Anežkou Dědičovou ze dne 10. 8. 2017 v Chlumanech. Vedla: Martina Kastlová. Vedlejší respondent: PhDr. Miroslav Dědič.

R6 Rozhovor s Olgou Kotlárovou ze dne 6. 5. 2017, Křtětice u Vodňan. Vedla: Martina Kastlová.

R7 Rozhovor s doc. Miroslavem Dvořákem ze dne 6. 4. 2016 v Českých Budějovicích. Vedla: Martina Kastlová

R8 Rozhovor s Emou Marxovou ze dne 8. 9. 2017, Větrní u Českého Krumlova. Vedla: Martina Kastlová

R9 Rozhovor s prof. Gabrielem Švejdou ze dne 7. 7. 2017, České Budějovice. Vedla: Martina Kastlová

R10 Rozhovor s Mirkou Dědičovou ze dne 10. 8. 2017, Chlumany. Vedla: Martina Kastlová. Vedlejší respondenti: PhDr. Miroslav Dědič a Anežka Dědičová.

R11 Rozhovor s Mgr. Vojtěchem Troupem ze dne 10. 8. 2017, Netolice. Vedla: Martina Kastlová.

[7] Archivní materiály

NA Praha – Fond Ministerstva vnitra – dodatky, karton 1283, složka: cikánská otázka, záznamy z porad.

VÚA Praha – Fond Ministerstva národní obrany 1952/ Hlavní soudní správa, signatura 28/1, karton 473. – „Zpráva o mateřské a národní škole Míru vojenského újezdu Boletice“.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ad.	a další
atd.	a tak dále
č.	číslo
kpt.	Kapitán, vojenská hodnost
KNV	Krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
NA	Národní archiv
ONV	Okresní národní výbor
Sb.	Sbírka zákonů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
VÚA	Vojenský ústřední archiv

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1. Schéma výzkumného procesu u metody zakotvené teorie, s. 54.

Obrázek č. 2. Tabulka paradigmatického modelu, s. 67.

Obrázek č. 3. Schéma kauzálního modelu, s. 70.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rešerše použité literatury

Příloha P II: Slovník klíčových pojmů

Příloha P III: Přepisy rozhovorů

Příloha P IV: Ukázka otevřeného kódování rozhovoru

Příloha P V: Fotogalerie

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011. ISBN 978-80-9699-440-3.

Publikace navazuje na předchozí skripta „Sociálna pedagogika (Vybrané problémy)“ z roku 1994. Zaměřuje se na sociální pedagogiku jako životní pomoc ve škole, v rodině, při výchově. Dále je věnována sociálně patologickým problémům a v neposlední řadě i profesním možnostem sociálních pedagogů.

BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Praha: Radix, 2008. ISBN 978-80-86031-83-5.

Publikace navazuje na předchozí monografii *Metody výuky romských žáků*. V této publikaci docent Balvín klade důraz na filozofii výchovy a na spojitost s metodikou vyučování. V této publikaci je převážně vycházeno z filozofie výchovy profesora Jana Patočky. Je zde vyzdvihována myšlenka pomoci žákům v nalezení smyslu života. Vzhledem k tomu, že je publikace cílena na romské žáky, je tato pedagogická činnost o to důležitější.

BALVÍN, Jaroslav. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: Radix, 2015. ISBN: 978-80-87573-13-6.

V publikaci je vyzdvihován přínos sociální pedagogiky, obzvláště pak v otázce řešení negativních dopadů a vlivů společnosti na děti. Dospělé nevyjímaje. Autor zde představuje dva významné sociální pedagogy, P. Pittera a M. Dědiče. Oba spojuje činnost v oblasti vzdělávání a výchovy dětí jiných národností. Publikace představuje jejich přínosy nejen na úrovni teoretické, ale hlavně v reálné praxi.

BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004. ISBN 80-86031-48-9.

Publikace se věnuje výchově a vzdělávání romských žáků v českých školách z hlediska systémové pedagogiky, jež má být využita jako prostředek k dosažení stejné vzdělanosti minorit u nás jako ve státech Evropské unie. Publikace popisuje nejen vztahy mezi prostředky a cíli v procesu vzdělávání, ale jde převážně o hlavní aktéry edukačního procesu: učitele a romského žáka.

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-37-3.

Publikace přináší srovnání teoretických a empirických zdrojů, které se týkají edukace jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami se zaměřením na otázku vzdělávání dětí z multikulturního prostředí.

DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom - cesty Romů 1945 - 1990*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity palackého, 2004. ISBN 80-244-0524-5.

Publikace vyobrazuje změny ve způsobu života a v postavení Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku v období 1945 – 1990. Kromě jiného popisuje migraci Romů ze Slovenska do Čech v poválečné době, jejich asimilaci, přístup tehdejšího politického systému k tzv. cikánské otázce. Následně pak líčí polistopadové dění.

DĚDIČ, Miroslav. *Kantor z Mářina dvora*. Praha: Slovenský literárny klub, 2003. ISBN 80-902893-5-5.

Monografie velmi autenticky vyobrazuje běžný život lidí v obci Skoky po druhé světové válce. Do malé vesničky v pohraničí přichází mladý učitel Emil. Je pověřen vedením školy a později působí jako starosta celé obce. Knihu napsal Miroslav Dědič na základě svých životních zkušeností, s využitím svých deníkových zápisků.

DĚDIČ, Miroslav. *Květušínská poema*. Praha: Občanské sdružení Rom, 2006. ISBN 978-80-26058-66-3.

Jedná se o druhou podobu původní publikace „Škola bez kázně“. M. Dědič zde vyobrazuje své zkušenosti s výchovou a vzděláváním romských dětí. Jsou zde vylíčena veškerá úskalí, ale i přínosy Dědičovy práce. Setrvání v myšlence v „boji o žáka“.

DĚDIČ, Miroslav. *Než roztály ledy. / Bevor das eis auftaute*. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR, 2002. ISBN 80-239-2720-5.

Monografie z období působení M. Dědiče v Podkrušnohoří, v pohraniční vesničce Nové Zvolání. Děj pojednává o výchově a vzdělávání německých dětí. Reálný příběh je zasazen do období po ukončení 2. světové války. Právě díky tomuto faktu vyvstávají již od počátku příběhu náročné situace ve vztahu pedagoga a dětí a v neposlední řadě i rodičů.

DĚDIČ, Miroslav. *Ohlédnutí*. Praha: Slovenský literárny klub, 2005. ISBN 80-903-581-1-X.

Jedná se o autobiografickou publikaci, která nás provází osobním i profesním životním příběhem M. Dědiče.

DĚDIČ, Miroslav. *Škola bez kázně*. Stráž, tiskařské závody, n. p., závod Vimperk. Plzeň: Jihočeské nakladatelství České Budějovice, 1985.

Publikace, která zachycuje pedagogické působení M. Dědiče ve Škole Míru v Květušíně, kde se ujal náročného úkolu výchovy a vzdělávání romských dětí. Tato publikace je velmi přínosná pro naši diplomovou práci, neboť je zdrojem informací pro rekonstrukci tohoto experimentu.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

Publikace předkládá popis metodologie kvalitativního a kvantitativního výzkumu a napomáhá tak orientovat se v této problematice.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Po židoch Cigáni. 1. Díl*. Praha: Triáda, 2005.

Jedná se o vícedílnou publikaci. V tomto prvním díle předkládá autorka svědectví o osudech romských pamětníků ze Slovenska za 2. světové války, v letech 1939 – 1944.

KALEJA, Martin. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2011. ISBN 978-80-7368-943-8.

Autor monografie nás seznamuje s tématem vzdělávání romských žáků v rámci základního vzdělávání. Věnuje se otázce určujících faktorů vzdělávacího procesu a otázce postojů romských rodičů ke vzdělávání.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7376-383-3.

V publikaci najdeme celkový pohled na historický i současný vývoj sociální pedagogiky u nás, i v zahraničí. Dále zde najdeme vymezení sociální pedagogiky jako vědního oboru a komplexnímu pohledu na celou její problematiku.

PATOČKA, Jan. *Filosofie výchovy*. Editor Radim Palouš. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997.

Jedná se v podstatě o spis přednášky profesora Jana Patočky, kde jsou prezentovány myšlenky o výchově z hlediska filozofického a pedagogického. Dochází zde k propojení teoretické roviny s praktickou.

POHL, Josef. *Na cikánské stezce*. Praha: Albatros, 1981.

Knih popisuje příběh mladého učitele Miroslava Dudka, který se zasadil o výchovu a vzdělávání cikánských dětí. Popisuje tak příběh Miroslava Dědiče a jeho působení v květušinské škole. Zároveň zde líčí životní příběhy cikánských dětí, jejich způsob života, tradice i to, co se odehrávalo v jejich duších. Tato publikace se stala předlohou filmu režiséra Dušana Kleina „Kdo se bojí, utíká“, kde hlavní roli Miroslava Dudka ztvárnil Pavel Kříž.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

Dr. Procházka přináší ve své knize ucelený přehled problematiky předmětu sociální pedagogiky. Od historických pramenů až po současnost. Autor se soustředí hlavně na témata vlivu prostředí na výchovu, patologické jevy ve školním prostředí, uplatnění sociálních pedagogů v praxi a další témata této vědní disciplíny.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

Publikace prezentuje historii i současnost multikulturní výchovy. Předkládá zkušenosti ze zahraničí, taktéž praktické využití v edukačním procesu.

PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: portál, 2009. ISBN 978-80-7376-546-2.

Jedná se o soubornou encyklopedii, která byla vydána po dlouhé pauze. Poskytuje přehledné informace o základních složkách edukačního systému, objasňuje současné problémy vzdělávacího systému a představuje pedagogickou vědu v teoretické i empirické linii.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

Slovník obsahuje přesnou terminologii z oboru pedagogické vědy, ať se již jedná o teorii či výzkum. Dále přináší informace a terminologii z oblasti školství. Pokrývá informace jak z české, tak i ze zahraniční oblasti pedagogické vědy.

ŠTYCH, Jiří. *Děti kapitána Kohla*. České Budějovice: Krajské nakladatelství, 1961.

Knihla pojednává o asimilaci kočovných Romů v období 50. let v tehdejším Československu. Zároveň popisuje příběh květušínské školy, kde se Miroslav Dědič úspěšně pokusil o vzdělávání cikánských dětí a jejich následného začlenění do reálného života. Zároveň se věnuje otázce začleňování dospělých Romů do reálného života, do pracovního procesu.

ZELINA, Miron. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. ISBN 80-100-0456-1.

Autor se snaží ukázat na složitost teoretických i praktických otázek výchovy. Byla tvořena převážně jako podklad pro vysokoškolské studium, ale taktéž má užití pro širokou společnost, jelikož předkládá velmi zajímavé a zároveň i složité téma výchovy dětí.

PŘÍLOHA P II: SLOVNÍK KLÍČOVÝCH POJMŮ

Asimilace - neboli přizpůsobení. Může mít více významů, ale pro téma této diplomové práce lze vysvětlit jako proces, kdy se minoritní skupina adaptuje a postupně přejímá zvyky a postoje majoritní společnosti

Cikán - má v českém jazyce, tak i v řadě dalších jazyků, prapůvod v řeckém Atsinganoi (Atzinganoi). Takto bylo nazýváno toto etnikum v byzantské říši. (Machek, 1971)

Edukace romského žáka – vzdělávací proces, výuka romského žáka

Humanismus – myšlenkový směr a postoj, který se zaměřuje na člověka, zdůrazňuje univerzální lidství.

Menšinový zákon – vymezuje v české legislativě pojem „národnostní menšina“.

Migrace – vymezuje se jako přesídlování lidí uvnitř jedné země nebo do země jiné. Důvody mohou být různé, převládají důvody politické a ekonomické. Z hlediska pedagogického nabývá dnes na důležitosti kvůli vzdělávání dětí imigrantů. Je třeba brát zřetel na odlišnost kultury, náboženství i jazyku. (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 124)

Multikulturní výchova - edukační činnost se zaměřuje na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. (Průcha, 2006, s. 15)

Multikulturalismus - chápán jako stav, v němž existují různá sociokulturní uskupení nebo jako proces, ve kterém dochází k vzájemnému ovlivňování různorodých kulturních systémů. (Kraus, 2008, s. 157- 158)

Národnost - příslušnost k určitému národu, kdy národ je chápán jako společenství. Na jeho utváření mají významný vliv společná kultura, dějiny a společné území. Jeho členové mají povědomí o sounáležitosti s tímto společenstvím.

Národnostní/etnická menšina - skupina lidí, která má významně odlišné etnické znaky od většinové společnosti. (Jedná se o jazyk, kulturní tradice, mentalitu) Národnostní menšina nepřijímá národní identitu většinové společnosti. Projevuje svou osobitost a disponuje národním/etnickým vědomím.

Romové - v roce 1971 proběhl ve Velké Británii první Mezinárodní romský sjezd, World Romani Congress, kde se zástupci Romů ze 14 zemí dohodli na používání označení etnika

„Romové“. To mělo nahradit různé, dosud používané, pejorativní pojmy jako například slovo „Cikán“.

Socializace - definuje jako postupnou přeměnu člověka jako biologického tvora v bytost společenskou. (Nakonečný, 1970)

Tvořivě – humanistická výchova - kdy humanismus vyzdvihuje důstojnost a hodnotu člověka a její schopnost seberealizace. Tato teorie říká, že každý člověk má v sobě potenciál pro zdravý a tvořivý růst, pokud respektuje svoji zodpovědnost za vlastní život a využije tento potenciál. Pak je každý jedinec schopen překonat případné omezení v podobě výchovy rodičů, různých sociálních tlaků či vzdělání. V tomto výchovném směru nemá vychovatel jednostrannou roli, je flexibilní. (Zelina, 2004, s. 161 - 165)

Výchova – definována jako záměrné a cílené působení na jedince během jeho života, které probíhá v daném společensko – kulturním systému. (Helus, 2004)

Vzdělávání - definováno jako proces, který napomáhá a podporuje učení. Taktéž lze říci, že je to proces směřující primárně k rozvoji jedincových schopností, vědomostí, dovedností a návyků.

PŘÍLOHA P III: PŘEPISY ROZHovorŮ

(Přepisy rozhovorů R 1, R 2, R 7)

R2 Rozhovor s Miroslavem Dědičem ze dne 5. 3. 2016

Rozhovor uskutečněn ve 13h. v rodinném domě manželů Dědičových, Chlumany

Tazatelka: Jaká byla Vaše první pedagogická zkušenost?

M. Dědič: To bylo těsně po válce, to jsem neměl kvalifikaci žádnou. To jsem vlastně končil gymnázium. V obci Zahájí, u Hluboké nad Vltavou. Tam jsem ještě nastupoval jako student v období maturity.

Tazatelka: Měl jste ambice být pedagogem již na gymnáziu?

M. Dědič: Ano, já jsem k tomu inklinoval, víte? Mě to zajímalo. A ona byla situace po válce taková, to kantoři nebyli. To bylo pár starců, protože nacisti chtěli české školství zlikvidovat. Ta situace s učiteli byla tenkrát kritická. My jsme i za té války moc nestudovali, my jsme studovali s lopatou a krumpáčem. My jsme byli všude možně totálně nasazení, víte?.

Tazatelka: Co jste vyučoval ve škole, v obci Zahájí?

M. Dědič: První stupeň, to byla dvoutřídka.

Tazatelka: Co jste chtěl ve své práci učitele dokázat?

M. Dědič: Já jsem tam nastupoval s takovým zájmem a rád. Tam byl pan řídící Svoboda, velmi hodný člověk. Přijal mě s nadšením, byl rád, že tam někoho má.

Tazatelka: Jakým způsobem jste získával pedagogické zkušenosti?

M. Dědič: Podívejte se, já jsem vztah k dětem měl, byly to děti chuděry, které vyrostly ve válce. My jsme se měli rádi navzájem. Já jsem všude, kde jsem byl, byl v pozitivním vztahu k dětem.

Tazatelka: Je absolvent gymnázia schopen vzdělávat děti? Ví, jaké metody používat, jak s dětmi pracovat?

M. Dědič: To víte, tehdy vzdělávací příprava nebyla. Zakládaly se kurzy pro učitele. Kde jsme se v těch kurzech naučili takový grunt toho učitelství. Postupně jsem k dětem inklinoval a ony mě měly rády. A vzniklo nám s některými přátelství na celý život.

Tazatelka: Jaká byla další pedagogická zkušenost?

M. Dědič: V malotřídce v Nákří. Pak následoval Bochoř, ale tam jsem byl jenom 14 dní. A pak mě přeložili do Skoků. To byla také rarita. Tam byli většinou Slováci, reemigranti z Balkánu. Dneska je tam jenom kostel, poutní místo.

Tazatelka: Jak se dostali reemigranti do Skoků?

M. Dědič: To bylo po válce, tam byli přemísťování chudiny jak z vnitrozemí, tak ze Slovenska. Stali se z nich boháči.

Tazatelka: Jak se Vám dařilo mezi reemigranty?

M. Dědič: Tam jsem se poprvé potkal s jinou etnickou skupinou. Mně se tam líbilo, byl jsem spokojený.

Tazatelka: Jak jste přizpůsobil vzdělávací proces dětem ze Slovenska a Balkánu?

M. Dědič: Naučil jsem se jejich jazyk, umím dobře slovensky, sblížil jsem se s lidmi. Dokonce jsem tam byl i starostou. Děti byly skromnější, hodnější. Obávaly se, že český kantor na ně bude zlej. Ale my jsme se rychle spřátelili. Jinak jsem nemusel používat jiné pedagogické metody. Bylo to stejné jako s českými dětmi.

Tazatelka: V říjnu 1949 jste působil v Novém Zvolání. Jaké to bylo učit německé děti?

M. Dědič: Ano. Samozřejmě byly šokované, čekaly, že je budu nenávidět. Což také ze začátku si pamatuji, jak bloudily očima, já jsem stál před lavicema a, když jsem zjistil, že jsou to vesměs německé děti, tak si pamatuju, že jsem si říkal, to půjdeš radši někam do lesa, dělat drvoštěpa, než tadyhle s těma mizerama německýma, jo? To byl skutečně takový můj postoj počáteční. Taková ta averze po zkušenostech, které jsem měl po válce a velice brzy se to obrátilo a to říkám naprosto zodpovědně, že od té averze, nedůvěry se to obrátilo, jak Vám říkám, tolik pláče jsem nezažil jako nejvíc při loučení s německými dětmi.

Tazatelka: Jaká byla specifika vzdělávání německých dětí v poválečném Československu? (Najdete nějaké odlišnosti ve srovnání s edukací českých dětí?)

M. Dědič: Nemůžu hovořit o nějakém zvláštním rozdílu, samozřejmě, že jsem se musel učit já taky. Protože jsem sice německy částečně ovládal, poněvadž jsme měli za války němčinu. My jsme se začali mít rádi, to vím i od nich a zůstali jsme přáteli. Ema Ózerová sem jezdí každý rok. Což je doklad toho, že jsme si skutečně rozuměli. Lidská vstřícnost

a zájem o děti je v podstatě víc, než nějaká pedagogická metoda. Měl jsem ty děti rád, chtěl jsem, aby z nich něco bylo. Viděl jsem tam pak děti, ne Němce. Víte, já jsem ten kontakt, nebo jak bych řekl, kantorskou duši měl.

Tazatelka: O rok později stojíte v kanceláři školního inspektora Boubelíka v Českém Krumlově, jak jste se rozhodoval kam pokračovat ve své práci?

M. Dědič: Víte, pro mě to prostě bylo šokující, já jsem si myslel, že mě nemůže nic překvapit, já už jsem učil všechny možný národnosti, tak si vzpomínám, jak jsem byl překvapenější, přímo mě to šokovalo, když jsem slyšel tu poslední nabídku. Škola plná cikánů. Tím jsem přímo šokoval inspektora, že jsem si vybral cikány, to prostě nedovedl pochopit. Inspektor řekl: „Buď jsi ideální humanista, nebo blbec“. Já jsem mu říkal, co všechno jsem zažil a s cikánama jsem ještě nic neměl. Na to mi řekl: „Dobře, tak tam půjdeš. Podívej, přijde jaro, cikáni zvednou rance a já Tě pak dám, kam budeš chtít.“ Takže já jsem tam skutečně nastupoval, sám, jenom s takovou pochybností a díval jsem se spíš na to, jako na takovou raritu a zajímavější životní příběh, jo? Přijdeš mezi cikány, já se na ně také koukal jako na sebranku, která žije ze dne na den, a o tom jsem byl přesvědčenější, že se zvednou a zmizí. Ale nastupoval jsem tam s tímhle tím negativním přístupem a s takovým zájmem, prostě, zažít něco, co málokdo zažije. Protože doposud většinou všichni od nich utekli, od cikánů. A já, prostě mě to zajímalo a já jsem tam vydržel. Což šokovalo i inspektora. No a zůstal jsem tam prostě a velice brzy jsem zjistil, že jsou to zase chuděry děti, které nemůžou být jiný, protože v tom vyrůstaly. Doma byl takový miserábl, oni tam vyrůstali, takže jsem se na to začal dívat s takovým pochopením a výsledek byl, že se prostě jim začalo líbit, že začali mít raději mě, než mámu s tátou. Zůstávali ve škole. Rodiče nadávali, že mají radši školu, než je. No, ale bylo to tak, prostě. Já jsem si pak uvědomil, že to není nějaká výstřednost, ale že je to tak a já jsem přešel na práci z přesvědčení.

Tazatelka: Jaké byly začátky v Květušíně?

M. Dědič: Já jsem do Květušína nastupoval jako do mateřské školy a měl jsem zkusit, jestli by šlo s těmi dětmi něco dělat. Podívejte, musíme si uvědomit, že se vše odehrálo v pohraničí, v době, kdy nikdo o cikány nestál. Natož je chtít donutit chodit do školy. Ale snažili jsme se navázat kontakt a sblížili jsme se. Já jsem je dostal na svou stranu díky fotbalovému míči a houslím. „Pane učiteľ, zahrajte nám na húsle“ nebo „Idem na lúku si hrať s míčem“ a já jsem jim říkal, ale nejprve se budeme učit. Když se nebudete učit,

nepůjdeme na louku s míčem a nebudu vám hrát na housle. A to byly první kroky, kdy si na to začali přivykat. Protože ze začátku ten zájem byl skutečně minimální. Ten šel přes výhody, požitky pro ně.

Tazatelka: Jakým způsobem jste získával romské děti pro výuku?

M. Dědič: Přes odměny. Nejenom přes míč a housle, ale i dostali teplé jídlo, mohli přespat ve škole, koupili jsme jim boty, protože chodili bosí i v zimě. Oni ale boty zase prodali. Chodili do školy a tam se přezuli do školního, a když šli domů, tak se zase museli přezout do svojich. Tak jsme zamezili, aby je neprodali. Ono to nebylo jednoduchý, ty začátky, než jsem se dostal do situace, kdy se z těch nejstarších a nejinteligentnějších dětí začali dělat moji spolupracovníci, protože později jsem já jenom zavolal si ty nejstarší hochy a děvčata. Řekl jsem jim tohle a tohle potřebuji zařídit a oni to zařídili. Jinak byla nutná důslednost a byla to tak trochu metoda „cukru a biče“. Jejich rodiče tomu nedůvěřovali, jako škole, a ještě, když jsem je tam nechal přespat, tak proti tomu rodiče byli. Přišli do školy a vyhrožovali mi. Povšechně nemůžu říct, že by se se všema dalo něco dělat nebo ne, bylo to o jedincích. Na některé stačilo jim dát nějakou dobrotu na talíř, na jiný bylo třeba vzít „Makarenka“.

Tazatelka: Rodiče Vám nevyčítali fyzické tresty?

M. Dědič: Ale jo, to víte, že jo. Jistě, že jo. Ale to už byla situace, kdy jsem měl většinu dětí na své straně. Potom jako rozhodování rodičů bylo už druhořadý. To už nebylo to, co by děti ovlivňovalo.

Tazatelka: Je možné konstatovat, že se děti postavily svým rodičům, chtěly být ve škole?

M. Dědič: Ano, tak měli radši školu než rodinu, kde prostě byla špína, nepořádek, zima.

Tazatelka: Jaký vliv měly, školou nabízené výhody, na zájem romských dětí o výuku?

M. Dědič: Ano, oni viděli, že se tam mají lépe, než doma. Sice je rodiče tahali domů, ale tam je čekal jen miserábl. A potom ta garda těch nejkultivovanějších začali ovlivňovat ten celek. Já jsem prostě řídil práci v dětském domově přes děti, přes ty nejstarší. Prostě přes ty skutečně kultivované. To, že jsem v nich měl spolupracovníky, bylo obrovské plus.

Tazatelka: Objevil jste ve třídě i nějaké studijní talenty?

M. Dědič: Ano, celkem brzy jsem zjistil, že některé děti mají IQ na úrovni, byly nadané a pracovití a se vztahem ke vzdělávání. U nich se ta situace začala měnit rychle.

Tazatelka: Jak to bylo s útekem dětí ze školy?

M. Dědič: Ale to byli jedinci, to nebylo masově.

Tazatelka: Neměl jste někdy chuť odejít ze školy pryč?

M. Dědič: Ne, poněvadž to byla romantika, víte? Kdybych se byl na to díval jen jako na zaměstnání, že za to budu brát peníze, tak bych byl asi brzy odtud utek. Ale mě to zajímalo, protože to bylo něco zajímavého, nevšedního s čím jsem se nikdy předtím nesetkal. Já jsem si říkal, ty děti tady rostou a ty máš na tom vliv, že se předělávají k lepšímu. A to byla pro mě odměna, že jsem viděl, jak jsou úspěšní. Když šli potom do Horní Plané do vyšších tříd. A když potom první začali studovat střední školy, učiliště, vysoké školy.

Tazatelka: Kdy přichází myšlenka, že z květušinské školy uděláte internátní školu?

M. Dědič: Ta přišla hodně záhy, i vlivem vojáků, protože zakladatelem školy byl Dr. Pohl a ten samozřejmě, že byl šokovaný tím, co se děje.... My jsme ze začátku vůči sobě měli averzi. Já jsem se na něj díval jako na vojáka, oficíra, to musí být komunista jako prase a on na mě podobně, co já jsem, když mám takové zázemí, ne? Že se mnou počítají vážně, to musím mít u strany dobře atd. Teprve postupně jsme se skamarádili. Když jsme zjistili, že máme na politiku stejný názor. A pak jsme spolu jezdili s přednáškami.

Tazatelka: Měl Dr. Pohl v Květušíně velký vliv?

M. Dědič: Ano, jistě. Jemu věřili cikáni v první řadě, ne mě. Také, když já jsem něco potřeboval, tak jsem řekl jemu, on řekl, neboj, já to zařídím.

Tazatelka: Jaká myšlenka provázela zakládání internátu při škole v Květušíně?

M. Dědič: Díky tomuto způsobu, že budou na internátě, budou mít zázemí, dostanou se z negativního vlivu svých rodičů, jsme je získávali a oni se stali opravdovými příznivci školy. Z přesvědčení, že je to dobře, že jsou ve škole. Protože ze začátku to byla averze, nedůvěra a pak si ověřili, že je to v jejich prospěch a tím se vlastně celá situace začala měnit. Ale nemohu říct, že by to bylo takhle cílené, že to, že dostanou najíst, tak budou ve škole. Tak samozřejmě, když měli hlad, tak jsem jim říkal, tak tu zůstaň, dostaneš jídlo. To nebylo masově, to bylo přes jednotlivce. A pak to zapůsobilo, když z nich postupně vznikl kolektiv, tak mohli ti jednotlivci ovlivňovat ty druhé. Ta doba předtím bylo prostě ovlivňování jednotlivců. V podstatě jsem nejdřív pokryl tu potřebu základních věcí a pak, když už mi důvěřovali a viděli, že to s nima myslím dobře, už to nebylo potřeba.

Ale začalo to téma jednotlivcema nejdříve. To byly ty pilíře, na kterých jsem to postavil. Než to přešlo tak jakoby na celek, to trvalo dlouho. A že by byla situace, že by všichni do jednoho byli pozitivně napojeni, to není pravda. Vždycky se našli jedinci nebo skupinky, kteří se na věc dívali negativně. Ovšem to byl rozdíl na dobu, kdy byli všichni proti mně nebo škole, než, když potom byli ze začátku někteří a postupně většina se mnou a se školou proti těm, kteří přistupovali k tomu negativně.

Tazatelka: Jak jste zvládal tyhle jednotlivce?

M. Dědič: Zase přes ty spolupracovníky z řad starších, kteří jim to vysvětlili. Vůbec musím říct, že Ti inteligentnější, vyspělí brzy pochopili, že je lepší žít ve škole, něco se naučit, mít zázemí, než se flákat někde světem s tátou a mámou. Proto také od nich utekli. Já si pamatuju, že, když tehdy přijela komise, že bude likvidovat školu, to prostě přišlo rozhodnutí, že ta škola je pro ně zbytečná, že se to bude likvidovat, přijela komise z kraje. Oni zírali, třída byla plná, seděli, učili se. A já jsem konstatoval, že chodí do školy a, že to s nima jde. To bylo v průběhu času fungování školy. Prostě říkali, že škola pro cikány není důležitá. Internátní péče byla samozřejmě pozitivnější, protože v klasické škole posadili cikána do poslední lavice samotného a tam dřepěl a nikdo si ho nevšímal a oni nemuseli nic dělat. Zatímco tady jsme s nima pracovali se všema. V tuhle chvíli pomohl Pohl, protože on byl v těchto věcech všemocnej. Měl kontakty na ministerstvu. Přesvědčil je, že to, co se dělá v Květušíně, je dobře. Sice měl často problémy, že on voják a dělá tam takovýchle věci s cikánama. Neměl to jednoduchý. O tom zrušení, to byl prostě názor někoho, kdo seděl na místě, kde se rozhodovalo a to byl jeho pohled na věc. Záleželo na tom, kdo tam je. Protože v tom centru dění sedělo hodně lidí, kteří cikány nemohli ani cítit a dívali se na ně s nenávistí, ne s pochopením.

Tazatelka: Jak se integrovali rodiče dětí do vesnického života?

M. Dědič: Byly tam jednotlivé rodiny, vzpomínám si. Rodina Černých a ti prostě tam byli trvale. Ti neodešli s těma druhejma. Byly to sice jen dvě rodiny, co zůstaly, ale i to mělo vliv na ten celek. Vedení statku s nima moc nevycházelo, ti byli proti nim. Tak tam bylo často zle.

Tazatelka: Jaké jste měl pracovní vztahy s úředníky, například se sociálním odborem?

M. Dědič: Velmi dobré, ony měly radost, když viděli, že se cikáni kultivují a zařazují se do života. Takže jsem našel i v těchto institucích spojence, kteří mě pomáhali v mé myšlence. Samozřejmě ne všichni se na těch úřadech radovali, že můžou kultivovat cikány.

To ne. Byli tam jedinci, to ano. Masové to nebylo. Samozřejmě, když se objevily pozitivní výsledky, tak se měnila i tato situace. Dneska je to samozřejmě nesrovnatelně lepší, ale není to ideál. Prostě chybí to povědomí „musíš“, protože za to dostáváš tohle a tohle. Když nebudeš dělat, tak nedostaneš. A to je to, co se u nás ouřady bojí dělat.

Tazatelka: Jaký byl přístup dětí k pěveckému a tanečnímu souboru?

M. Dědič: Tak pracovaly tam rády, podívaly se. Ony z toho měly. Viděly svět, jezdily autobusem, prostě si uvědomily, že spolupracují, že dělají kus užitečné práce. Já jsem je také motivoval a říkal jsem jim: „Vidíš to, udělali jste kus dobré práce a máš se“. A ještě jsem jim řekl: „Řekni ještě támhle tomu a támhle tý“. Netlačil jsem je nějakým striktním nařízením.

Tazatelka: Jak Vás podporovali místní obyvatelé Květušina ve Vaší snaze kultivovat romské děti?

M. Dědič: No to se nedá zobecnit, víte. Tam byli ti, kteří prostě si uvědomovali, že děláme užitečnou práci, podle toho i mluvili, jednali a šířili tu myšlenku a pak byli ti, kteří prostě říkali, co mají co strkat peníze do cikánů, že se na to nevykašlou, na sebranku a nevykopnou je. Takže někde i nenávidí. Třeba i po zkušenostech. Je to svým způsobem složitá záležitost. Víte důležité je to, kdo se na to dívá z toho humánního hlediska. Jako v tom smyslu pomáhám té společnosti, aby se lidi měnili.

Tazatelka: Jaké bylo osazenstvo na Dobré Vodě?

M. Dědič: Tam už byly přidělovány i děti z celé republiky, nejen z okresu nebo kraje. Samozřejmě že to byli jedinci. Tamhle někde potřebovali někoho umístit, s kým si nevěděli rady. A věděli, že existuje nějaká Dobrá Voda, kde se o takovýchle děti starali. Takže byli takové situace, že přišel požadavek umístit dítě. Tak, když byla možnost, tak jsme vyhověli. Měli jsme tam dítě i ze Slovenska. To už byl takový dětský domov se školou. Tam byly dvě učebny. Pokračovali jsme v té myšlence, akorát se oficiálně jednalo o zařízení mimoškolní výchovy.

Tazatelka: Jak to bylo se zrušením tohoto zařízení?

M. Dědič: To prostě stát zrušil tyto instituce škol a děti šly do dětských domovů. Já si to pamatuju, já jsem je rozvážel. Po různých zařízeních po republice. Tak si pamatuju, jak jsme se loučili, děti plakaly a držely se auta, chtěly zpátky na Dobrou Vodu. Musel jsem je nechat tam, kam byly přiděleny.

Tazatelka: Co si o tomto kroku zrušení myslíte?

M. Dědič: To byl svým způsobem krutý zásah. Tak jako dobrá rodina je ideál pro dítě, tak dobrý internát je ideálem. Něco jiného je dětský domov, kam je vrazí a dělají s nimi to, co se běžně dělá. Tak to je. Kdo prostě dělá svou práci s potěšením a zaujetím, tak je na tom jinak, než ten, který to dělá, že za to má peníze a kouká na to, kdy půjde domů.

Tazatelka: Myslíte, že to bylo dobré řešení od státu?

M. Dědič: To nebylo, tam už se na ně pohlíželo jinak. Celý ten systém byl jiný. Tady to byl jiný, cizí jedinec.

Tazatelka: Existovala v době květušinské Školy Míru ještě nějaká škola podobného typu?

M. Dědič: V té době ne, ale později ano, někde na severu Východních Čech, tam vznikla také taková škola. Ale ta vydržela necelý rok.

Tazatelka: Myslíte si, že se inspirovali myšlenkou květušinské školy?

M. Dědič: Ne. Tam se rozhodli založit školu. Asi o Květušíně a pak o Dobré Vodě věděli. Ale nevydrželo to ani rok.

Tazatelka: Kde jste působil po uzavření Dobré Vody?

M. Dědič: Působil jsem na škole v obci Lčovice. Tam jsem si připadal, že mě budou muset udávat, že tam nic nedělám, jak jsem tam přešel z toho miseráblu a tam byl klid. Rodiče měli rádi mě i školu, měli strach, že jim uteču.

Tazatelka: Jak Vás naplňovala práce na krajském pedagogickém ústavu?

M. Dědič: Tam jsem působil jako metodik, to bylo o přednáškách. Tam jsem předával své zkušenosti. K tomu jsme dělali s Pohlem ty přednášky. Dál jsem sledoval tu cikánskou otázku, psal jsem publikace. Předával jsem zkušenosti druhým, vychovatelům, učitelům.

Tazatelka: Když se ohlédnete dnes do historie svého počínání, udělal byste něco jinak?

M. Dědič: Ne, tenhle pocit nemám. Já jsem dělal to, co jsem byl schopnej, já jsem dělal někdy i víc, než jsem musel, protože mě to bavilo. Ne kvůli tomu, že mě bude někdo kontrolovat, ale prostě měl jsem o tu věc zájem.

Tazatelka: Jak vnímáte dnešní společnost?

M. Dědič: Děti jsou stejné, ale vědí, že si mohou dovolit více a, že se jim nic nestane. Děti se nebojí prostě dát třeba i učiteli pohlavek. No to by bylo tehdy něco naprosto nemožného. Dneska má pravdu kde kdo, ale učitel musí poslouchat, není autorita. Tím nechci říci, že je všechno špatně. Ale je řada věcí, které by se měly dělat lépe, a pan učitel by měl mít respekt.

Tazatelka: Jak jste psal své deníky?

M. Dědič: Já jsem si psal deníky od svých 14 let do přibližně 89 let. Jsou to každodenní záznamy. Vkládal jsem si tam i různé výstřižky. Deníky jsem zpracoval i formou publikací.

Tazatelka: Jak to bylo s údajnými zatajenými dopisy květušínským dětem?

M. Dědič: Víte ono to tak nebylo, jak to bylo v dokumentu Zatajené dopisy popsáno. Já jsem nedal dětem jen ty dopisy, které je naváděly k útěku. Pochopitelně, takový dopis jsem jim nedal. Vždyť přece takovou lumpárnu od příbuzných, aby kazily děti. To bylo minimum, to by se spočítalo na prstech jedné ruky. Vždyť těch dopisů jako takových dostali minimum. Vždyť rodiče neuměli psát, to si nechali někde napsat.

R1 Přepis rozhovoru s Miroslavem Dědičem ze dne 20. 2. 2016

Rozhovor uskutečněn ve 14:30h., v rodinném domě manželů Dědičových, Chlumany

M. Dědič: Víte, ono bude asi zajímavé například moji první přátelé, kamarádi, jako z dětství, z období čtyř let, byli Němci. My jsme žili tam v pohraničí mezi Českými Velenicemi a Borovany, ano, na strážních domcích a se mnou prostě do třídy většina těch dětí co tam byla, byli Němci. Samozřejmě uměli česky a přátelili jsme se, prostě byli jsme skuteční kamarádi, ale fakt je, že prostě moji nejbližší v počátcích byli Němci. No, pak jsem postupně přecházel na další, ne, páč, jsem už v rámci své profese se dostal k tomu, že jsem v pohraničí byl, právě tam byli také Němci. Mě jsem třídu německých dětí v Novém Zvolání, německy Neugeschrei, jo, tam v Podkrušnohoří. Takže s těmi německými dětmi já jsem vlastně vyrůstal a byli jsme jako, tam žádné nepřátelství tenkrát neexistovalo. To prostě se rozvíjelo až za Hitlera, samozřejmě, poněvadž ten to vyprovokoval, prostě ty negace. My jsme spolu v podstatě vycházeli velice dobře, no.

Tazatelka: Vy jste vystudoval gymnázium, a po gymnáziu, to už jste bydleli, v té době ve Zlivi nebo kde?

M. Dědič: To jsme byli ve Zlivi, ano, tam do Zlivi jsme se dostali v roce 1939, jo. Když prostě nás jako obsadili, poněvadž začala válka, ne v roce 1939. Tak to jsme se přestěhovali do Zlivi, zase na strážní domek. Je to na břehu rybníka Bezdrev. Strážní domek železniční, prostě. No, tak tam jsem prožil vlastně svoje školní léta, jo?.

Tazatelka: Kde jste studoval, v Českých Budějovicích?

M. Dědič: Dojížděl jsem vlakem ze Zlivi do Budějovic na gymnázium. A z toho období mám některé ty vzpomínky taky, samozřejmě. Je to to „Omluvte mě, pane profesore“, to je z tohoto období.

Tazatelka: Jaké gymnázium jste studoval? Na Jirsíkově gymnáziu?

M. Dědič: Ne, to bylo Reálné gymnázium v České ulici. Jirsíkovo bylo v jiné budově.

(Tazatelka informuje pana Dědiče: „Já jsem totiž o Jirsíkově gymnáziu psala bakalářskou práci.)

M. Dědič: Valerián Jirsík to bylo to období, prostě, našich pokrokových mladých lidí, ano. To byl právě jako začátek té kultivace skutečné. Přitom to bylo zase to období války, bylo tím obdobím nejhorším. Protože už jenom třeba fakt, že jsme přišli třeba o nejlepší profesory, kteří byli popraveni. Já jsem kamarádil s panem profesorem Stejskalem, to byl náš češtinář, ano, a jeho syn Ivan byl potom na ministerstvu národní obrany jako plukovník, tam skončil, tak s tím jsem byl jako kamarád. S tím my jsme, prostě jako, navázali a byli jsme spolu celé to období války, jsme spolu prožili, no. Ale to má, samozřejmě, něco do sebe. To je samozřejmě krutá skutečnost, ale takové to tenkrát prostě bylo, no. Na tom se nedalo nic změnit. Já si vzpomínám, vystoupili jsme, oni je vyhnali, rodiny z Budějovic, když nás obsadili, ne, tak doktor Stejskal prostě, toho odvezli a popravili. A jeho rodina se přestěhovala k příbuzným do Netolic. A my jsme byli jako kamarádi. Tak si vzpomínám, jak jsme, oni dojížděli z Netolic, já jsem dojížděl ze Zlivi do Budějovic, ne, tak si vzpomínám, jak jsme vystupovali prostě a vždycky jsme četli plakáty, jo, co tam byly vyvěšený, kdo byl právě den před tím popraven, jo, tak si vzpomínám, jak mě Ivan vzal kolem krku, položil mi hlavu na ramena a říká: „Podívej, táta!“ Dozvěděl se, prostě, o smrti svého otce z plakátu. No to jsou takové vzpomínky. Je to prostě historie, je to fakt.

Tazatelka: Ovlivnila Vás ta doba nějak do budoucna potom do profesního života?

M. Dědič: No takhle, když jsem prostě nastupoval tam do pohraničí na tu školu a přišel jsem do třídy a tam prostě se zvedlo třicet žáků v lavicích a já jsem zjistil, že až asi na tři jsou všichni Němci, tak si vzpomínám, jak jsem si říkal, tak to bych měl jít správně radši jako drvoštěp do lesa, než se tadyhle tej pakáži věnovat, po zkušenostech, který mám. Jenže já jsem prostě byl kantor, tak jsem je začal učit a postupně jsem zjistil, že jsou vlastně chuděry děti, táta v zajetí, táta padnul na frontě, máma někde ve fabrice, prostě, dřela od rána do noci, jo, takže to jako jsem si prostě uvědomil, že to je život krutej, a že vlastně ty německé děti jsou ve skutečnosti chudáci, který nesmíš nenávidět, ale naopak. Já jsem vyrostl prostě v rodině pod vlivem Jednoty bratrské, jo, takže ten můj vztah k bližnímu byl pozitivní. Velice brzy jsem si uvědomil, že ty německý děti potřebují péči, protože jsou chudáci ve skutečnosti. Ne nenávist. A fakt je, já jsem to myslím taky tam v publikaci taky, tolik pláče nezažil, nikdy předtím ani po tom, jako, když jsem se loučil s německými dětmi. Protože z té původní averze až nenávisti prostě vyrostla láska a pozitivní vztah. A existuje do dneska, Ema Marxová, rozená Ozerová, jo, žije ve Větrní u Českého Krumlova, to je moje žákyně, Němka, s kterou udržuji kontakt. A co ta mě sem už přivezla delegací z Německa, jo, protože jsme jako v pozitivním kontaktu a tam prostě ona, ten vztah, jako pozitivní vytvářela, takže jsme byli v tom kontaktu pozitivním, existuje to do dnes. Ještě pořád si vzpomene, přijede, jo, a těch delegací jsem přivedla už spousty. Teď už samozřejmě tolik ne, protože já už jsem taky dědek, jo, (smích) kterej ty kontakty nemá už takový jako dříve, ne.

Tazatelka: Po gymnáziu jste šel rovnou učit, s tím, že jste ještě nebyl pedagog?

M. Dědič: Já jsem nastupoval ještě jako i bez maturity, prostě jo, ty moje začátky kantorské. To byla moje první štace v Zahájí, ano. Tak tam jsem prostě učil na obecné škole. Potom druhá moje štace bylo Nákří, a to je u Dívčic, to jistě také znáte, jo, no, tak to všechno to byly ty moje začátky. Prostě no z toho období a odtud jsem potom přešel, byl jsem jako přemístěn do toho pohraničí. Neznal jsem lepší nebo vyšší úroveň vztahu, než právě s německými dětmi, z tohoto období.

Tazatelka: Pak Vás čekala vojenská služba?

M. Dědič: Jistě, dva roky jsem byl na vojně. Pro zajímavost já jsem byl prostě ve škole pro důstojníky v záloze se Zátokem. Ten tam sloužil jako mladej poručík, jo, tenkrát. Tam jsme se spolu poznali.

Tazatelka: A pak jste po skončení vojenské služby přijel do Českého Krumlova a tam jste si vybral možnost jít pracovat s cikánskými dětmi do Květušina?

M. Dědič: Ano, ano. Souhlasí, právě si vzpomínám, když inspektor, jmenoval se Boubelík, mě tam prostě přivítal ... - vyrušení - Tak si vzpomínám, že, když jsem se u něj hlásil, když jsem se konečně vrátil po letech z toho pohraničí, ne, tam z Podkrušnohoří, a hlásil jsem se u něj na Krajském úřadě školském, ano, no, on říkal, heled', mám tady Horní Planou, mám tady Černou, jo, tak se tady posadíš na čtvrt hodiny a co si vybereš, tam Tě dám. Mám tady ještě jednu věc, ale tam Tě posílat nebudu, tam pošlu nějakýho kluka co je na vojně, protože to je ve vojenském prostoru, jsou tam vojáci prostě a ta vesnice je celá osídlená cikánama. To víš co to je za sebranku a tak, takže to Ti říkám jenom pro úplnost, rozmysli si, kam chceš nastoupit. Já jsem za čtvrt hodiny vstal a řekl jsem: „Já půjdu do toho Květušina k těm cikánským dětem.“ On říkal: „Jsi normální? Nezbláznil ses? Vždyť máš tady ty možnosti, ne, na těch, no a já jsem mu říkal, nezlobte se, ale já jsem učil už tyhle všechny možný děti německý, reemigranty z Balkánu a z Volyňska, z Ukrajiny a říkal jsem si, že už mě nic nemůže překvapit a najednou tady mám, prostě, celou školu, kde jsou cikáni. A to zkušenosti s tím nemám. A on říká: „No, dobře. Podívej se, cikáni se na jaře zvednou, vezmou rance, zmizí a já Tě dám na školu, kam budeš chtít.“ No a já jsem s nima začal a výsledek byl, že jsme se tak spřátelili, že zůstali ve škole, přestali chodit domů, prostě vzniknul dětskej domov a bylo to fantastický, prostě všichni byli překvapení, jak je to možný, že, prostě, cikánský děti si oblíbily kantora a školu.

Tazatelka: My se určitě budeme potom Květušinu a Vašemu experimentu, jak se to nazývá, internátní škole, více věnovat v dalším rozhovoru, každopádně musela to být obrovská práce, obrovský zážitek, myslím si, že i pro Vás, protože to nebyla lehká práce....

M. Dědič: No, ono v publikaci, časopise Bar, Bar je článek: „Cikánský experiment“ a to jsou právě vzpomínky na mojí práci tam.

Tazatelka: Já jsem z té Květušínské poemy, opravdu jako čtenář neskutečně nadšená a musím říct, že to co jste tam vykonal za obrovskou práci, protože jste tím ovlivnil, si myslím, poměrně velkou masu cikánů, protože to nejsou jen ti, co tam byli, ale oni potom vychovávají tak svoje děti.

M. Dědič: Ano, souhlasí. Vždyť jich řada byla středoškoláků a vysokoškoláků potom, ne, Franta Bandy to byl jeden z těch žáčků, kteří tam začínali se mnou, prostě a to byl kantor potom. Jeho dcera učí ve Štěkni u Strakoníc na základní škole.

Tazatelka: Myslím si, že jste vykonal opravdu obrovskou práci, že vlastně celý ten Váš tým (když použiji ten současný moderní název), protože i ty praktické věci, kdy vám tam děti chodily neustále zavšivené, špinavé, bez bot a podobně. Jak jste se snažili je znovu šatit a obouvat, odvíšivovali je, to byla nekonečná práce v podstatě. Věnovali jste obrovské úsilí. Moc se mi také líbilo, jak jste zmiňoval ve své publikaci, jak jste se jim přiblížil dvěma prostředky, a to kopacím míčem a houslemi.

M. Dědič: Ano, ano. No jo no, já si vzpomínám, jak jsem prostě vstoupil do třídy a samozřejmě ty vztahy byly negativní ze začátku, ne, prostě dívali se na mě s určitou averzí, jo, poněvadž čekali, že je nenávidím, kdoví co všechno s nima budu dělat špatného, ne? No a já naopak prostě, když jsem vstoupil do třídy s houslema, si vzpomínám, jak celá třída zašuměla: „Učiteli, jste bašável pre lavuta.“⁴¹ No, to bylo fantastický, tím jsem je získal, protože začali zpívat, tancovat, ne? No a já jsem potom začal: „Napřed se budeme učit a potom budeme zpívat a tancovat.“ A oni si postupně na to zvykali. Zrovna tak fotbalový míč, ne? Šlo se ven, ano, budeme si hrát, budeme kopat, ale napřed se budeme učit.“ To byly prostě začátky, až se děti skutečně zkulivovali a škola byla pro ně samozřejmostí.

Tazatelka: Vy tam uvádíte, v této publikaci, že vlastně v podstatě jste, ale neměl jste ty zkušenosti, v podstatě jste se tak jakoby učil, jak vychovávat.?

M. Dědič: Jistě, já jsem se na to také díval jako na romantickou část svého života, s tím, že se na tu sebranku budu nějaký čas dívat, než se seberou a utečou, jo? A bral jsem to jako kus romantiky životní. Ale stalo se něco neuvěřitelného, děti prostě zůstaly ve škole a chtěly být se mnou. Ne s mámou a tátou. Takže to byl zvrát nepředstavitelnej. Nejvíc jsem byl tím šokovanej já, samozřejmě jsem si uvědomil: „No vidíš, jsou to děti jako všechny ostatní, záleží jenom na tom, jak se s nima jedná, a když je to pozitivní, tak jsou tvárné, jako všechny ostatní.“

⁴¹ Překlad: „Učitel hraje na housle.“

Tazatelka: Je to taková nepopsaná kniha, že jo, ty děti. A vy jste vlastně do nich vepsal to dobré.

M. Dědič: Ano, souhlasí. Třeba ta Olga Červeňáková, ne, to byla také jedna, ta byla potom vynikající vychovatelkou. Jo. Z původní cikánky, kterou tejdén jí hledali policajti po půdách, jo, všichni jí říkali, jak se bude mít špatně, a tohle, takže ona utíkala, schovávala se, no a pak z ní byla jedna z nejlepších žákyň, vystudovala a byla vynikající vychovatelkou.

Tazatelka: Jaká byla myšlenka, ke které jste vzhlížel v rámci edukačního procesu s romskými dětmi?

M. Dědič: Jednak mě to jako bavilo, bylo to prostě něco neobvyklého, ano a potom prostě ty moje, jako z mládí, Jednota bratrská, vztah k lidem, milovat bližního svého jako sebe samého, bez rozdílu o koho jde, ne, prostě k tomu já jsem byl už od mládí veden. Ne k nenávisti, ale naopak, prostě. K vzájemnému mezilidskému pochopení. A z toho se to potom vyvinulo, takže ze začátku jsem se na to díval jako kus romantiky, než jsem si uvědomil, že děti přilnuly ke mně a začaly mě mít radši, než mámu s tátou. Tak jsem si uvědomil, o co tady vlastně jde, a, že je mojí povinností podle toho jednat. Což se taky dělo a prostě ty děti vyrůstaly a kultivovaly se.

Tazatelka: A měl jste někdy okamžiky, kdy byste to byl býval chtěl ukončit a raději šel do nějaké školy, třeba tady v Českých Budějovicích?

M. Dědič: To byly jenom ty začátky, než jsem si jako uvědomil, že se jedná o lidské bytosti. Tak to jo, ten začátek byla averze a negativní. Co se budu s tou sebrankou tady otravovat, to půjdu radši do lesa jako drvoštěp, než tohle, ne? A pak jsem si ověřil, že jsou to kultivovatelné děti jako všechny ostatní. Protože oni potom, když prostě ke mně přilnuly, tak já jsem si uvědomil, že oni Tě mají radši, než mámu s tátou a podle toho jsem se k nim začal chovat. No oni začali vyrůstat, absolvovali školu, pak střední školu, některá učiliště a i školy vysoké.

Tazatelka: Já se zeptám, jaký vliv měl nebo jakou úlohu sehrál pan Dr. Pohl tam?

M. Dědič: No, podívejte se, byl to voják, byl to humanista v uniformě. On prostě, když viděl tu situaci, já jsem samozřejmě potom se s ním skamarádil, my jsme potom spolu přednášeli, jezdili jsme po celé republice formou přednášek pro kantory většinou nebo pro ty, které to zajímalo, nebo v té oblasti pracovali. A když viděl ten miserábl ve vesnici,

tak o tom přemýšlel co by s tím měl udělat. A tak prostě tam pro ně otevřel školu. Bylo to na samotě, na kraji u lesa. Ale byla to škola mateřská, jenom. A do té školy mateřské donášely maminky dvouletá batolata a pak ti nejstarší tam byli patnáctiletí. Takhle prostě to bylo a ten Pohl prostě jako, samozřejmě, že jsme se spolu bavili, sám tomu nevěřil, že s tím půjde něco udělat, prostě. Jeho vliv byl, že on tu školu otevřel, aby existovala. A na straně druhé, nebýt mě, tak by to také ztroskotalo. Byli by utekli, tak, jak se skutečně stalo, že odešli. S tím rozdílem, že se vrátili. To bylo prostě takové překvapení, to byli šokovaní na okrese, na kraji, prostě na ouřadech, že cikáni utekli od mámy a od táty do školy. To bylo prostě tenkrát něco fantastického, no a Pohl byl taky šokovanej a samozřejmě měl z toho radost, takže jsme potom spolupracovali na skutečné úrovni.

Tazatelka: A ono vlastně, jak jsem se dočetla, s nimi nebyla lehká spolupráce, chodil jste za nimi do jejich ghét, přemlouvav je, aby tam děti pustili. Dospělí měli problémy s prací, protože tam nechodili apod., tak jsem se tam dočetla, že pan doktor Pohl tam působil jako určitá persona, která je srovnala, že ano?

M. Dědič: Souhlasí, ano. To víte, on se o ně staral zaprvé, aby dostali příspěvky, jak to bylo potom v sociální oblasti, že začal se o ně starat po stránce humánní. No a s tím také nepočítal, že je bude kultivovat školou. Jenom prostě, aby neměli hlad a, aby nechodili polonahý nebo v roztrhaných hadrech. To byl začátek a tak se na to díval Pohl. Postarat se o ně po této stránce. No a pak zjistil, když jsme začali spolupracovat, tak zjistil, že jsou to děti jako ostatní a, že se s tím něco udělat musí a udělat dá. A tím okamžikem se změnila celá situace a Pohl začal pracovat teda jako uvědoměle, to už nebylo takové jako romantika, co s tou sebrankou jako bude, už se začalo pracovat.

Tazatelka: A pomáhal Vám třeba i na úrovni institucionální, kdy prostě u nějakých institucí vypomohl něco vyjednat nebo to bylo spíše na Vás?

M. Dědič: To víte, že jo, protože on byl instituce vrcholná, v tehdejší době, on mohl víc, než já. A protože došel k tomu přesvědčení, že to užitečné je, tak to skutečně dělal a prostě se to měnilo ve prospěch školy a této skupiny lidí.

Tazatelka: Takže to byl pro Vás takový přítel?

M. Dědič: Ano. My jsme se potom spolu přátelili. Ze začátku on se na mě samozřejmě díval co ten civil tam, co já s ním, ne? Já zase jsem se na něj díval taky jo, no jo, ten má uniformu, o co mu jde asi, ten má v hlavě. Říkali, že se o ně stará a tím to končí. A došli jsme k tomu vzájemnému vztahu, pak jsme jezdili po republice spolu přednášet.

Tazatelka: To se málo kdy vidí humanista v uniformě, většinou ti humanisté bývají pacifisti.

M. Dědič: Souhlasí, ano, ano. No, oni totiž taky, samozřejmě, že k tomu nejsou vedeni. Že by vybočovali, aby pomáhali bližnímu svému. Voják je dneska voják, on taky slouží třeba někde támhle v Orientě, není jenom doma.

Tazatelka: Pak tedy Květušín byl zavřený nebo jste se odstěhovali.

M. Dědič: My jsme se odstěhovali na tu Dobrou Vodu. Protože ten Květušín, jsem si uvědomil, že to je prostředí, které jaksi je příliš malé a skromné. Že by bylo třeba najít větší prostor, kde by se skutečně mohla rozvinout škola na úrovni, výchova atd. Tak jsme potom domluvili přestěhování na tu Dobrou Vodu. To byl objekt, kterej byl prázdněj. To byla ruina, když jsme začínali. Patřilo to okresu Teplice a byla to prázdná budova, která se uvažovala, že jí asi zbourají. No, a když jsme se tam stěhovali, to bylo skutečně nepředstavitelný, víte, do čeho my jsme šli. Tam prostě bylo svinstvo, prostě, zdi všechno otřískaný, pomazaný a tak dále, takže to vypadalo na likvidaci a já jsem jako v téhle věci byl dost intenzivní, že mi to nedalo, jsem si říkal, no tak zkusím s tím něco udělat. A z toho „zkusím“ se vyvinul dětskej domov, kterej brzy začal mít úroveň, a došlo to tak daleko, že tam pak začaly jezdit delegace ze všech možnejch končin. Byly se podívat, jak se kultivujou a vzdělávají cikánské děti.

Tazatelka: Vy jste byl v té své myšlence natolik vytrvalý a natolik jste obětavý, že jste prostě došel svého cíle a to je na tom to nádherné.

M. Dědič: No, mě to prostě bavilo, víte. Mě to prostě zajímalo. Pro mě to byl kus romantiky taky. Ne, že bych to považoval jako za nějakou dřinu nebo za nějakou práci navíc. Mě to prostě bavilo a zajímalo.

Tazatelka: Tak Vy už jste v podstatě dával dohromady i ten Květušín, že ano? Protože tam to také nebylo připraveno úplně tak, aby to byla internátní škola.

M. Dědič: Ano, souhlasí. Já jsem tam také nastupoval jako kantor do mateřské školy. S tím, že se s tím asi nic moc dělat nedá. A když jsem si ověřil, že jsou to děti kultivovatelné a dokonce, prostě, začaly víc táhnout ke mně, než k rodině, no tak jsem samozřejmě změnil svůj postoj k nim. Já jsem je začal mít rád, no. Uvědomil jsem si, že to dítě, chuděra, je třeba mu pomoc, ne ho nenávidět.

Tazatelka: Jak Vám vycházely vstříc nebo jaká byla spolupráce s vládními institucemi?

M. Dědič: No, tak já bych řekl, že to bylo pozitivní. Samozřejmě prvotně to vycházelo z armády, protože Ministerstvo národní obrany mělo na starosti ty objekty, poněvadž to byl vojenský prostor. Takže všechno, co začali dělat, vlastně dělali vojáci. Přes ně prostě se začalo dít všechno ostatní. Ty kontakty potom i s ostatními institucemi šli přes armádu.

Tazatelka: Já jen jestli na Vás nekoukali vládní instituce divně, že nějaká rómská škola, to nám je jedno, nebyli jste jim přítěží?

M. Dědič: Podívejte se, to bylo, jaký byl postoj toho jakého pracovníka. Protože byla tam řada těch, kteří měli negativní vztah, ne, kteří prostě uvažovali o tom, jaká škola pro cikány, ať vezmou ranec a táhnou někam, ne. A pak na druhé straně začaly existovat instituce, které o nějevily pozitivní zájem, že se jedná o lidské bytosti, které potřebují pomoc, ne averzi.

Tazatelka: A mohu se zeptat, pane doktore, v té souvislosti, jaká byla tehdy nálada mezi cikány a ostatními, jak je vnímala společnost?

M. Dědič: To víte, ty začátky byly vyloženě negativní, protože pozitivní zkušenosti neexistovaly, tenkrát. To je pravda, že třeba doktor Holomek a ještě prostě řada, to byli cikáni, kteří byli kultivovaní už za první republiky. Protože to byly rodiny na úrovni, víte, které měly zaměstnání, měli rodinu a starali se o ni, takže tam jako už existovala péče i za první republiky. Ale nemělo to prostě tu formu, že by se to týkalo všech. Bylo to jako výjimka. Tadyhle ti Holomkovi a támhle ještě tyhle rodiny, to jsou takové ty výjimky, jo, mezi cikánama a ostatní je sebranka. Takový byl pohled na to tenkrát.

Tazatelka: Tak oni tím, jak byli kočovní, tak byly asi těžko kultivovatelní, ne? Nikde nevydrželi.

M. Dědič: Jistě, ano. No oni se sebrali a šli. A s tím se počítalo. V tom byl právě ten šok, že oni děti utekly od rodičů až z Podkrušnohoří a vrátily se do školy. Já si pamatuji, jak prostě vyprávěly, že šly kus pěšky, kus vlakem, než je z vlaku vyhodili zase, jo? A prostě říkaly, chceme do Květušína, tam to bylo nejlepší.

Tazatelka: Co jste cítil, když Vám utíkaly děti ze školy, mrzelo Vás to nebo jste si říkal, já budu koukat na ty další děti, co tady mám?

M. Dědič: Podívejte se, to byli jednotlivci. To nebylo něco masového. Prostě všude, to je i dneska, všude se najde prostě jedinec, který inklinuje spíše k tomu, jaké je to mimo

instituci ve které žije, takže mnohdy uteče. To bylo tenkrát taky tak. Ale ne, že by jako nějaké masové útoky, tak to nebylo.

Tazatelka: Takže pak jste působili v Dobré Vodě a pak, bohužel, přišel vládní návrh, že se zruší tento typ školy a vešly v platnost dětské domovy. Kde se, alespoň dle mého názoru, zašlapalo to, co jste vy dělali, protože se začalo na ty děti koukat jako na „plevel“, cikáni.

M. Dědič: Ano, ano. Ovšem samozřejmě jiná situace je dneska a jiná byla tenkrát, jo. Tím není řečeno, že v současné době jde o ideál, ale už jenom fakt, že je povinná školní docházka atd., ne?.

Tazatelka: Jak jste to zrušení Vaší školy vnímal?

M. Dědič: Já jsem to bral jako skutečnost, jaká je. Co bylo možné, jsem udělal. Netrápil jsem se něčím, co nemohu ovlivnit. Ale snažil jsem se udělat, co bylo v mých silách.

Tazatelka: Jaká byla Vaše další cesta?

M. Dědič: Pak jsem v rámci Dobré Vody vedl ústav pro morálně narušené dívky a odtud jsem odešel na Krajský pedagogický ústav v Č. Budějovicích.

Tazatelka: Věnoval jste se i přednáškám na vysokých školách?

M. Dědič: Ano, souhlasí. Přednášel jsem na Pedagogické a Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity. A také v Praze.

Tazatelka: Kde jste se potkal s Vaší paní?

M. Dědič: V Květušíně, ta tam pracovala jako vychovatelka v mateřské škole. Protože tam byla původně v provozu jenom mateřská škola, do které chodili od dvouletých batolat až do patnácti let. A já jsem tam pak nastupoval jako kantor. S jistým otazníkem, jestli se s tím dá něco dělat nebo ne. Postupně jsem to začal třídit, vyčlenil jsem osmileté a starší. Třeba šestileté ještě ne, protože ti byli v takovém stavu, že se s nima ve škole ještě pracovat nedalo.

Tazatelka: Jakou měla povahu Vaše paní, že s Vámi absolvovala tu nelehkou cestu edukace romských dětí?

M. Dědič: Ona byla mladá, měla děti ráda, oni jí. Byla obětavá.

Tazatelka: Co říkali na Vaše zaměstnání rodiče?

M. Dědič: Víte, to byla situace, že můj otec s námi byl ještě na Dobré Vodě. Měl tam světničku, tam s námi byl, dělal tam zahradníka. Všechno to dělal zadarmo. Ano podporoval mě.

R7 Rozhovor s kolegou z pedagogického ústavu v Č. Budějovicích ze dne 6. 4. 2016. Muž, 85 let (viz charakteristika osob výzkumného vzorku, kapitola 4.3)

S Dr. Dědičem se potkali v 1. polovině 70. let, v roce 1963 nebo 1964.

Tazatelka: Co Vás na panu Dědičovi zaujalo?

Moc věcí, to nevím, odkud bych začal, protože, v první řadě jsem nepoznal pracovitějšího člověka, než je on. Ovšem mám na mysli i tu práci duševní, i tu tělesnou, protože Vy to víte, jistě, co všechno on dělá. Na Dobré Vodě udělal spousty dobré práce. Hlavně jsem si ho ještě cenil v jedné věci, že po sobě zanechával kolegy, kteří, když odcházel tak dělali práci za něj. On si vychovával své nástupce a předával jim zkušenosti. To málokdo udělá. To byla jeho obrovská přednost. A ještě jedno, před čím se před ním klaním, (i když já se před ním klaním v mnoha věcech) my jsme prožívali dobu minulou, tedy totalitní režim a to byste se divila, co on si všechno dovolil. On skutečně, jestli mohu jako příklad, já jsem s ním tuhle dobu prožil hodně a jenom takovou zajímavost. My jsme byli v ústavu pedagogickém a my jsme museli být ve straně, potom z té strany nás vyhodili. Když přišel ten 68 potom kvůli pasivitě. Já, jako Mirek jsem věřící člověk, a hluboce věřící a za druhé, mám levé smýšlení než pravé. Když jsme byli ve straně, on byl pokladník. A vždycky, když přišel vybírat členské příspěvky, tak s humorem rozhlašoval: „Daň z blbosti!“, „Daň z blbosti!“. A překvapila mě jedna věc, že vedení Pedagogického ústavu si ho nesmírně vážilo, i když věděli, že on s těma komunistama nesouhlasí, i přesto si ho vážili. My jsme měli v ústavu skončit, kvůli tomu, že nás ze strany vyhodili. Nás zachránila naše ředitelka. Šla za Štrougalem, aby nás ponechali na ústavu. A řekla, že pokud nás vyhodí, tak ona odejde. Takže on pracoval, aniž by podléhal vlivu komunismu.

Tazatelka: Jak jste vnímal osobnost Miroslava Dědiče?

Je to velmi pracovitý člověk, skromný a na nějaké tituly, na to on si nepotrpí. On byl pracovitý i vůči kolegům, dostával je nahoru. Vybíral si vždycky tu nejtěžší cestu. Má také jednu ohromnou vlastnost, můžeme mít jiný názor, ale on se kvůli tomu nerozčiloval, on byl nekonfliktní. A právě proto, že nebyl konfliktní, tak mohl vychovávat Romy.

Protože to nebyla rozhodně jednoduchá práce. Víte, já jsem, stejně jako Mirek, velmi zbožný člověk. Oba jsme stejného vyznání Jednoty bratrské a oba jsme humanisté.

Tazatelka: Jak vnímáte jeho práci v pohraničí (založení 1. internátní školy pro Romy v Květušíně)

Chtěl tam, protože byl zaměřený na výchovu těchto dětí. Jednou přišel na okres, že všechny děti odešly ze školy za rodičema. Na okrese mu řekli, že školu teda zruší a on řekl:“ Ano, ale až za 14 dní.“ To jim dal jako dobu na to se vrátit. A děti se vrátily. Víte, on nebyl jenom učitel, on byl vychovatel. On s dětmi byl neustále. O prázdninách, o vánocích. On neznal čas, on neznal peníze. Nic. Dovedete si představit, co to vůbec bylo vychovávat tyhle děti v té době? To je člověk, kterýho si nesmírně vážím. Takový druhý dneska není. On děti vedl k práci. Měli tam ty včelí úly.

Tazatelka: Měli jste spolu nějaké téma, na kterém byste se neshodli?

To Vám řeknu upřímně, že ne. To vím ale jistě. Ne, neměli. Vždy jsme se dohodli dobře.

Tazatelka: Zajímal jste se někdy, díky přátelství a spolupráci s M. Dědičem, o výchovu romských dětí?

Ano, víte, já jsem byl zaměřený v té lingvistice didakticky, čili já mám k té pedagogice blízko. A k té psychologii také, pochopitelně. Já jsem znal i jednoho jeho žáka. On v tom oboru udělal hodně práce. A domnívám se, že jeho práce, kterou udělal je velmi nedoceněná.

PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ ROZHOVORU

279

280 **Tazatelka:** Co říkali na Vaše zaměstnání rodiče?

281 Víte, to byla situace, že můj otec s námi byl ještě na Dobré Vodě. Měl tam světničku, tam
282 s námi byl, dělal tam zahradníka. Všechno to dělal zadarmo. Ano podporoval mě.

283

284 **R2 Rozhovor s Miroslavem Dědičem ze dne 5. 3. 2016**

285 **Rozhovor uskutečněn ve 13h. v rodinném domě manželů Dědičových, Chlumany**

286 **Tazatelka:** Jaká byla Vaše první pedagogická zkušenost?

287 **M. Dědič:** To bylo těsně po válce, to jsem neměl kvalifikaci žádnou. To jsem vlastně končil
288 gymnázium. V obci Zahájí, u Hluboké nad Vltavou. Tam jsem ještě nastupoval jako student
289 v období maturity.

290 **Tazatelka:** Měl jste ambice být pedagogem již na gymnáziu?

291 **M. Dědič:** Ano, já jsem k tomu inklinoval, víte? Mě to zajímalo. A ona byla situace po válce
292 taková, to kantoři nebyli. To bylo pár starců, protože nacisti chtěli české školství zlikvidovat.
293 Ta situace s učiteli byla tenkrát kritická. My jsme i za té války moc nestudovali, my jsme
294 studovali s lopatou a krumpáčem. My jsme byli všude možně totálně nasazení, víte?.

295 **Tazatelka:** Co jste vyučoval ve škole, v obci Zahájí?

296 **M. Dědič:** První stupeň, to byla dvoutřídká.

297 **Tazatelka:** Co jste chtěl ve své práci učitele dokázat?

298 **M. Dědič:** Já jsem tam nastupoval s takovým zájmem a rád. Tam byl pan řídící Svoboda,
299 velmi hodný člověk. Přijal mě s nadšením, byl rád, že tam někoho má.

300 **Tazatelka:** Jakým způsobem jste získával pedagogické zkušenosti?

301 **M. Dědič:** Podívejte se, já jsem vztah k dětem měl, byly to děti chuděry, které vyrostly
302 ve válce. My jsme se měli rádi navzájem. Já jsem všude, kde jsem byl, byl v pozitivním
303 vztahu k dětem. *pedagogická zkušenost*

304 **Tazatelka:** Je absolvent gymnázia schopen vzdělávat děti? Ví, jaké metody používat,
305 jak s dětmi pracovat?

- 306 **M. Dědič:** To víte, tehdy vzdělávací příprava nebyla. Zakládaly se kurzy pro učitele.
307 Kde jsme se v těch kurzech naučili takový grunt toho učitelství. Postupně jsem k dětem
308 inklinoval a ony mě měly rády. A vzniklo nám s některými přátelství na celý život.
- 309 **Tazatelka:** Jaká byla další pedagogická zkušenost?
- 310 **M. Dědič:** V malotřídce v Nákří. Pak následoval Bochoř, ale tam jsem byl jenom 14 dní.
311 A pak mě přeložili do Skoků. To byla také rarita. Tam byli většinou Slováci, reemigranti
312 z Balkánu. Dneska je tam jenom kostel, poutní místo.
- 313 **Tazatelka:** Jak se dostali reemigranti do Skoků?
- 314 **M. Dědič:** To bylo po válce, tam byli přemísťování chudiny jak z vnitrozemí,
315 tak ze Slovenska. Stali se z nich boháči.
- 316 **Tazatelka:** Jak se Vám dařilo mezi reemigranty?
- 317 **M. Dědič:** Tam jsem se poprvé potkal s jinou etnickou skupinou. Mně se tam líbilo, byl jsem
318 spokojený.
- 319 **Tazatelka:** Jak jste přizpůsobil vzdělávací proces dětem ze Slovenska a Balkánu?
- 320 **M. Dědič:** Naučil jsem se jejich jazyk, umím dobře slovensky, sblížil jsem se s lidmi.
321 Dokonce jsem tam byl i starostou. Děti byly skromnější, hodnější. Obávaly se, že české
322 kantor na ně bude zlej. Ale my jsme se rychle spřátelili. Jinak jsem nemusel používat jiné
323 pedagogické metody. Bylo to stejné jako s českými dětmi.
- 324 **Tazatelka:** V říjnu 1949 jste působil v Novém Zvolání. Jaké to bylo učit německé děti?
- 325 **M. Dědič:** Ano. Samozřejmě byly šokované, čekaly, že je budu nenávidět. Což také
326 ze začátku si pamatuji, jak bloudily očima, já jsem stál před lavicema a, když jsem zjistil,
327 že jsou to vesměs německé děti, tak si pamatuju, že jsem si říkal, to půjdeš radši někam
328 do lesa, dělat drvoštěpa, než tadyhle s těma mizerama německýma, jo? To byl skutečně
329 takový můj postoj počáteční. Taková ta averze po zkušenostech, který jsem měl po válce
330 a velice brzy se to obrátilo a to říkám naprosto zodpovědně, že od té averze, nedůvěry
331 se to obrátilo, jak Vám říkám, tolik pláče jsem nezažil jako nejvíc při loučení s německými
332 dětmi.
- 333 **Tazatelka:** Jaká jsou specifika vzdělávání německých dětí v poválečném Československu?
- 334 **M. Dědič:** Nemůžu hovořit o nějakém zvláštním rozdílu, samozřejmě, že jsem se musel učit
335 já taky. Přestože jsem sice německy částečně ovládal, poněvadž jsme měli za války němčinu.

*Ony 'chovné' metody to odmítny, škola, spolupracovníci
Obliv a odrazitel parohůdli () zářez; v dinnu uzlu by
spojí vztahu*

336 My jsme se začali mít rádi, to vím i od nich a zůstali jsme přáteli. Ema Ózerová sem jezdí
337 každý rok. Což je doklad toho, že jsme si skutečně rozuměli. Lidská vstřícnost a zájem o děti
338 je v podstatě víc, než nějaká pedagogická metoda. Měl jsem ty děti rád, chtěl jsem, aby z nich
339 něco bylo. Viděl jsem tam pak děti, ne Němce. Víte, já jsem ten kontakt, nebo jak bych řekl,
340 kantorskou duši měl. *pedag. vztah*

341 **Tazatelka:** O rok později stojíte v kanceláři školního inspektora Boubelíka v Českém
342 Krumlově, jak jste se rozhodoval kam pokračovat ve své práci?

343 **M. Dědič:** Víte, pro mě to prostě bylo šokující, já jsem si myslel, že mě nemůže nic překvapit,
344 já už jsem učil všechny možný národnosti, tak si vzpomínám, jak jsem byl překvapený,
345 přímo mě to šokovalo, když jsem slyšel tu poslední nabídku. Škola plná cikánů. Tím jsem
346 přímo šokoval inspektora, že jsem si vybral cikány, to prostě nedovedl pochopit. Inspektor
347 řekl: „Buď jsi ideální humanista, nebo blbec“. Já jsem mu říkal, co všechno jsem zažil
348 a s cikánama jsem ještě nic neměl. Na to mi řekl: „Dobře, tak tam půjdeš. Podívej, přijde
349 jaro, cikáni zvednou rance a já Tě pak dám, kam budeš chtít.“ Takže já jsem tam skutečně
350 nastupoval, sám, jenom s takovou pochybností a díval jsem se spíš na to, jako na takovou
351 raritu a zajímavej životní příběh, jo? Přijdeš mezi cikány, já se na ně také koukal jako
352 na sebranku, která žije ze dne na den, a o tom jsem byl přesvědčenější, že se zvednou a zmizí.
353 Ale nastupoval jsem tam s tímhle tím negativním přístupem a s takovým zájmem, prostě, zažít
354 něco, co málokdo zažije. Protože doposud většinou všichni od nich utekli, od cikánů.
355 A já, prostě mě to zajímalo a já jsem tam vydržel. Což šokovalo i inspektora. No a zůstal jsem
356 tam prostě a velice brzy jsem zjistil, že jsou to zase chuděry děti, které nemůžou být jiný,
357 protože v tom vyrůstaly. Doma byl takový miserábl, oni tam vyrůstali, takže jsem
358 se na to začal dívat s takovým pochopením a výsledek byl, že se prostě jim začalo líbit,
359 že začali mít raději mě, než mámu s tátou. Zůstávali ve škole. Rodiče nadávali, že mají radši
360 školu, než je. No, ale bylo to tak, prostě. Já jsem si pak uvědomil, že to není nějaká
361 výstřednost,
362 ale že je to tak a já jsem přešel na práci z přesvědčení.

363 **Tazatelka:** Jaké byly začátky v Květušíně?

364 **M. Dědič:** Já jsem do Květušína nastupoval jako do mateřské školy a měl jsem zkusit, jestli
365 by šlo s těmi dětmi něco dělat. Podívejte, musíme si uvědomit, že se vše odehrálo v pohraničí,
366 v době, kdy nikdo o cikány nestál. Natož je chtít donutit chodit do školy. Ale snažili jsme
367 se navázat kontakt a sblížili jsme se. Já jsem je dostal na svou stranu díky fotbalovému míči

○ Internatívna škola - dobré vzťahy, mimu alebo rodiny, zájem o školu, dôležiaci deťi, príprava do života

368 a houslím. „Pane učiteľ, zahrajte nám na húslu“ nebo „idiem na lúku si hrať s míčem“
369 a já jsem jim říkal, ale nejprve se budeme učit. Když se nebudete učit, nepůjdeme na louku
370 s míčem a nebudu vám hrát na housle. A to byly první kroky, kdy si na to začali přivýkat.
371 Protože ze začátku ten zájem byl skutečně minimální. Ten šel přes výhody, požitky pro ně.

372 **Tazatelka:** Jak jste získal pro vzdělávání přes počáteční nezájem?

373 **M. Dědič:** Přes odměny. Nejenom přes míč a housle, ale i dostali teplé jídlo, mohli přespat
374 ve škole, koupili jsme jim boty, protože chodili bosí i v zimě. Oni ale boty zase prodali.
375 Chodili do školy a tam se přezuli do školního, a když šli domů, tak se zase museli přezout
376 do svojich. Tak jsme zamezili, aby je neprodali. Ono to nebylo jednoduchý, ty začátky,
377 než jsem se dostal do situace, kdy se z těch nejstarších a nejinteligentnějších dětí začali dělat
378 moji spolupracovníci, protože později jsem já jenom zavolał si ty nejstarší hochy a děvčata.
379 Řekl jsem jim tohle a tohle potřebuji zařídit a oni to zařídili. Jinak byla nutná důslednost
380 a byla to tak trochu metoda „cukru a biče“. Jejich rodiče tomu nedůvěřovali, jako škole,
381 a ještě, když jsem je tam nechal přespat, tak proti tomu rodiče byli. Přišli do školy
382 a vyhrožovali mi. Povšechně nemůžu říct, že by se se všema dalo něco dělat nebo ne, bylo to
383 o jedincích. Na některé stačilo jim dát nějakou dobrotu na talíř, na jiný bylo třeba vzít
384 „Makarenka“.

385 **Tazatelka:** Rodiče Vám nevyčítali fyzické tresty?

386 **M. Dědič:** Ale jo, to víte, že jo. Jistě, že jo. Ale to už byla situace, měl jsem většinu dětí na
387 své straně. Rozhodování rodičů bylo už druhořadý. To už nebylo to, co by děti ovlivňovalo.

388 **Tazatelka:** Je možné konstatovat, že se děti postavily svým rodičům, chtěly být ve škole?

389 **M. Dědič:** Ano, tak měli radši školu než rodinu, kde prostě byla špína, nepořádek, zima.

390 **Tazatelka:** Jaký vliv měly nabízené požitky na zájem o výuku?

391 **M. Dědič:** Ano, oni viděli, že se tam mají lépe, než doma. Sice je rodiče tahali domů, ale tam
392 je čekal jen miserábl. A potom ta garda těch nejkultivovanějších začali ovlivňovat ten celek.
393 Já jsem prostě řídil práci v dětském domově přes děti, přes ty nejstarší. Prostě přes ty skutečně
394 kultivované. To, že jsem v nich měl spolupracovníky, bylo obrovské plus.

395 **Tazatelka:** Objevil jste ve třídě i nějaké studijní talenty?

396 **M. Dědič:** Ano, celkem brzy jsem zjistil, že některé děti mají IQ na úrovni, byly nadané
397 a pracovití a se vztahem ke vzdělávání. U nich se ta situace začala měnit rychle.

- 398 **Tazatelka:** Jak to bylo s útekem dětí ze školy?
- 399 **M. Dědič:** Ale to byli jedinci, to nebylo masově.
- 400 **Tazatelka:** Neměl jste někdy chuť odejít ze školy pryč?
- 401 **M. Dědič:** Ne, poněvadž to byla romantika, víte? Kdybych se byl na to díval jen jako
402 na zaměstnání, že za to budu brát peníze, tak bych byl asi brzy odtud utek. Ale mě
403 to zajímalo, protože to bylo něco zajímavého, nevšedního s čím jsem se nikdy předtím
404 nesetkal. Já jsem si říkal, ty děti tady rostou a ty máš na tom vliv, že se předělávají k lepšímu.
405 A to byla pro mě odměna, že jsem viděl, jak jsou úspěšní. Když šli potom do Horní Planě
406 do vyšších tříd. A když potom první začali studovat střední školy, učiliště, vysoké školy. *filozofického*
- 407 **Tazatelka:** Kdy přichází myšlenka, že z květušinské školy uděláte internátní školu?
- 408 **M. Dědič:** Ta přišla hodně záhy, i vlivem vojáků, protože zakladatelem školy byl Dr. Pohl
409 a ten samozřejmě, že byl šokovaný tím, co se děje.... My jsme ze začátku vůči sobě měli
410 averzi. Já jsem se na něj díval jako na vojáka, oficíra, to musí být komunista jako prase
411 a on na mě podobně, co já jsem, když mám takové zázemí, ne? Že se mnou počítají vážně,
412 to musím mít u strany dobře atd. Teprve postupně jsme se skamarádili. Když jsme zjistili,
413 že máme na politiku stejný názor. A pak jsme spolu jezdili s přednáškami.
- 414 **Tazatelka:** Měl Dr. Pohl v Květušíně velký vliv?
- 415 **M. Dědič:** Ano, jistě. Jemu věřili cikáni v první řadě, ne mě. Také, když já jsem něco
416 potřeboval, tak jsem řekl jemu, on řekl, neboj, já to zařídím.
- 417 **Tazatelka:** jaká myšlenka byla u zrodu zakládání internátu při škole v Květušíně?
- 418 **M. Dědič:** Díky tomuto způsobu, že budou na internátě, budou mít zázemí, dostanou
419 se z negativního vlivu svých rodičů, jsme je získávali a oni se stali opravdovými příznivci
420 školy. Z přesvědčení, že je to dobře, že jsou ve škole. Protože ze začátku to byla averze,
421 nedůvěra a pak si ověřili, že je to v jejich prospěch a tím se vlastně celá situace začala měnit.
422 Ale nemohu říct, že by to bylo takhle cílené, že to, že dostanou najíst, tak budou ve škole.
423 Tak samozřejmě, když měli hlad, tak jsem jim říkal, tak tu zůstaň, dostaneš jídlo. To nebylo
424 masově, to bylo přes jednotlivce. A pak to zapůsobilo, když z nich postupně vznikl kolektiv,
425 tak mohli ti jednotlivci ovlivňovat ty druhé. Ta doba předtím bylo prostě ovlivňování
426 jednotlivců. V podstatě jsem nejdřív pokryl tu potřebu základních věcí a pak, když už mi
427 důvěřovali a viděli, že to s nima myslím dobře, už to nebylo potřeba. Ale začalo to téma
428 jednotlivcema nejdříve. To byly ty pilíře, na kterých jsem to postavil. Než to přešlo tak jakoby
i do republiky

429 na celek, to trvalo dlouho. A že by byla situace, že by všichni do jednoho byli pozitivně
430 napojeni, to není pravda. Vždycky se našli jedinci nebo skupinky, kteří se na věc dívali
431 negativně. Ovšem to byl rozdíl na dobu, kdy byli všichni proti mně nebo škole, než,
432 když potom byli ze začátku někteří a postupně většina se mnou a se školou proti těm,
433 kteří přistupovali k tomu negativně.

434 **Tazatelka:** Jak jste zvládal tyhle jednotlivce?

435 **M. Dědič:** Zase přes ty spolupracovníky z řad starších, kteří jim to vysvětlili. Vůbec musím
436 říct, že Ti inteligentnější, vyspělí brzy pochopili, že je lepší žít ve škole, něco se naučit, mít
437 zázemí, než se flákat někde světem s tátou a mámou. Proto také od nich utekli. Já si pamatuju,
438 že, když tehdy přijela komise, že bude likvidovat školu, to prostě přišlo rozhodnutí, že ta
439 škola je pro ně zbytečná, že se to bude likvidovat, přijela komise z kraje. Oni zírali, třída byla
440 plná, seděli, učili se. A já jsem konstatoval, že chodí do školy a, že to s nima jde. Prostě říkali,
441 že škola pro cikány není důležitá. Internátní péče byla samozřejmě pozitivnější, protože
442 v klasické škole posadili cikána do poslední lavice samotného a tam dřepěl a nikdo si ho
443 nevšiml a oni nemuseli nic dělat. Zatímco tady jsme s nima pracovali se všema. V tuhle
444 chvíli pomohl Pohl, protože on byl v těchle věcech všemocnej. Měl kontakty na ministerstvu.
445 Přesvědčil je, že to, co se dělá v Květušíně,
446 je dobře. Sice měl často problémy, že on voják a dělá tam takovýchle věci s cikánama. Neměl
447 to jednoduchý. O tom zrušení, to byl prostě názor někoho, kdo seděl na místě,
448 kde se rozhodovalo a to byl jeho pohled na věc. Protože v tom centru dění sedělo hodně lidí,
449 kteří cikány nemohli ani cítit.

450 **Tazatelka:** Jak se integrovali rodiče dětí do vesnického života?

451 **M. Dědič:** Byly tam jednotlivé rodiny, vzpomínám si. Rodina Černých a ti prostě tam byli
452 trvale. Ti neodešli s těma druhejma. Byly to sice jen dvě rodiny, co zůstali, ale i to mělo vliv
453 na ten celek. Vedení statku s nima moc nevycházelo, ti byli proti nim. Tak tam bylo často zle.

454 **Tazatelka:** Jaké jste měl pracovní vztahy s úředníky, například se sociálními odborem?

455 **M. Dědič:** Velmi dobré, ony měly radost, když viděli, že se cikáni kultivují a zařazují se do
456 života. Takže jsem našel i v těchle institucích spojení, kteří mě pomáhali v mé myšlence.
457 Samozřejmě ne všichni se na těch úřadech radovali, že můžou kultivovat cikány. To ne. Byli
458 tam jedinci, to ano. Masové to nebylo. Samozřejmě, když se objevily pozitivní výsledky,
459 tak se měnila i tato situace. Dneska je to samozřejmě nesrovnatelně lepší, ale není to ideál.

- 460 Prostě chybí to povědomí „musíš“, protože za to dostáváš tohle a tohle. Když nebudeš dělat,
461 tak nedostaneš. A to je to, co se u nás ouřady bojí dělat.
- 462 **Tazatelka:** Jaký byl přístup dětí k pěveckému a tanečnímu souboru?
- 463 **M. Dědič:** Tak pracovaly tam rády, podívaly se. Ony z toho měly. Viděly svět, jezdily
464 autobusem, prostě si uvědomily, že spolupracují, že dělají kus užitečné práce. Já jsem je také
465 motivoval a říkal jsem jim: „Vidíš to, udělali jste kus dobré práce a máš se“. A ještě jsem jim
466 řekl: „Řekni ještě támhle tomu a támhle tý“. Netlačil jsem je nějakým striktním nařízením.
- 467 **Tazatelka:** Jak Vás podporovali místní obyvatelé ve Vaší snaze kultivovat cikánské děti?
- 468 **M. Dědič:** No to se nedá zobecnit, víte. Tam byli ti, kteří prostě si uvědomovali, že děláme
469 užitečnou práci, podle toho i mluvili, jednali a šířili tu myšlenku a pak byli ti, kteří prostě
470 říkali, co mají co strkat peníze do cikánů, že se na to nevykašlou, na sebranku a nevykopnou
471 je. Takže někde i nenávisť. Třeba i po zkušenostech. Je to svým způsobem složitá záležitost.
472 Víte důležité je to, kdo se na to dívá z toho humánního hlediska. Jako v tom smyslu pomáhám
473 té společnosti, aby se lidi měnili.
- 474 **Tazatelka:** Jaké bylo osazenstvo na Dobré Vodě?
- 475 **M. Dědič:** Tam už byly přidělovány i děti z celé republiky, nejen z okresu nebo kraje.
476 Samozřejmě že to byli jedinci. Tamhle někde potřebovali někoho umístit, s kým si nevěděli
477 rady. A věděli, že existuje nějaká Dobrá Voda, kde se o takovéhle děti starali. Takže byli
478 takové situace, že přišel požadavek umístit dítě. Tak, když byla možnost, tak jsme vyhověli.
479 Měli jsme tam dítě i ze Slovenska. To už byl takový dětský domov se školou. Tam byly dvě
480 učebny. Pokračovali jsme v té myšlence, akorát se oficiálně jednalo o zařízení mimoškolní
481 výchovy.
- 482
- 483 **Tazatelka:** Jak to bylo se zrušením tohoto zařízení?
- 484 **M. Dědič:** To prostě stát zrušil tyto instituce škol a děti šly do dětských domovů. Já
485 si to pamatuju, já jsem je rozvážel. Po různých zařízeních po republice. Tak si pamatuju,
486 jak jsme se loučili, děti plakaly a držely se auta, chtěly zpátky na Dobrou Vodu. Musel
487 jsem je nechat tam, kam byly přiděleny.
- 488 **Tazatelka:** Co si o tomto kroku zrušení myslíte?

- 489 **M. Dědič:** To byl svým způsobem krutý zásah. Tak jako dobrá rodina je ideál pro dítě,
490 tak dobrý internát je ideálem. Něco jiného je dětský domov, kam je vrazí a dělají s nimi to,
491 co se běžně dělá. Tak to je. Kdo prostě dělá svou práci s potěšením a zaujetím, tak je na tom
492 jinak, než ten, který to dělá, že za to má peníze a kouká na to, kdy půjde domů.
- 493 **Tazatelka:** Myslíte, že to bylo dobré řešení od státu?
- 494 **M. Dědič:** To nebylo, tam už se na ně pohlíželo jinak. Celý ten systém byl jiný. Tady to byl
495 jiný, cizí jedinec.
- 496 **Tazatelka:** Existovala v době květušínské Školy Míru ještě nějaká škola podobného typu?
- 497 **M. Dědič:** V té době ne, ale později ano, někde na severu Východních Čech, tam vznikla také
498 taková škola. Ale ta vydržela necelý rok.
- 499 **Tazatelka:** Myslíte si, že se inspirovali myšlenkou květušínské školy?
- 500 **M. Dědič:** Ne. Tam se rozhodli založit školu. Asi o Květušíně a pak o Dobré Vodě věděli.
501 Ale nevydrželo to ani rok.
- 502 **Tazatelka:** Kde jste působil po uzavření Dobré Vody?
- 503 **M. Dědič:** Působil jsem na škole v obci Lčovice. Tam jsem si připadal, že mě budou muset
504 udávat, že tam nic nedělám, jak jsem tam přešel z toho miseráblu a tam byl klid. Rodiče měli
505 rádi mě i školu, měli strach, že jim uteču.
- 506 **Tazatelka:** Jak Vás naplňovala práce na krajském pedagogickém ústavu?
- 507 **M. Dědič:** Tam jsem působil jako metodik, to bylo o přednáškách. Tam jsem předával
508 své zkušenosti. K tomu jsme dělali s Pohlem ty přednášky. Dál jsem sledoval tu cikánskou
509 otázku, psal jsem publikace. Předával jsem zkušenosti druhým, vychovatelům, učitelům.
- 510 **Tazatelka:** Když se ohlédnete dnes do historie svého počínání, udělal byste něco jinak?
- 511 **M. Dědič:** Ne, tenhle pocit nemám. Já jsem dělal to, co jsem byl schopnej, já jsem dělal
512 někdy i víc, než jsem musel, protože mě to bavilo. Ne kvůli tomu, že mě bude někdo
513 kontrolovat, ale prostě měl jsem o tu věc zájem.
- 514 **Tazatelka:** Jak vnímáte dnešní společnost?
- 515 **M. Dědič:** Děti jsou stejné, ale vědí, že si mohou dovolit více a, že se jim nic nestane. Děti se
516 nebojí prostě dát třeba i učiteli pohlavek. No to by bylo tehdy něco naprosto nemožného.
517 Dneska má pravdu kde kdo, ale učitel musí poslouchat, není autorita. Tím nechci říci, že je
518 všechno špatně. Ale je řada věcí, které by se měly dělat lépe, a pan učitel by měl mít respekt.

- 519 **Tazatelka:** Jak jste psal své deníky?
- 520 **M. Dědič:** Já jsem si psal deníky od svých 14 let do přibližně 89 let. Jsou to každodenní
521 záznamy. Vkládal jsem si tam i různé výstřižky. Deníky jsem zpracoval i formou publikací.
- 522 **Tazatelka:** Jak to bylo s údajnými zatajenými dopisy květušínským dětem?
- 523 **M. Dědič:** Víte ono to tak nebylo, jak to bylo v dokumentu Zatajené dopisy popsáno. Já jsem
524 nedal dětem jen ty dopisy, které je naváděly k útěku. Pochopitelně, takový dopis jsem jim
525 nedal. Vždyť přece takovou lumpárnu od příbuzných, aby kazily děti. To bylo minimum, to
526 by se spočítalo na prstech jedné ruky. Vždyť těch dopisů jako takových dostali minimum.
527 Vždyť rodiče neuměli psát, to si nechali někde napsat.

528

529 **R1 Přepis rozhovoru s Miroslavem Dědičem ze dne 20. 2. 2016**

530 **Rozhovor uskutečněn ve 14:30h., v rodinném domě manželů Dědičových,**
531 **Chlumany**

532

- 533 **M. Dědič:** Víte, ono bude asi zajímavé například moji první přátelé, kamarádi, jako
534 z dětství, z období čtyř let, byli Němci. My jsme žili tam v pohraničí mezi Českými
535 Velenicemi a Borovany, ano, na strážních domcích a se mnou prostě do třídy většina těch dětí
536 co tam byla, byli Němci. Samozřejmě uměli česky a přátelili jsme se, prostě byli jsme
537 skuteční kamarádi, ale fakt je, že prostě moji nejbližší v počátcích byli Němci. No, pak jsem
538 postupně přecházel na další, ne, páč, jsem už v rámci své profese se dostal k tomu,
539 že jsem v pohraničí byl, právě tam byli také Němci. Mě jsem třídu německých dětí
540 v Novém Zvolání, německy Neugeschrei, jo, tam v Podkrušnohoří. Takže s těmi německými
541 dětmi já jsem vlastně vyrůstal a byli jsme jako, tam žádné nepřátelství tenkrát neexistovalo.
542 To prostě se rozvíjelo až za Hitlera, samozřejmě, poněvadž ten
543 to vyprovokoval, prostě ty negace. My jsme spolu v podstatě vycházeli velice dobře, no.

- 544 **Tazatelka:** Vy jste vystudoval gymnázium, a po gymnáziu, to už jste bydleli, v té době ve
545 Zlivi nebo kde?

- 546 **M. Dědič:** To jsme byli ve Zlivi, ano, tam do Zlivi jsme se dostali v roce 1939, jo. Když
547 prostě nás jako obsadili, poněvadž začala válka, ne v roce 1939. Tak to jsme
548 se přestěhovali do Zlivi, zase na strážní domek. Je to na břehu rybníka Bezdrev. Strážní
549 domek železniční, prostě. No, tak tam jsem prožil vlastně svoje školní léta, jo?.

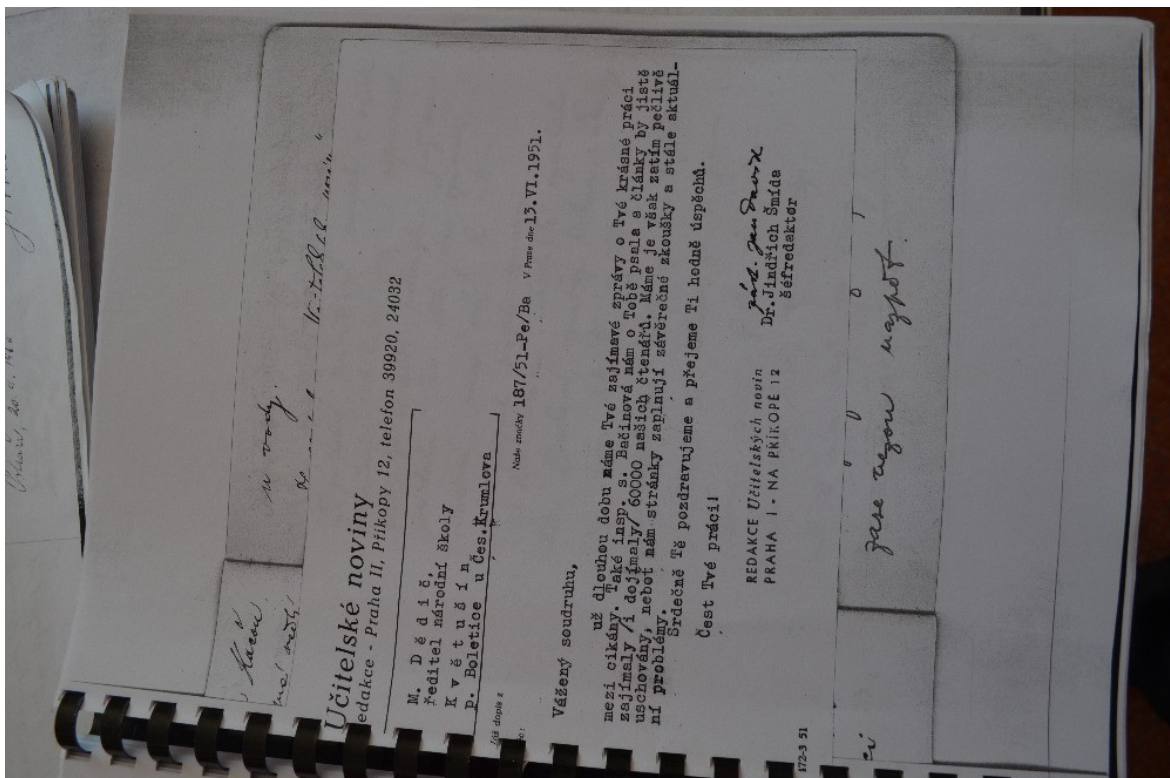
PŘÍLOHA P V: FOTOGALERIE

Prostudování osobních deníků Miroslava Dědiče

Miroslav Dědič ve své pracovně

Ukázka dopisu z periodika Učitel'ské noviny, v pozadí Anežka Dědičová

Miroslav Dědič na své milované zahradě

Miroslav Dědič s dcerou

Manželé Dědičovi

